

3 1964

planinski vestnik

planinski vestnik

Glasilo Planinske zveze Slovenije | Letnik XX | Marec

VSEBINA:

PLANINSKI FILM	
Miloš Mikeln	97
NASA BODOCNOST JE TUDI V NAJVISJIH GORSTVIH SVETA	
Ing. P. Segula	102
IZ PREDZGODOVINE SLOVENSKEGA PLA- NINSKEGA DRUSTVA	
Dr. Dušan Kermavner	102
DO PEKLA IN NAZAJ	
Tone Skarja	108
KAKO SE JE GOSPOD FRANC BORIL Z NARAVO	
Matjaž Kmecl	114
SHELDA	
Ante Mahkota	118
MALO ZA SALO, MALO ZA RES	
Miran Marussig	125
V POLJSKIH VISOKIH TATRAH	
Ing. Pavel Segula	127
NAKRA - TAU	
Milan Valant	130
DRUSTVENE NOVICE	
	132
OBCNI ZBORI	
	135
IZ PLANINSKE LITERATURE	
	138
RAZGLED PO SVETU	
	140
DA NE POZABIMO	
	144

NASLOVNA STRAN:

STRMINA VABI

Foto Zlatko Smerke, Zagreb

Tovarna pisarniških strojev
in precizne mehanike

»TOPS«

Ljubljana — Savlje 89

S-3 — pisarniške pisalne stroje
s kratkim in dolgim
valjemP-2 — srednje portabel pisalne
strojeM-1 — male portabel pisalne
stroje,
ter razmnoževalne aparate

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 900.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 225.— (naročnina za inozemstvo din 1600.—) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-14-608-10 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

Planinski film

(Ob »Triglavskih strminah«,¹ obnovljenih po 30 letih.)

Miloš Mikeln

Planine so za človeka s filmsko kamero, amaterja ali profesionalca, za hobby in družinski arhiv ali za filmsko veleindustrijo, zanimive in privlačne vse od prvih filmskih začetkov. Naši slovenski filmski začetki v tridesetih letih pa so skoraj brez izjeme vsi nastali v domačem planinskem svetu; zanimivo je, da so naši filmski delavci tudi ob »drugem rojstvu« slovenske kinematografije po osvoboditvi mnogo več zahajali po motive v planine kakor zdaj.

Razumljivo je, da v pričujočem zapisku na rob obnovljenim »Triglavskim strminam« ne moremo upoštevati amaterskih posegov na to področje. In morebiti bo prav, če za začetek poskusimo razdeliti planinsko motiviko v filmu na naslednje tri glavne razdelke:

1. dolgometražni igrani film; sem sodita (pro forma) naša prva igrana filma, »V kraljestvu Zlatoroga« prof. Janka Ravnika in »Triglavske strmine«, številni boljši in slabši francoski, avstrijski, nekateri ameriški, češki, japonski idr. filmi, predvsem pa vsa nemška Trenkeriana kot tipični predstavnik te filmske zvrsti;
2. pejzažni film: dokumentarni filmi o planinski mrtvi in živi naravi; propagandni turistični filmi; planinski potopisni filmi itd.;
3. dokumentarni planinski film z igranimi

¹ »Triglavske strmine«, 1932, 2250 metrov, režija Ferdo Delak, scenarij Janez Jalen, kamera Metod Badjura in dr. S. Tomišek, montaža Milka Badjura, igrajo A. Cerar-Danilo, Miha Potočnik, Pavla Marinko, Milka Badjura, Joža Čop, Uroš Zupančič, Joža Kunstler in prebivalci Mojstrane ter Srednje vasi. Obnovljen 1963 po naročilu Planinske zveze Slovenije in s pomočjo Sklada za pospeševanje kulturnih dejavnosti, glasba Bojan Adamič, ton Rudi Omota, tekst govori Brane Prestor.

vložki, kjer ni več v ospredju planinski pejzaž ali atraktivna flora in fauna, ampak odnos gora — človek, npr. kratki dokumentarni filmi o alpinističnih vzponih, strokovni alpinistični in smučarski (smučarska šola) filmi na temo »človek v gorah« s pedagoškimi ambicijami, itd.

Od vseh treh skupin je najmanj zahteven pejzažni film. In vendar smo Slovenci na tem področju za razliko od drugih alpskih narodov, ki imajo tega na kilometre, prav ubogi — čeprav izkušnje kažejo, da distributerska mreža take filme rada odkupuje, da so torej rentabilni. Če je še razumljivo, da ne moremo v korak z Disneyevimi ekipami, ki od Arktike do Antarktike »ropajo« pejzaže in čudovite dokumente o rastlinskem in živalskem svetu ter pri tem pogosto stopijo tudi v planine, pa niti pomanjkanje tradicije ne more opravičiti npr. pejzažne revščine v drugem »Kekcu«, v našem prvem barvnem filmu. V zadnjih letih so naša proizvodna podjetja posnela nekaj uspešnih črnobelih, zlasti pa barvnih pejzažnih filmov o morju — v planine pa naše filmske ekipe ne pridejo, čeprav jih čakajo tam še mnogo večja pejzažna bogastva. Ali bi morebiti kazalo stimulirati te vrste filmsko proizvodnjo, ki tudi po materialni plati ni zelo zahtevna, z občasnimi natečaji, z občasnimi ali stalnimi nagradami ipd.?

Malo, ampak le malo več lahko pokažemo na področju dokumentarnih filmov na temo gora — človek. Nekaj dokumentov o alpinističnih vzponih v blagopokojnem slovenskem »Obzorniku«, nekaj kratkih dokumentarcev o letnih in zimskih vzponih v gorah, ozko strokovna »Šola smučanja«, ki je zamudila priložnost širšega smučarsko propagandnega učinka, pa smo že na koncu. Omeniti je treba, da je uspešno obvladanje planinske tematike v neki nacionalni filmski proizvodnji nemogoče, če ne obsega vseh treh naštetih zvrsti, pri čemer prvi dve, pejzažna in dokumentarna »gora — človek« nista le stopnici k tretji najvišji, ampak se vse med seboj dopolnjujejo in izpopolnjujejo, razvijajoč se druga ob drugi, se vzajemno oplajajo in tako šele vse tri skupaj omogočajo vrhunske dosežke v prvi ali drugi (ali tretji)

planinski vestnik

zvrsti; že omenjena *Trenkeriana*² je lep dokaz za to trditve.

Na tretjem področju, v dolgometražnem igranem planinskem filmu, se je slovenski film pred tridesetimi leti rodil v gorah pod Triglavom.

Kako da po osvoboditvi naša mlada filmska proizvodnja ni več segla po planinski tematiki? Morebiti zato, ker so za našo sodobno družbo značilni in zanimivi drugi konflikti mnogo bolj in mnogo prej kakor planinčeve fizične in psihične razprtije in sožitja z nevarnostmi in lepotami gora?

* * *

»Triglavske strmine« pravzaprav niso pravi igrani planinski film. Ostanajo mnogo bolj v zvrsti pejzažnega in dokumentarnega »človek — gora« filma; za pravi igrani planinski film jim manjka specifična dramaturgija, ki jo je ta filmska zvrst prevzela od tovrstne literature in jo po svoje razvila naprej.

(To seveda ni negativna pripomba na račun »Triglavskih strmin«. V filmu, ki tako očitno nosi — in mora nositi — vsa simpatična in manj simpatična bremena pionirskega, začetnega filma, ne moremo iskati vrhunskih odlik, tudi ne dramaturške in stilne ter žanrske jasnosti, opredeljenosti, dodelanosti.)

Na prvi pogled se zdi, da je v tej dramaturgiji vse kakor drugod, v klasični drami, le da se (kakor Edip z usodo in kakor Othello s svojim ljubosumjem, ki ga podžiga Jago) tu spopade tragični junak z goro, vsa kakršna je.

Res je, da je gora »aktivna protiigra«; junaka drame povabi s svojo lepoto, mu nastavi past s svojo ukrotljivostjo, se da zmagati, potem pa se sprevrže in podivja, da bi ga ugonobila. Res je tudi, da so najgloblje

korenine tragike od Edipa in Hamleta do trgovskega potnika Willyja v tragičnem junaku samem in da so njegovi konflikti z zunanjim svetom manj pomembni, dramaturško manj kvalitetni, manj potrebni za njegovo pravo tragično globino — in da to mora veljati tudi za planinsko filmsko dramo. In res je, da se lahko v planinah odigra konflikt in drama vsakršne vrste, od tragedije ljubosumja ali junaškega zoprvanja usodi do vselega ljubezenskega zapleta, pri čemer služi za ozadje osnovnemu konfliktu in junaku (namesto drugih stranskih zapletov in junakov) gora s svojim tisočerno spremenljivim značajem.

Vsekakor: dobra drama ostane dobra drama tudi v planinskem okolju. In slaba drama s samo planinsko kuliso ničesar ne pridobi. Osnovni dramaturški zakoni veljajo tudi za planinski film. Vendar to še ni vse.

V planine ne hodijo vsi ljudje in tudi ne vsakršni ljudje. Planinci, visokogorski smučarji, alpinisti sicer niso nekaj posebnega, se ne ločijo po nečem posebnem od drugih ljudi, nimajo posebnih lastnosti in potez, telesnih ali duševnih, ki jih drugi ljudje ne bi imeli — vendar imajo za razliko od naključne skupnosti ljudi, ki jo sestavljajo najrazličnejši značaji, vsi neke določene iste poteze, ki tako postanejo skupne. Skupina naključno zbranih ljudi nima notranje povezave, ki jo dajejo skupini planincev njihovi skupni interesi, skupna veselja in skupne tegobe. Da je to res, nam potrdi že bežen pogled v veliko jedilnico planinskega doma — ali pa v kinematografsko dvorano, kjer vrtijo planinski film.

Kaj ima to opraviti s planinskim filmom? Precej. Tako na aktivni strani, na filmskem platnu, kakor na pasivni strani, v dvorani. Zatorej ima planinski film določene posebne poteze, ki posegajo globoko v njegovo dramaturgijo. Poskusimo opisati nekatere med njimi, brez pravega vrstnega reda in brez pretenzij, da bi obsegli vse: med moralnimi lastnostmi junakov zgodbe so poudarjene vedno iste »tipične planinske«: tovarišтво, požrtvovalnost, ljubezen do narave; če bi mogli npr. nekje »na kopnem« splesti celo dramo okrog vprašanja, ali naj nekdo žrtvuje svoje življenje, ker je to edina možnost, da reši ne eno, ampak več drugih življenj, tak zaplet v planinskem filmu ni mogoč kot osnovni zaplet, zakaj vnaprej je jasno, da bo junak žrtvoval svoje posamezno življenje za

² Prav v letu nastanka »Triglavskih strmin« je ustvarila v Nemčiji tako imenovana freiburška skupina svoj (po mnenju filmskega zgodovinarja Georgesa Sadoula) najboljši film: »Das blaue Licht«, pri nas »Bela slepota«, za katerega je napisal scenarij znani levi filmski teoretik Bela Balazs. Najvidnejši predstavniki te skupine so bili režiser dr. Arnold Franck, snemalec Hans Schneeberger ter igralka Luis Trenker in Leni Riefenstahl, poznejša osebna prijateljica Adolfa Hitlerja. Franck je posnel 1929 skupaj z režiserjem Pabstom »Beli pekel Piz Paluja«, sledijo 1930 »Viharji nad Montblancom«, 1931 »Gore v plamenih«, 1932 »Bela slepota«, 1934 »Izgubljeni sin«, 1935 »Zmagoslavje volje« ter v glavnem z isto ekipo še nekaj manj znanih gornjskih filmov. Pred tem je v letih 1922—1925 posnel več dokumentarnih planinskih filmov, med njimi sta v filmski zgodovini znana »Čudo smučk« in »Lov na lisico v Engadinu«. Mnoge med temi filmi so predvajali še dve desetletji pozneje po vsem svetu, v ta namen so tudi prve med njimi, ki so bili nemi, kasneje ozvočili.

to, da ohrani več drugih (v enem prvih Fanckovih filmov iz *Trenkeriane*, v *Die weiße Hölle vom Piz Palü*, tragični junak s svojo smrtjo reši dve mladi življenji, hkrati pa s tem ubere edino možno pot za razrešitev svojega osnovnega življenjskega konflikta);

v sam vrh tragičnega konflikta je obvezno vključen junakov posebni odnos do gore; naj bo gora »z njim« ali »zoper njega«, v zapletu in razpletu dogodkov nastopi kot enakovreden soigralec z mogočnim vplivom in učinkom na izid drame;

stalna navzočnost gore daje zgodbi tudi sicer posebno barvo in značaj: če bi nekje »na kopnem« potreboval scenarist mnogo časa in umetelnih zapletov za to, da pripravi npr. junakovo smrt, tu zadostuje korak v ledeni vihar ali spopad s kako drugo naravno oviro, ki je a priori nepremagljiva;

posebni način življenja, nujen za človekovo ohranitev v planinah, nudi možnosti za neko svojevrstno racionalnost v drobnih opisih okolja: npr. plezalna vrva preko junakove rame ali smuči, ki jih nosi na ramah, lahko nadomestijo dolgovезne opise in pripovedi o junakovih namenih, načrtih, lastnostih — ali: v določeni konkretni situaciji lahko določena konkretna planinska oprema že sama po sebi točno opredeli, po kateri poti je junak prišel ali kam odhaja, itd;

kljub krvavim porazom in izkušnjam, kljub izgubam, ki jih je nepodkupljiva gora zasekala v vrste njegovih najdražjih, se junak preprosto mora vedno znova vračati v gore; podobno apriorno determiniranost najdemo med vsemi žanrskimi filmskimi zvrstmi le še v *westernu*³ (tudi sicer bi našli med tema dvema žanroma še kakšno podobnost, ker sta oba zasnovana na življenju v trdi, neusmi-

ljeni naravi — čeprav seveda planinski film zaradi mnogo borbenejše tradicije ni tako dokončno uzakonił svojih fabulativnih in etičnih norm, kakor jih je *western*, ki pa je, mimogrede povedano, kljub tem svojim normativom dosegel s svojimi najboljšimi stvaritvami polno umetniško priznanje. A propos: ali niso prav tako čvrsto »normirani« tudi klasicistična drama, renesančni sonet, pravljica, srednjeveška ikona, valček, fuga in menuet, pa še mnogokatera oblika in zvrst?).

* * *

Planinski film je vedno močno obarvan s čustvom, s sentimentom, saj je to vsebovano že v samem posebnem odnosu med gornikom in goro.

Zatorej ni čudno, da planinski film preprosto zaplava v cenení, osladni, ponarejeni sentiment.

Samega po sebi, brez misli na njegove filmske manifestacije, si je ta ponarejeni in osladni sentiment izposodil in ga osmešil že marsikdo; čeprav ga že dolgo nisem ponovno bral, mi je med drugimi nepozabnimi Mlakarjevimi planinci živo v spominu tudi (z njegovimi besedami:) »že malo jesenska dama«, ki sedi pred kočo, strmi v sončni zahod in vzdihuje: »Edino gore ostanejo človeku zveste.« Kajpada: če mi je bila ta primera najbolj pri roki, z njo še nisem opisal vseh mnogoterih oblik, v katerih se kaže plitka sentimentalnost in lažni čustveni odnos do gorskih lepot.

Pa saj jih vsi poznamo. In jih zlahka spoznamo tudi v filmu. Pri tem niti ni treba vzeti v obravnavo operetnih proizvodov (operet s petjem ali brez njega), kot je nedavno pri nas predvajani »Črni vrag«, ki ne pusti v

³ Junak *westerna* je umirjen, uravnovešen. Samoten je in v nekem smislu melanholičen, ampak ta melanholija ne korenini v notranji neuravnovešenosti, temveč v spoznanju, da je življenje »resna zadeva«. Ljubezni ne išče in od nje ne pričakuje več, kakor mu v določeni situaciji lahko da; če je zapleten v ljubezensko situacijo, je to postranski zaplet, in izvoljenka je ponavadi neizkušena mladenka iz vzhodnih obalnih mest, ki ni more razumeti notranje nuje njegovega ravnanja, čeprav jo on spoštuje prav zato, ker se iz tega nerazumevanja postavi zoper boj in ubijanje. Na divjem zahodu, kjer so možje še možje, (where men are men), imajo možje vso modrost, ženske so otroško naiyne. Če nastopa v *westernu* ženska, ki mu je po izkušnjah in življenjskem nazoru enakovredna in na isti strani, je to ponavadi koketa, barska plesalka in pevka, ki pa mora dejstvo, da nekako izstopa iz skladne sestavljenke *western* filma (da je za žensko prepremetna, da junak nima z njo kaj početi, ker lahko živi ob njem edino nepokvarjen otrok — žena), običajno plačati z življenjem, ki ga kakor zvesti tovariš

žrtvuje za junaka v glavnem spopadu pred koncem filma. Junak *westerna* nima drugega imetja kakor konja, puško in revolverje, nikoli ni v stalnem delovnem razmerju, in močno bi nas presenetilo, če bi potegnil iz žepa denarnico ali iz sedelne torbe novo svežo srajco. Vendar nikoli ne pomislimo, da je reven; kadar gre v *westernu* za materialne dobrine, te namreč niso objekt spora, ampak le povod za zaplet. Tudi lastnina je tu, kakor ljubezni, irelevantna. Za kaj se bori junak *westerna*? Vedno za pravico, čeprav včasih zoper nepravilne uradne zastopnike pravice. Kadar mora povedati, za kaj gre v boj (običajno ga k taki izjavi izzove ženska), bo rekel, da gre, ker »pač mora to storiti«. Če red in pravičnost ne bi stalno potrebovala njegovega varstva, bi ostal brez posla. In zares: kadar ga srečamo v času, ko se je pravica že vsidrila, naš junak, potem ko je pravica še poslednjič pomagal do definitivne zmage, umre ali pa samoten odjedi še dalje v divljino, kjer je pravica še šibkejša od krivice — kajti tam je njegov svet, ki ga bo pred našimi očmi spremenil v boljšega in pravičnejšega.

gledalčevem spominu ničesar drugega kakor nekaj drznih Sailerjevih smuških likov. Celó v »Triglavskih strminah«, posnetih sicer z zdravim odnosom do gora, pošteno in resnično zavzetostjo, je našlo znamenito slovensko sentimentalno domačijstvo nekaj nepotrebnega življenjskega prostora.

S tem nismo rekli, da je osladno sentimentalni samo slovenski planinec in samo slovenski film. Nasprotno: tirolska in gornještajerska planinska varianta zlaganega avstrijskega domačijstva sta zaradi svoje večje rodovitnosti in plodnosti znani po vsem svetu, predvsem po dirndlsko-jodlarskih filmih. V številčno močni nemški filmski proizvodnji s to tematiko si je podobno neslavno ime pridobila z rožami in z debelimi kitami plavih las obložena bavarska gorska kmetija. Čehi so pred vojno v Bařandovu kovali dvomljivo slavo s sentimentalnimi hribovkimi zgodbami. In najznamenitejši med vsemi, zagoreli Luis Trenker, je premnogokrat po krivem pretakal solze preveč sentimentalnih in prenaĝo zadovoljnih gledalcev in gledalk.

Osladni sentiment je v planinskem filmu stalno pričujoča nevarnost, tu mnogo bliĝja kakor v drugih filmskih ŝanrih prav zaradi stalno navzoče čustvene vezi med gornikom in goro. Meje med pristnim in potvorjenim sentimentom tudi niso vedno jasno zarisane: npr. prizor pred znamenjem na kriĝpotju v Finĝgarjevem »Divjem lovcu«, njegovo romantično vznesenost loči le ŝe malo od osladne sentimentalnosti.

* * *

Dvakrat huje pa je, kadar se filmski producent te nevarnosti zaveda in se ji zavestno vda, ker poceni čustva pač hitreje napolnijo blagajno.

Slovenci nismo imeli priloĝnosti, da bi bredli v take izkušnje, saj tudi te priloĝnosti nismo imeli, da bi pokazali, kako se jim je moč izogniti.

* * *

Saj: kje je v tej beĝno naslikani panorami naše mesto? Kje je naša filmska proizvodnja?

Odgovor je lahek: ni je. Manjka. Lahko po ŝolniŝko zapiŝemo: manjka neopravičeno.

Kar so Frantiŝek Čap, Franek Trefalt in Metka Gabrijelčič zaradi »Vesne II« preĝiveli na Komni, namreč ne ŝteje. Tudi oba

»Kekca« nista niti poskusa niti uspeha v tej smeri. Po Ravnikovem »V kraljestvu Zlatoroga« 1931 in Jalen-Delak-Badjurovih »Triglavskih strminah« 1932 smo končali. Uspeli pionirski začetek je tudi neslavni, skoraj nerazumljivi konec.

Po premieri obnovljenih »Triglavskih strmin« smo v kuloarjih (ne Jalovčevem in sorodnih, ampak v kinematografskih) slišali npr. take komercialne ocene in ugibanja: med filmskim občinstvom po svetu ni več zanimanja za planinski film, s svojim prepogosto ponarejenim sentimentom se je diskreditiral in preĝivel — če bi zanimanje bilo, bi ga ŝe davno izkoristili veliki alpski narodi z močno filmsko planinsko tradicijo; in ker je domači trg premajhen, na plasman v svetu pa ni računati, bi bil vsak naš planinski film nekaj deset milijonska izguba. Slišali smo tudi prav nasprotne ocene: ker so druge evropske filmske hiŝe, zlasti nemŝke, opustile proizvodnjo takih filmov, imamo idealno priloznost za umetniŝko afirmacijo v svetu in tudi za zasluĝek, kajti v gore hodi vedno več ljudi, gorniŝko občinstvo je torej vedno ŝtevilnejŝe.

Obe ekstremni oceni sta enako nezanesljivi in enako neutemeljeni.

Če nam je dovoljeno pristaviti k tem neutemeljenim ocenam ŝe eno: po umetniŝki plati se zdi, da »umetniŝke kapacitete« pri nas niso več tako nebogljene in bi (ob upoŝtevanju vseh pozitivnih in negativnih izkuŝenj domačega, zlasti pa tujega igranega planinskega filma) veljalo poskusiti — po ekonomski plati pa bi z enkratno niti ne tako veliko dotacijo filmskega sklada ali kakega drugega mecena mogli pokriti morebitni primanjkljaj in komercialni neuspeh. Morebitni!

Zares: poglobitno vpraŝanje je kvaliteten scenarij. Po znani literarni predlogi, ali ŝe bolje, z novo izvirno snovjo.

Planinska zveza Slovenije je z obnovitvijo »Triglavskih strmin« dokaj jasno zastavila korak v tej smeri, kajti obnovitev tega našega drugega celovečernega igranega filma ni in ne more biti zgolj pietetno, zgolj filmsko zgodovinsko dejanje. In če smo rekli »A« ... Primeren »B« bi bil morebiti natečaj za idejo, snov, zgodbo, ki so jo naša filmska podjetja danes ŝe sposobna obdelati, dodelati in spremeniti v film.

Saj ne gre samo za morebitno umetniŝko in komercialno afirmacijo v svetu. Tudi ne zgolj za nadaljevanje lepo zastavljenih za-

četkov. In še najmanj zato, da kot nacionalna filmska proizvodnja obvladamo še ta žanr.

Gre predvsem zato, da bi si kot narod, ki živi pod gorami, tudi na tem umetnostnem področju morali zastavljati vprašanja in iskati odgovore o našem življenju v prostoru, ki nam je dan, in da bi morali z vsemi sredstvi, pa tudi s tem, ponuditi zmerom novemu in zmerom širšemu krogu sodržavljanov to življenjsko radost, ta »imeti več od življenja«, ki ga nudi človeku sožitje z goro.

Naša bodočnost je tudi v najvišjih gorstvih sveta

V dolgih desetletjih organiziranega planinstva na Slovenskem ni bilo malo tistih, ki so svoje poglede usmerjali prek grebenov domačih gora v rajde daljnih nedotaknjenih vrhov, ki od nekdaj mikajo nemirne duše alpinistov, naravoslovcev in ljubiteljev narave v vseh deželah sveta.

Nemirna, viharna obdobja polpreteklih dni so pri nas razgibala dogajanja na področju preoblikovanja družbenih odnosov. V planinstvu so prodrle misli zanesenjakov, ki so si utirali lastna pota in se že zgodaj uvrstili med najboljše na svetu. Razmere pa jim niso bile tako naklonjene, kot vrstnikom drugje po svetu.

Angleži, Nemci, Švicarji, Italijani, Avstrijci in še drugi, med njimi Japonci in Argentinci in drugi so utrli neizbrisne sledi v snegove najvišjih gorstev sveta in stopili prvi na temena gora, katerim so dolga tisočletja gospodovale le večne sile narave.

Komaj da so se v bele vesine himalajskih orjakov zažrle tudi stopinje slovenskih gornikov. Mnogo prizadevanj je bilo treba, da so na Trisulih zavihrale zastavice z našimi barvami.

Dvema izmed mnogih je kasneje še enkrat uspel kratek pogled v neznano. Goreči po-

gledi so ocenjevali gore Nepala, božali od viharjev razbičane robove in iskali prehode, ki naj jih tamkaj ubirajo bodoče odprave naših alpinistov.

Naši bližnji in daljni sosedje, gorjanski ljudje kot mi sami, so imeli več sreče. Odhajali so v bližnja in daljna gorska prostranstva, plezali, raziskovali, uspevali in kdaj pa kdaj tudi umirali. Njihovim sporočilom so prisluhnili novi, odgrinjale so se zavese neznanega, pol spoznano je terjalo nova dejanja in nove odgovore.

To torej vemo: ne bomo prvi na Everestu, ne na njegovih sosedih osemtisočakih, ne na najvišjih gorah ostalih kontinentov in dežel. Gorski svet pa je neizmeren, vse vrste vrhov še čakajo na tiste, ki imajo voljo do dela, hrabro srce, zdravo telo ter razumevanje in podporo družbe, iz katere izhajajo. Mislim, da nam v bistvu ne manjka nobeden od teh pogojev!

Pogumnih, uspešnih alpinistov se nam ne manjka; zadnja leta so si podjetno pokorili številne težke smeri in vrhove Centralnih Alp ter odkrivali neznano v domačih stenah. Ni še tega leto dni, kar so se seznanili z vrsto kavkaških vrhov. Dobro moštvo, lepo vreme, pa prelepe gore so si hkrati podali roke. Najboljši na svetu bi jim lahko zavidali ta lepi, uspešni rendez-vous. Neobiskani vrhovi — Andi, Himalaja, Spitzbergi in drugi pa še močneje vabijo in kličejo k delu!

Kaže, da je vztrajnost negibnosti premagana, čutimo zanimanje in pripravljenost na vseh straneh. Čeprav so še težave, se obeta tudi pomoč najvišjih predstavnikov oblasti.

Narod mora svoje sposobnosti razvijati tako, kot to omogočajo in zahtevajo svojskosti njegovega naravnega okolja.

Naš davni ambient so gore, v njihovi senci živimo, na njih tudi pokažimo, kaj zmoremo! Sosedje na severu in zahodu so to ugotovili in zamisli uresničili že davno pred nami. Ni jim žal naporov in sredstev, čeprav vsi dosežki niso bili vrhunski in četudi ni manjkalo neuspehov.

To si velja še posebno dobro zapomniti!

Alpinizem kot kompleksno dogajanje, kot vsota gonov po odkrivanju novega, pogumnega a hkrati preudarnega tveganja, tovariškega soustvarjanja enakovrednih in dopolnjujočih se značajev ne postavlja ozkih ciljev.

V neraziskanih verigah stoterih gorstev čakajo še nešteti vrhovi, težave vseh stopenj,

geografske in arheološke zanimivosti, medicinska vprašanja.

Cilje imamo, naloge poznamo, vemo, kdo nam lahko pomaga in kako.

Pomagajmo si tudi sami!

Z načrtnim delom se vzgajamo v dobre alpiniste, planinske delavce, planinske fotografe, literate in organizatorje, če treba garače.

Vadimo svojo zmogljivost v težavah in nevarnostih domačih gora, iz množice dobrih nepristransko izbirajmo najboljše, dajajmo prednost tistim, ki so voljni tudi sami prispevati vse, kar zmorejo.

To so občevaljavne resnice, ki jih vsi poznamo ter jih bolj ali manj tudi spoštujemo. Dodajmo jim še eno:

Uspehi prihajajo skozi mala vrata. Le če bomo potrpežljivi, bodo tudi naše odprave redni gostje najvišjih gorstev na svetu.

Ing. P. Šegula,

nač. komisije za odprave v tuja gorstva

Iz predzgodovine slovenskega planinskega društva

Dr. Dušan Kermavner

Ko sem v zadnjih dveh, treh letih zaradi boljšega vpogleda v takratno politično dogajanje prebiral slovenske časnike iz sedemdesetih in osemdesetih let preteklega stoletja, sem zadeval tudi ob notice in sestavke s področja planinstva in sem jim posvetil pozornost zaradi tega, ker v znatni meri niso bili videti znani našemu planinskemu zgodovinopisju. Iz njih je zlasti močno stopila predme skoraj docela zabrisana okolnost, da so si v tistih časih pobudniki planinstva pri nas zamišljali planinsko organizacijo kot nadnarodnostno in da so za poznejšo narodnostno ločitev na tem področju šele morali »dozoreti« pogoji, ki jih v začetku še ni bilo. Kako se je iz razvoja rodila potreba po slovenskem

planinskem društvu z njegovo narodnostno-obrambno funkcijo, je zgodovinopisje z vsem poudarkom uveljavilo, pri tem pa je šlo mimo prejšnjega stanja bodisi z neumevanjem ali z nezadostnim umevanjem njegovega posebnega značaja, ki ga ni mogoče »meriti« s kriteriji poznejše dobe.

Ta »problem« ima v prizadevanju za ustrezno kulturnozgodovinsko sliko tistega obdobja bolj splošen pomen — se namreč ne omejuje na področje planinstva — vendar ga v tem okviru ne morem razprostrti v vsej njegovi razsežnosti. Na tem področju pa ga je prav v »Planinskem Vestniku« zastavil že pred menoj Zmago Bufon, ko je pred letom dni v notici »Še k stoletnici avstrijske planinske organizacije«¹ opozoril na dva Slovence, dr. Vincenca Kluna in Marka Vincenca Lipolda, ki sta sodelovala pri prvi avstrijski planinski organizaciji, Klun kot član njenega prvega odbora, Lipold pa kot predavatelj v njem o naših Kamniško-Savinjskih planinah v prvem društvenem letu. Oba sta takrat — leta 1863—1864 — sicer živela na Dunaju, torej zunaj slovenskega ozemlja, vendar pa nista pretrgala stika z domovino v globljem smislu, namreč z družbenim in narodnostnim uveljavljanjem slovenskih rojakov. K temu sta oba še pozneje prispevala: Klun do leta 1867, ko je zaradi liberalizma in vsekakor tudi karierizma uskočil iz peščice slovenskih poslancev v dunajskem parlamentu ter tako sledil Dežmanovemu odpadu po šestih letih. Lipold, ki je prišel leta 1867 za direktorja državnega rudnika živega srebra v Idrijo, pa do padca Hohenwartove vlade konec 1871 in do nastopa sledečega ji nemško-liberalnega režima, ki ga je potem v krajevnem obsegu Idrije prav krepko podpiral proti slovenski narodni stranki.² Ne glede na takšno njuno poznejšo vlogo, ki ju je postavila v opreko s slovenstvom in ki je gotovo ne smemo »brisati« niti naravnost niti s kakšnimi »pretolmačenji«, je s Klunom in Lipoldom izpričana slovenska udeležba pri prvi avstrijski planinski organizaciji zgodovinsko dejstvo, ki ga bo moralo bodoče popolnejše planinsko zgodovinopisje upoštevati.

Prav takšno — doslej prezrto — dejstvo je tudi slovenska udeležba pri kranjski podružnici »Nemškega in avstrijskega planinskega

¹ PV 1963, str. 131 (marčna številka).

² Ni opravičljivo zabrisovanje tega njegovega ravnanja skoraj v vsem našem pisanju o Lipoldu, nazadnje pri Ivanu Mohoriču: Rudnik živega srebra v Idriji, 1960 (str. 229 in 239).

društva«, ki so ga ustanovili deset let pozneje — 1874 — ne samo Nemci in nemškutarji — ponemčenci, kakor je doslej veljalo, marveč skupaj z njimi tudi slovenski planinci.

Vendar predzgodovina slovenskega planinskega društva ne obsega samo te osvetlitve, ampak še marsikaj tudi bolj zanimivega — tako v desetletju pred njegovo ustanovitvijo, kakor tudi iz let pred 1874, ko so pri nas ustanavljali prvo planinsko društvo pod imenom »Triglavski prijatelji« in »Triglav-Alpenverein«, ki pa nista bili imeni za dve društvi, kakor je veljalo doslej, marveč za eno in isto društvo nadnarodnostnega značaja.

1. Celotna zgodba o društvu »Triglavski prijatelji«

To društvo poznajo šele novejši spisi o zgodovini našega planinstva,³ toda vse njihovo znanje o njem se omejuje na podatek, da so ga ustanavljali leta 1872 (ponekod najdemo tudi letnico 1871) pod vodstvom srednjevaškega kaplana Ivana Žana, in na domnevo, da je bilo v neki zvezi s takratno nadelavo poti na vrh Triglava in z gradnjo prve kočice na Prodih ali na Ledinah pod zgornjim triglavskim grebenom. Negotovo je ostalo, kakšna naj bi bila ta zveza, v čem je sploh obstajalo delovanje tega društva in koliko časa je trajalo. Doslej je ostalo pri neizpolnjeni Lovšinovi želji: »O društvenem delovanju in njegovem koncu bi nas morda poučili stari arhivi v Radovljici.«⁴

O ustanavljanju tega društva pa nas zdaj poučujeta kar dva vira, v katerih so se ohranila oblastvu predložena društvena pravila z docela istim besedilom, vendar pa z razliko v imenu društva. Objavil jih je namreč »Slovenski Narod« in med društvenimi spisi nekdanjega kranjskega deželnega predsedstva, ki jih hrani naš Državni arhiv, se mi je posrečilo najti kar dva izvoda pravil, kakor so jih ustanovitelji predložili. Zraven pa je v tem arhivu tudi spis o tem, kako so pri deželnem predsedstvu pretresali ta pravila in odklonili njihovo potrditev in dovoljenje, da bi se društvo ustanovilo. Na temelju tega gra-

diva sem lahko tvegal zapisati v začetje tega razdelka: »Celotna zgodba o društvu »Triglavski prijatelji«.

Začeti pa moram to sliko z razčlenbo presenetljive glave vloženi pravil, v kateri najdemo dvojni naslov društva: »Pravila društva »Triglavski prijatelji« (Triglav-Alpenverein in der Wochein)«. Razložiti si ga morem samo takole:

Društvena pravila so slovenska, določajo pa vendar za društvo dvojno ime: prvo — poglavitno — za domače bohinske odločujoče člane in druge Slovence v slovenščini, drugo — pomožno — pa v nemščini za takrat večinske neslovenske obiskovalce triglavskega pogorja. Glede na ta dvojni živelj, ki mu je bila namenjena društvena dejavnost, je »osnovalni odbor« poiskal rešitev v dvojnem naslovu, hkrati pa je v pravilih poskrbel za to, da bi društvo v vsakem primeru ostalo v rokah domačinov kot edinih poklicanih čvarjev pristopov v to slovensko pogorje, kajpada odprto vsem prijateljem planinske narave ne glede na njihovo narodnost.

Ni pa tako lahko obrazložiti ravnanje »Slovenskega Naroda« — takrat še v Mariboru trikrat na teden izhajajočega časnika — ko je objavil v začetku avgusta 1872 društvena pravila sicer prav takšna, kakor so jih predložili predlagatelji pri pristojnem oblastvu, a vendarle z eno razliko, da je namreč razglasil samo drugo društveno ime, prevedeno v slovenščino, medtem ko je prvo ime kar izpustil, kakor da mu ga ne bi bili sporočili iz Bohinja! V »Slovenskem Narodu« beremo namreč: »Bohinsko-triglavska družba«. Ta naslov si je dalo slovensko društvo gorskih prijateljev, ki ima naslednja pravila: 1. Namen društva je: zanimanje za gorske izlete buditi in jih olajšati [»slajšati« je vsekakor zapisna in tiskovna napaka!]. — 2. Sredstva v dosego društvenega namena so: a) družbinski [= društveni] shodi, b) vkupni izleti, c) ustanavljanje zbirke društvu primernih knjig, zemljevidov, načrtov, (časopisov), d) spodbuda in podpiranje napravljanja in vzdrževanja končnih stanovališč, razglednih mest in kažipotov, e) izboljšanja komunikacije in voditeljskega stanu, f) spodbuja za vstanovljenje enacih društev na drugih krajih, g) izdavanje letnega sporočila o gorskih obiskovalcih na Slovenskem. — 3. O sprejetji družbenikov sklepa odbor in more ponudbo tudi zavreči, brez da bi bil zavezan navajati vzroke. Častne ude voli občni zbor. — 4. Društvo

³ E. Lovšin: V Triglavu in v njegovi sosesčini, str. 141–144 (navajam vseskozi 1. izdajo iz leta 1944, od katere se odstavlki, ki pridejo tu v poštev, v 2. izdaji iz leta 1946 ne razlikujejo); M. M. Debelakova-Deržaj: Kronika Triglava, PV 1948, str. 244 in 299; J. Mlakar: Šestdeset let slovenskega planinstva, PV 1953, str. 209–210; E. Lovšin: Gorski vodniki v Julijskih Alpah, str. 32 in 104.

⁴ E. Lovšin: V Triglavu... str. 143.

ima sedež v Bohinju. — 5. Vsak družbenik plača 50 [krajcarjev] vstopnine, razen tega pa še 1 fl [= goldinar] vsako leto. — Društveno leto začne s 1. majem. — 6. Vsak družbenik ima v društvenih zadevah glasovalno in volilno pravico, razun tega se pa more vdeleževati družbinskih shodov in skupnih izletov, kakor tudi društvenih zbirk se posluževati. — 7. Društvene zadeve uravnava deloma odbor, deloma pa občni zbor. — 8. V začetku vsacega meseca se skliče občni zbor, kateri veljavno sklepa, ako je na njem 10. del vseh tukajšnjih članov nazočih. — Občnim zborom se pridružuje: volitev odbora, pregled in rešitev od odbora o svojem delovanju podanega sporočila, prememba pravil in razdruženje. — 9. Občni zbori so obenem tudi v § 2 omenjeni družbinski shodi. Razun tega pa je od maja do oktobra vsak mesec še poseben shod, v katerem se razpravlja o skupnih izletih. — 10. Odbor je sestavljen iz predstojnika, njegovega namestnika, perovodja in še petero drugih udov, kateri se brez določbe ali predpisa njihovih opravil za eno leto volijo. Da se more veljavno sklepati, morajo vsaj trije odborniki nazoči biti. — 11. Predstojnik zastopa društvo v zunanjih odnosjih. — 12. Razpori, kateri so iz društvenih razmer nastali, se odločujejo pred posebno sodbo, v katero vsaka stranka po enega člana, društveni odbor pa predsednika imenuje. — 13. Razdruženje društva nastopi le takrat, ako ste v tem dve tretjini v Bohinji bivajočih družbenikov zadovoljni. Društveno premoženje bi v tem slučaju pripadlo osnovljajočej se zalogi za vzdrževanje druge učiteljske stolice v Bohinjskej Bistrici in Srednji vasi.«⁵

Vložena pravila društva »Triglavski prijatelji« (Triglav-Alpenverein in der Wochein), ki so v društvenih spisih kranjske deželne vlade,⁶ imajo poleg prav takšnega besedila spodaj zabeležko kraja in datuma: »V Bohinju 1. maja 1872«, pod njo pa pet podpisov predlagateljev:

»Ivan Žan v Srednji vasi kapelan
Tomaž Zupanec poštar
Jakob Mencinger na Bistrici učitelj
Ant. Čobec zdravnik
Jože Ravhekar trgovec.«

Spremna prošnja ima datum 21. maja 1872 in se bere takole: »Veslavna ces. kralj. deželna vlada vojvodine Kranjske v Ljubljani — Triglavske planine in gore zanimajo popot-

nike posebno turiste [= gorohodce], in vsako leto obiskujejo visoki, imenitni, učeni tuji gosti Bohinj. — Potrebna je ustanovitev društva, koje bi vstreglo turistovim zahtevanjem. — Podpisani osnovalni odbor društva, 'Triglavski prijatelji' (Triglav-Alpen-Verein in der Wochein) predlaga dotična društvena pravila in prosi: — naj veleslavna ces. kralj. deželna vlada dovoli društvo 'Triglavski prijatelji' in njega tukaj priložena pravila postavno potrdi.« Pod tem besedilom prošnje so za začetno oznako »Za društveni odbor« podpisani isti predlagatelji, kakor na koncu pravil, le da je podpis »Jakoba Mencingerja na Bistrici učitelja« nekajkrat pošev prečrtan, Čobec pa je ime Anton izpisal celo. Še en predlagatelj, ki pa potem pravil ni podpisal, je naveden v zapisu na hrbtni strani prošnje, ki se glasi: »Odbor gorskega društva 'Triglavski prijatelji' na Bohinskem po Ivanu Žanu, kapelanu v Srednji vasi, Janezu Maurič-u, gostilničarju v Bohinski Bistrici, in Jakobu Mencingerju, učitelju tam, in drugovih prosi za privoljenje društva 'Triglavski prijatelji' in tega pravil postavno potrjenje.« Ničesar ne vemo, zakaj so pravila obležala v predalu, dokler jih ni objavil »Slovenski Narod«, niti ne, zakaj je prošnja s pravili prispela na pristojno oblastvo toliko pozneje, kakor bomo še videli. Prej pa si oglejmo še nekaj časniškihotic iz vmesnega in pa iz prejšnjega časa, ki jih naše planinsko zgodovinopisje deloma sploh ni poznalo ali pa jih je premalo proučilo. Med neznane spada notica, ki je izšla v »Slovenskem Narodu« teden dni po objavi pravil »Bohinjsko-triglavske družbe«.

»Slovenskim turistom, kateri morejo ob počitnicah obiskati divne gorenjske planine, naznanja naš dopisnik iz Bohinja, da je steza na naš mogočni Triglav tako pripravno narejena, da se lahko in brez nevarnosti prav prijetno gori gre. Iz Lesc je vozna pošta mimo bledskega jezera na Bohinjsko Bistrico, kamor je zdaj iz Ljubljane po železnici tri ure in naprej po ravni cesti še druge tri ure daleč. Iz Bistrice je navadna turistna pot k jezeru. Na mostu pri št. Janži je razpotje k Savici in na Triglav. K Savici čez jezero se v dveh urah pride. Semkaj je povabljenaslovenska mladina, naj vzame soboj Prešernov 'Krst pri Savici!' Na Triglav iti je veselje vsacega Slovenca. S Triglava nad 60 ur na okrog v dalj gledati pa ni vsakemu dano. Vendar urne noge, zdrava pljuča, nevrt-

⁵ Slovenski Narod št. 89 z dne 3. avgusta 1872.

⁶ Konvolut 16—7, št. 6794 in 2106 z dne 24. sept. 1872.

glavna stopinja in vrli voditelj, znani Šest, povzdignejo turista na goro 9037' [= čevljev] visoko. Iz Bohinjskega jezera pri mostu se zagleda proti severu naš stari sivi Triglav. Med Stodorom in Vogarjem za Toščem stoji božanstveni velikan. Komur je mar, občutljivemu srcu domorodno veselje dati, mlademu umu slovenske misli vdihniti in krepko voljo za junaška dela stanovitne uvaditi, naj obiše mogočnega Peruna.«⁷

Ni izključeno, da je bil ta vneti rodoljubni apel slovenski mladini — ki se je tiste čase le malo mogla odločati za precej drag vzpon po navdih, voljo in vajo za junaška dela k visokemu svetišču slovanskega božanstva Triglava-Peruna — del istega bohinjkega dopisa, ki je sporočil »Slovenskemu Narodu« pravila »Bohinjsko-triglavske družbe«. Zastonj pa iščemo kak podatek o njenem ustanavljanju v »Novicah«, ki so enajst dni za to notico v »Narodu« objavile pod naslovom »Na Triglavu« kar obširen opis razgleda z njegovega vrha, podpisanega »J. Žanov«; nobenega plodu ne nudi niti domneva, da bi se bilo utegnulo tega društva tikati na koncu tega sestavka pripisano Bleiweisovo sporočilo piscu, t. j. Ivanu Žanu: »Ste pač že dobili? Pozabili smo popolnoma. Prosimo večkrat kaj. Vredn.«⁸

Zaradi popolnosti naj navedem še, da je v »Novicah« pet tednov prej France Kadilnik svoj znani sestavek »Devet jezer v enem dnevu« zaključil glede na to, »ker je [letni] čas prišel našega slovenskega velikana 'Triglava' obiskovati«, z obvestilom in pozivom: »Pot na Triglav je toliko popravljena, da se povsod lahko in brez nevarnosti gori pride. Iz Ljubljane se v dveh dneh lahko cela pot dovrši. Tedaj le gori na goro!«⁹

Nadaljnjih informacij o bohinjkega društvu pa tudi v »Slovenskem Narodu« ne najdemo več, marveč v obeh nemških dnevnikih, ki sta takrat izhajala v Ljubljani. Oba sta po dvanajstih oziroma trinajstih dneh od navedenega apela slovenski mladini v »Narodu« objavila notico o dokončni dograditvi »Triglavske koč« (Triglavhütte) in o ustanovitvi »triglavskega društva z imenom 'Triglavski prijatelji'« s podatki o vstopnini in letnini ter o namembni društvenega premoženja v primeru razida, kakor tudi s kratkim očitom prvih nalog društva, namreč »vzdrževanja

triglavske poti in omenjene koč« ter ureditve gorskega vodništva«. Očitno ista notica pa ni izšla v obeh listih v enakem besedilu, marveč je v obeh objavah neka razlika, ki ji moramo mimogrede posvetiti pozornost.

Prva je izšla obširnejša ali celotna »verzija« notice v »Laibacher Tagblattu«: »Triglavska koč«, za gradnjo katere so v zadnjih letih prijatelji planin izdatno prispevali, je bila letos poleti popolnoma dograjena... v najvišji kotanji, na katere gornjem robu se dvigujeta grebena Malega in Veliškega Triglava. Njena nadmorska višina je najmanj 8000 dunajskih čevljev. Raz tega mirovališča (Ruhpunkt) je eden najveličastnejših razgledov (Panoramen) po kranjskem gorskem svetu... proti jugu, vzhodu in jugozahodu. To impozantno razgledišče so nedavno (in jünger Zeit) nekateri bohinjki prijatelji gora imenovali triglavsko katedralo (Triglavdom).« Ob »Triglavdom«, pri katerem pa v zadnjem zlogu ne smemo videti slovenske besede »dom«, marveč nemško »Dom«, ki pomeni stolnico ali katedralo, je pisec o oklepaju pristavil slovenski: »Triglavski tempelj«.¹⁰

Ista notica pa je izšla naslednji dan v »Laibacher Zeitung« nekoliko spremenjena in okrajšana, tako da od navedbe 8000 čevljev nadmorske višine beremo: »Z mesta, kjer koč« stoji (Standpunkt), je proti jugu, vzhodu in jugozahodu najkrasnejša panorama (Fernsicht); imenovali so jo: panoramo ali koč« [koga?!] triglavsko katedralo (Triglavdom).«¹¹ Medtem ko je v celotni notici celo veličastno podtriglavskega razgledišča docela smiselno in v skladu s predstavo, da so goro-velikana poimenovali po božanstvu, imenovano »katedrala« ali »tempelj«, se je v tej okrajšavi to poimenovanje preneslo na drobno kočico na razgledišču — kajti na »panoram« se nikakor ni moglo nanašati — in ta nespoznanost je nato v naši »triglavologiji« obveljal!

Pot na Triglav je bila torej nadelana in kočica na Prodih ali na Ledinah dograjena že prej, preden se je moglo društvo »Triglavski prijatelji« tudi formalno ustanoviti in tako pravno osposobiti, da bi »imelo svojo koč« in svojo pot na Triglav«, kakor je menil na nekem mestu Evgen Lovšin.¹²

Isti pisec pa je v drugi svoji knjigi poleg »vrljih Bohinjcev« in pobudneža Žana upo-

⁷ Slovenski Narod št. 92 z dne 10. avgusta 1872.

⁸ Novice, list 34 z dne 21. avgusta 1872, str. 269.

⁹ Novice, list 29 z dne 17. julija 1872, str. 230.

¹⁰ Laibacher Tagblatt št. 191 z dne 22. avgusta 1872.

¹¹ Laibacher Zeitung št. 192 z dne 23. avgusta 1872.

¹² E. Lovšin: V Triglavu... str. 143.

števal tudi »od ljubljanskih vnetih planincev Nemcev in Slovencev zbrani denar« za gradnjo kočice in za nadelavo poti na Triglav.¹³ Tu pa bi bila naša »celotna zgodba« okrnjena, če ne bi segli nazaj do začetka — hkrati bohinjske in ljubljanske — akcije za napravo poti in gradnjo kočice. »Laibacher Tagblatt« je že dve leti prej sporočil o pripravljenosti vodnika Šesta (Jožefa Škantarja) iz Srednje vasi, da bi za 50 goldinarjev skupaj s sinom nadelal pot, in je temu sporočilu dodal oceno, da tolikšna zahteva za najmanj dvotedensko naporno delo dveh delavcev v tolikšni višini ni pretirana, ter izrazil pričakovanje, da »med številnimi prijatelji visokogorskih izletov ne bo težko zbrati to vsoto«, h kateri bo vsakdo tem rajši prispeval, ker »bi bilo poskrbljeno za primerno nadzorstvo nad napravljanjem steze« — že pri tem nadzorstvu moramo pomisliti na ljudi, ki so bili v Šestovi bližini v Bohinju! —; še v isti sapi je list omenil tudi Šestovo pripravljenost, da bi zgradil pod Malim Triglavom kočico, v kateri bi lahko prenočevale po tri do štiri osebe, in objavil, da darove zbira knjigarna Kleinmayr & Bamberg v Ljubljani.¹⁴

Da se je Šest takoj lotil dela, razvidimo iz njegovega podpisanega dopisa »Novicam« v prav rani pomladi — 7. marca — naslednjega leta 1871, kjer pod zaglavjem »Triglav Vas gleda!« beremo naprej: »Prijatelji naših bohinjskih planin naj izvedo veselo novico, da na kopnih stenah po Otošci, na Ledinah in nad Belopoljem na poti proti Triglavu in pod milim Triglavom že zeleni, in da v kratkem dobijo naročenih triglavskih zelišč, okamnine in družih planinskih lepotij dovolj na izbiro.« Nato dopis navaja »za herbarium« nekaj cvetlic tudi z latinskimi imeni, ki jih je Šestu vsekakor napisal šolan znanec, po vsej priliki srednjevaški kaplan Ivan Žan. Za tem pa sledi: »Še bolje in nam še ljubše bi pa bilo, ako bi Ljubljančanje osebno prišli obiskat naš švicarsko lepi Bohinj, Savico in Triglav. Ceste imamo gladke, in tudi na Triglav je že narejena steza pripravna. Kar bode zdaj sneg in srež poškoval, je na pomlad gotovo dobro popravljeno, in za prenočišče na Belempolji stoje že staje; pod malim Triglavom bode pa goste sprejemala mala zidana hišica. Vse je tedaj prav; le mili

Bog naj nam še ohrani zdrava pljuča in pa urne nogé.«¹⁵

Temu prvemu obvestilu o novih triglavskih »napravah« je čez tri mesece sledil znani poziv v »Laibacher Tagblattu« ljubljanskim »prijateljem planin« (Alpenfreunde), naj bi se vsak teden enkrat sešli in posvetovali zlasti »o napravi primernih bivakov (Nachtlager), bližnjic in dobrih potov, [o izberil] najboljših vodnikov itd.«¹⁶ Ni pa znana — kolikor vem — verzija poziva na iste sestanke v »Novicah« pod zaglavjem »Na goro! na goro!«: »Tako odmeva glas poleti pri vseh, ki so trdnih nog in zdravih pljuč. Tako potovanje pa je le v družini prav veselo in pod vodstvom izvedenih hribolazcev varno. Zato so osnovali prijatelji naših krasnih planin za pomenke posebne shode vsak petek zvečer pri „Blumenstöckel-nu“ [ali „pri štrajzelnu“].¹⁷ Vsak, kdor pride, bode radostno sprejet. — Mi bi le to želeli, da planinskimi prijateljem bi se tudi to posrečilo, vsaj še enkrat — zapoditi deževne in snežene oblake — v Sibirijo!«¹⁸ Iz te verzije je prav čutiti, kako nepoštevana je bila v tem primeru narodnostna različnost »prijateljev gora!

Nato je v avgustu »Laibacher Tagblatt« poročal o nadelani poti na vrh Triglava, kamor se je zdaj »mogoče povzpeli tudi manj izvežbanim gorohodcem«. ¹⁹ Nekaj dni pozneje se je v istem listu pisec serije podlistkov »Naputki in nasveti za turiste po Gorenjskem« v svojem »triglavskem« podlistku zahvaljeval obema duhovnikoma v Srednji vasi — župniku in kaplanu, t. j. Žanu — za »nad vse prijazni sprejem v njenem gostoljubnem domu«, pri čemer je posebej poudaril kaplana z anekdoto, da »ga je v šali imenoval triglavskega komisarja zaradi vneme, ki jo kaže vselej, ko gre za to, da privede Triglavu kak novi obisk«. ²⁰

Med obema navedenima prispevkoma v »Tagblattu« pa je »Laibacher Zeitung« prinesla daljše poročilo v dopisu »Z Gorenjskega« o dovršitvi poti na »našo goro velikana«, kjer se pisec tudi v imenu »naše prelepe Gorenjske« zahvaljuje »gospodom, ki so se veliko dušno odzvali pozivu v „Laibacher Tagblattu“ in s svojimi darovi omogočili novo pot«; vrhu tega poudarja nujnost ureditve gor-

¹³ E. Lovšin: Gorski vodniki ..., str. 113 (formulaciji na str. 32 in 104 te knjige pa nista docela v skladu s to edino sprejemljivo).
¹⁴ Laibacher Tagblatt št. 181 z dne 11. avgusta 1870.

¹⁵ Novice, list 11 z dne 15. marca 1871, str. 88.
¹⁶ Laibacher Tagblatt št. 141 z dne 22. junija 1871.
¹⁷ Dr. Jože Rus v PV 1933, str. 356.
¹⁸ Novice, list 27 z dne 5. julija 1871, str. 220.
¹⁹ Laibacher Tagblatt št. 192 z dne 23. avgusta 1871.
²⁰ Prav tam št. 195 z dne 26. avgusta 1871.

skega vodništva in omenja »dva ljubljanska gospoda«, ki nameravata »začeti zbirati prispevke za planinsko kočo... na vznožju Malega Triglava«, in se na koncu zahvaljuje kaplanu Žanu, ki »kaže neutrudljivo vneto za to podjetje«, kakor tudi srednjevaškemu župniku, ki prav tako svetuje in pomaga triglavskim gostom.²¹

Tista »dva ljubljanska gospoda« sta kar brž zbrala toliko denarja, kolikor ga je bilo še treba dati Šestu za dograditev kočice, kajti že dva tedna nato sta oba nemška dnevnikarja v Ljubljani sporočila v isti notici, da »odhaja ekspedicija iz Ljubljane slavnostno odpreti (feierlichst einweihen) novo zgrajeno turistično kočo (Touristenhaus), ki je 500 čevljev pod konico Velikega Triglava,« in da se bo vzbela na Triglav s severne (t. j. ne z bohinjske, ampak z mojstranske) strani.²² O poteku slavnosti in o udeležbi na njej s severne in z južne strani nisem zasledil poročil. Šest dni pozneje je »Laibacher Zeitung« v planinski notici »Od vznožja Triglava« mimogrede kratko omenila »srečno dogotovljeno novo stezo na očaka (Altvater) naših Julijskih Alp« in »zgrajeno turistično kočo na kraju, ki je varen glede na vremenske nevarnosti (auf einer wettergesicherten Stelle), tik v vznožju pravega triglavskega korena (der eigentlichen Triglawwurzel)«. ²³ Dobra dva tedna zatem pa nam je pač isti dopisnik »Od vznožja Triglava« v istem listu ohranil naslednje zanimive informacije: »S prispevki več prijateljev kranjskih gora (Alpen), zlasti z velikodušno podporo gospoda Terpinza [domnevno Slovenca Fidelisa Terpinca, industrialca in Bleiweisovega prijatelja], se je zbrala znatna vsota za plačilo znanemu triglavskemu vodniku Šestu za napravo nenevarne steze na Triglav in za gradnjo solidno grajenega zavetišča (Schutzhütte) v veliki triglavski katedrali (Triglawdome)«. Pisec omenja tudi načrte o »letnem bivališču za tuje planinske goste v Srednji vasi« in o »še eni koči (Unterkunftshütte) v Vratih (Vrate) med Velim poljem in Mojstrano« — nemara v Krmi? — kjer naj bi stalno bival vodnik (Wegweiser) in redil nekaj ovac«. Sledi važen stavek: »Spodbujati in pospeševati izvedbo teh načrtov in še mnogih drugih, ki bi koristili gorskim vzpo-

nom, in poskrbeti za napravo in vzdrževanje objektov pa je mogoče le z združenimi močmi.« Ta apel k složnemu delovanju pač vsebuje zamisel skupne organizacije ljubljanskih in gorenjskih (bohinjskih) planincev, ki jo je pisec postavil na dnevni red takole: »Zato je potrebno ustanoviti triglavsko planinsko društvo kot okvir za a) društvene sestanke, b) skupne izlete, c) ustanovitev zbirke... knjig, zemljevidov, načrtov, panoram ipd., d) spodbujanje in pospeševanje naprave in vzdrževanja koč (Unterkunftshütten), razgledišč, kažipotov itd., e) zboljšanje komunikacij in vodništva (des Communications und Führerwesens), f) spodbujanje k ustanavljanju enakih društev v drugih krajih, g) agitacijske shode (Wanderversammlungen), ki naj bi budili smisel za naravo, h) izdajanje letnega poročila o planinskih vzponih na Kranjskem itd.«²⁴ Na prvi pogled vidimo, da je tu anticipiran 2. člen pravil društva »Triglavski prijatelji« (izpuščena je samo točka g z agitacijskimi shodi), ki pa je po vsej priliki bila takšna tudi v pravilih Avstrijskega planinskega društva, in — kar je bolj značilno — tudi drugo, nemško ime društva (Triglav-Alpenverein).

Kaj lahko rečemo o zvezi med to, leta 1871 v nemškem listu objavljeno pobudo in pa v naslednjem letu 1872 v Bohinju napisanimi in potem vloženi slovenskimi pravili društva, ki je privzelo poleg slovenskega tudi še nemško, v tisti pobudi navedeno ime? Je mar mogoče vztrajati pri stavku M. M. Debelakove: »Tega leta [1871] so bile namreč že končane vse priprave za ustanovitev 'Triglav-Alpenvereina', ki pa ni bil ustanovljen. Namesto njega se je rodilo... društvo 'Triglavski prijatelji'.«²⁵ Nikakor ne moremo — tako mislim — izključiti možnosti, da je bilo vsem skupaj — ljubljanskim in bohinjskim planincem — pred očmi eno in isto društvo, o katerem pa sta bili dve različni zamisli glede na vprašanje, kje naj bi imelo svoje središče: ali v Bohinju ali v Ljubljani. Lahko bi pač tudi lahko rekli, da so Bohinjci prehiteli Ljubljancane, ki so nemara preveč odlašali. Do popolne jasnosti pa se bomo tu komaj kdaj dokopali. Le eno lahko pribijemo z vso gotovostjo: da takrat, na začetku sedemdesetih let, še ni bilo tistih pogojev, ki so desetletje in pol pozneje imperativno zahtevali dvojno planinsko organizacijo na

²¹ Laibacher Zeitung št. 193 z dne 24. avgusta 1871.

²² Laibacher Tagblatt in Zeitung št. 205 z dne 7. septembra 1871.

²³ Laibacher Zeitung št. 209 z dne 13. septembra 1871.

²⁴ Laibacher Zeitung št. 225 z dne 2. oktobra 1871.

²⁵ PV 1948, str. 244.

Slovenskem zaradi tega, ker so tudi v planinstvu šle narodnostne težnje narazen: proti ponemčevalnemu prepleškavanju slovenskih gora se je moral vzdigniti odpor in temu je morala slediti misel na organizirano obrambo proti njemu. V začetku sedemdesetih let pa smo šele na začetku tega razvoja na področju komaj dobro začenjajočega se planinstva, ki nikakor ni še nudilo razlogov za organizacijsko ločevanje planincev različnih narodnosti. Lahko si tudi teoretsko zamislimo, da bi utegnili v slovenskih planinah pod Avstrijo poslovati znosno dvojezična planinska organizacija v zadovoljstvo domačih in tujih gorohodcev hkrati, če bi bila stekla jezikovno dvotirno že od teh začetkov, pri katerih se ustavljam; praktično je takšno možnost nato izključilo stopnjujoče se zaostrovanje narodnostnopolitičnih nasprotij.

(Se nadaljuje)

Do pekla in nazaj

Tone Škarja

Prasketanje dežnih kapelj po platnu je prenehalo, kot bi odrezal.

Visoko nad raztrganimi oblaki se je zableščal beli greben Mont Blanca. Kdo bi še vzdržal v šotoru.

Ivo, Cene in Janez se že odpravljajo na Mont Blanc.

»Morda vam pridemo do kočice Couvercle naproti,« nam kličejo v slovo.

Poslovimo se še od treh, ki morajo zaradi službe že nazaj in si bodo lahko privoščili le vožnjo z žičnico do Torinske kočice, optamo nahrbtnike z železjem za šestico in hrano za teden dni in mimo turističnega vrveža zakoračimo proti Paludu, spodnji postaji žičnice Courmayeur — Chamonix.

Pri Torinski koči izstopimo v veter, sneg in meglo. Meja Italija — Francija je zarisana

samo na zemljevidu in nikogar ne moti, da nimamo francoskih vstopnih viz.

Nekaj metrov od zadnje smučarske vlečnice pod Col du Géantom se Metod vdere do pasu v novi sneg.

»Daj vrv, razpoke so pokrite!«

Nižje spodaj naletimo na ozko sled, ki se varno ogiba pokritim pastem in je v megli edini kašipot po ledeniku Géant.

Potem se dobro uro motamo med seraki, preden pristanemo na varni površini Mer de Glace.

»Za vsak primer le pogledjmo Walkerja.«

Zavijemo proti drugemu bregu ledene reke, pa se izkaže, da je bil ovinek odveč.

»Tako belega še nisem videl. Torej poskusimo v Les Droites?«

»Danes je petek, do četrta ali petka smo lahko že nazaj, kot smo rekli našim. Razmere v ledenih stenah bodo morda boljše.«

Skuhamo si nekaj mesnih konserv, vse skupaj zalijemo z vročo limonado in pot po širokem, sivozelenem ledeniku se nadaljuje.

Metod najde prelomljeni cepin »Fulpmes«. Tako si počasi moderniziramo opremo. Spravi si ga pod značilen rumen bolvan.

Ko zagledamo Montenvers, se počutim kot doma; lepše bi bilo taboriti tu. Vse bolj živo je na ledeniku. Poleg tistih, ki z »omarami« na hrbtu korakajo proti kočama Couvercle in Réquin, se pojavljajo že tudi junaki v kavbojkah in junakinje v salonarjih, ki si upajo sami kak kilometer stran od žičnice na ledenik.

Pređen se Mer de Glace zadnjič požene topli smrti naproti, zavijemo na desno moreno. Tucať otrok, navezanih na vrv, nas opozarja že od daleč na kamenje, ki se jim proži pod nogami. Bodoči alpinisti delajo prve korake v neznani in nevarni svet.

Spet rože in drevesa. Škoda, da ni časa za občudovanje. Še pogled na črn oblak, ki zakriva Chamoniške igle in že nam pot kar zacurlja iz znojnic, ko stopimo na ozko, strmo stezico proti planini Pendant. Na zemljevidu ima zarisane studence in ker bo dneva kmalu konec, bomo tam nekje prespali.

Okrog pastirskih koč na Pendantu pozvnanjajo krave, človeka pa ni videti nobenega. Pa tudi studenca ne. Metod, ki so mu krave sovražno naklonjene, stika raje okrog bajt za prenočiščem, s Pavletom pa greva iskat vodo. Pa je vse zastoj, bomo morali pač prekuhavati mlakužo. Metod prileze skozi podstrešno okno spet na dan. Sicer kaj tako za-

nikrnega še nikjer ni videl, pravi, ampak boljše bo že, kot spati zunaj. Najbrž res, saj je vso planino zagrnila gosta, umazana megla in vsak čas bo pričelo deževati. Kramo in vođo zvlečemo v bajto in ob sveči kuhamo večerjo. Spanje po napornem dnevu je prijetno kljub vlažnim, raztrganim in umazanim ođejam. Spalnih vreč nimamo, nahrbtniki so že brez njih nečloveški. Trop rejenih, skoraj udomačenih mišk nam dela družbo. Večerja jajo potem, ko se mi spravimo na pograde. Jutro je fantastično. Nebo temnomodro, brez oblčka, sveže pobeljene gore kot kristali, rosa na travi kot milijarde biserov in razpoloženje brez primere. Skoraj tečemo po poti proti Lognanu. Jezi nas le, ker je tu dovolj vode, čeprav je na zemljevidu ni, toda to je že zgodovina.

Navdušeno pozdravljamo vse, ki jih srečamo. Midva s Pavletom še po šolsko »bonjour,

monsieur«, Metod pa kot pravi Francoz samo z »...monsieur«. Po moreni navzgor prehitimo vsakogar, pa naj bo vodnik ali sprehajalec, čeprav ne vidimo nobenega nahrbtnika, ki bi lahko odtehtal naše.

Glacier d'Argentière! Lepši in večji je kot njegov sosed Mer de Glace, da ne govorimo o vrhovih. Čudoviti igli Chardonnet in Argentière, na drugi strani pa ena sama, skoraj deset kilometrov dolga ledena stena: Verte, Les Droites, Courtes, Triolet, Mont Dolent... Divji vrhovi, s te strani brez šibke točke. Kjkoli prideš od tod na ledenik Talèfre, pa naj bo to najnižje sedlo, je to resna plezarija v ledu, snegu ali poledenelih skalah. Dolina, ki bi jo lahko prestavil v Karakorum.

Les Droites! Najtežja ledna in kombinirana tura, sta ji rekla ponavljalca, ki poznata Walkerja, Matterhorn in Eiger. Vsakih 100 metrov se ustavimo in kot začarani strmimo

Aiguille Verte (4122 m): severovzhodna stena

Foto Tone Škarja

Severne stene Les Courtes (3853 m), desno Tour des lomites (3816 m)

Foto Tone Skarja

Glacili d' Areeutière: Slap v razpoki

v tisočmetrski led, pripet v nemogočo strmino.

»Led je bel, edino s tem se lahko tolažimo.« To je vse, pa veliko. V plastičen led bodo klini dobro prijimali, stopinje bomo lahko hitro sekali, ponekod bo šlo celo samo z dezami in oklom cepina.

Iz razpok, kamor pada voda, veje mrzel veter. Nešteto je lukenj, ki požirajo vodo v globino ledenih mas. S temnomodrega neba pa žge sonce in spreminja kožo v usnje.

Koča Argentière po legi spominja na Leschaux, le da je precej večja. Danes se zadnjič lahko pošteno najemo, zato se utaborimo kar v kuhinji za alpiniste. Na modrem plamenčku kuhalnika se vrsti konzerva za konzervo, siti smo že, toda treba si je nabrati rezerv za tri dni.

Z oskrbnico se menimo za prenočišče in ji pokažemo izkaznice GRS. Pa ni treba; ko si zapiše našo namero, dobimo ne glede na vse prenočišče po tarifi za člane CAF.

Jedilnica je polna. Večina jih gre na Aiguille d'Argentière in Tour Noir, štirje avstrijski plezalci so se vpisali za severno steno Aiguille de Triolet, dva Francoza pa za severovzhodni steber Courtes. Barografova krivulja se dviga in razpoloženje je odlično. Lepo bi bilo stati pred kočo, ko bo zahajajoče sonce rdečilo vrhove, toda ob sedmih moramo v posteljo. Dolgo uro pomirjevanja samega sebe je treba, da zaspim.

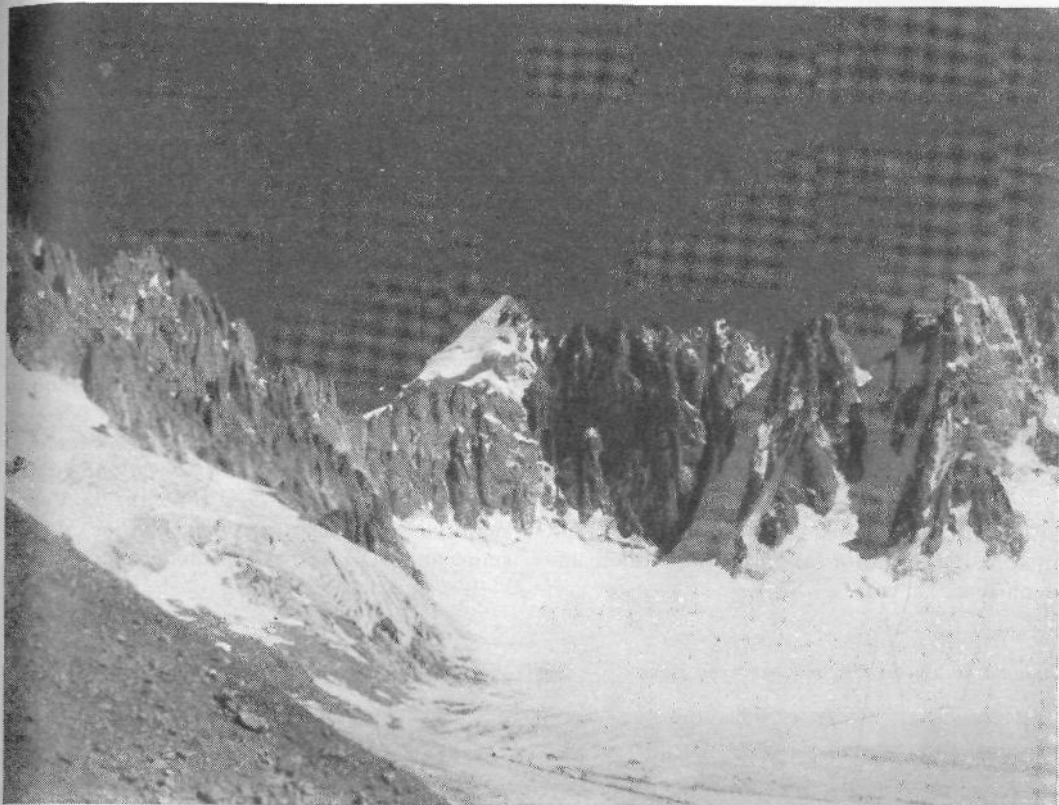
Ob pol dveh zjutraj nas pokličejo. Skozi okno vidimo našagani vršni greben Les Droites, ki ga srebri mesec, pod njim pa severno steno, vso mrzlo v temni senci.

Pogledamo barograf: črta se počasi in vztrajno dviga. Vreme bo!

Zunaj vlada popolna tišina, in kamenje, ki se nam na moreni vali izpod nog, grmi, kot bi se podirale gore. Vse dimenzije so skrajšane in stena je videti na dosegu roke, čeprav je do nje skoraj dve uri hoda.

Na ploščadi ledenika hrešči pod nami ledena skorja, kjer so čez dan tekli potočki. Šum lastnih korakov nas pomirja, edini glas je v ogromnem ledenem amfiteatru, pod neštetimi mrzlimi zvezdami.

Po kratki strmini se pri prvi krajni počitnici usedemo v sneg. Prezgodnji smo še. Iz Argentièrske koče se pomika vrsta lučk navzgor. Ti gredo na Aiguille d'Argentière, Chardonnet ali Tour Noir. Oni za Triolet so morali vstati že uro pred nami.

Mount Dolent (3823 m): Tromeja Francija-Italija-Svica

Foto Tone Škarja

Navežemo se na vrh. Na ledu je nekaj centimetrov pršiča in hoja po gladkih robovih počí je zoprna. Pripeti si moramo še dereze in po pol ure krepkega sopihanja smo pri zadnji, največji razpoki. Od tod naprej je samo še kilometer navpičnega ledu in nebo. Ura je pol šestih. Iz nahrbtnika priromajo šopi lednih klinov, karabinerji, še ena vrh, kladiva, čelade. Vrh stene pordečijo prvi sončni žarki, minuto za tem prižvižga prvi kamcn.

»Lahko začneš!«

Pavle pritelovadi po ozki rézi na drugo stran in brez uvoda zapoje prvi ledni klin. Dvajset metrov osemdeset do devetdeset stopinj nagnjene ledene stene je sijajen uvod in Pavlega zleze z nekaj klini, kot bi bila iz skale. Srednji sem in imam najlažje delo; le vrvi prepenjam, pa že puščam krvavo sled za sabo, še preden sem na polovici. Da le pridem čez rob, zgoraj bo gotovo bolje.

»Potegni!«

Čez kratko ledeno žmulo se s tujo pomočjo privlečem do stojišča — dveh stopinj in dolgega klina v ledu.

»Ti zlezi še malo naprej, do tiste kotanje!« Pavle varuje Metoda, sam pa sekam stopinje proti kotanji, ki jo je slutiti takoj nad nami.

»Vraga, kakšen led!«

Stena nas je prevarala. Pod centimetrom snežne prevleke se skriva star, črn led. Imamo najslabše razmere od možnih: poledenele in na novo zasnežene skale ter star požled, ki nas bo izčrpaval pri sekanju, klini in stopi pa bodo v trdi, krhki masi slabo držali. Sicer pa bi bil pri takem vremenu uspeh prelahko dosežen, opravičujemo steno. Tudi s kotanjo ni nič. Le sneg se je odlepil od ledu in od daleč nas je to premotilo. Izpod bele prevleke se posmehuje črna, trda plošča. Po dobri uri se raztežaj višje ustavim. Metodu so se spet razlezle dereze in v ledu ne more naprej. Brez besed se Pavle loti naporenega sekanja. Po hrbtu in rokah mi padajo kosi ostrega ledu, pa drugače ne gre. Razte-

žaj za raztežajem poteka po brezkončni ledeni plošči, brez varovališča, brez zaslona proti skalnim in ledenim koscem, ki žvižgajo iz gornjega dela stene. Z zaupanjem v čelade in verjetnost, da ne bo ravno nas zadel kak večji kos, sekamo meter za metrom kilometrskega ledu. Oklo cepina se pri najmočnejšem udarcu zarije za dva prsta v led in odleti, kot bi udarilo v kamen. Nobena goljufija ne pomaga, tudi koraka ne moremo narediti brez stopnje. Led je pretrd, da bi dereze sploh zgrabile v celo. Noben raztežaj ne traja manj kot uro.

Ob dveh priplavajo čez rob stene prvi oblaki. Čisti jugozahodnik. Če nas tu dobi sneg ali dež, bo to naš zadnji vzpon, to nam je jasno. »Desno do skal!«

Prečnica je manj naporna in lepše stopinje lahko sekamo, čeprav zato ni nič manj zamudna. Po osmih urah prenehajo leteti ledene iveri za vrat.

Ob štirih doseže Pavle prvi skalni zob. Čudovit je občutek varnosti po dolgih urah lebdenja na ledeni šipi.

»Kaj napravimo?«

Sonca že zdavnaj ni več, vrhove ovijajo sive kape.

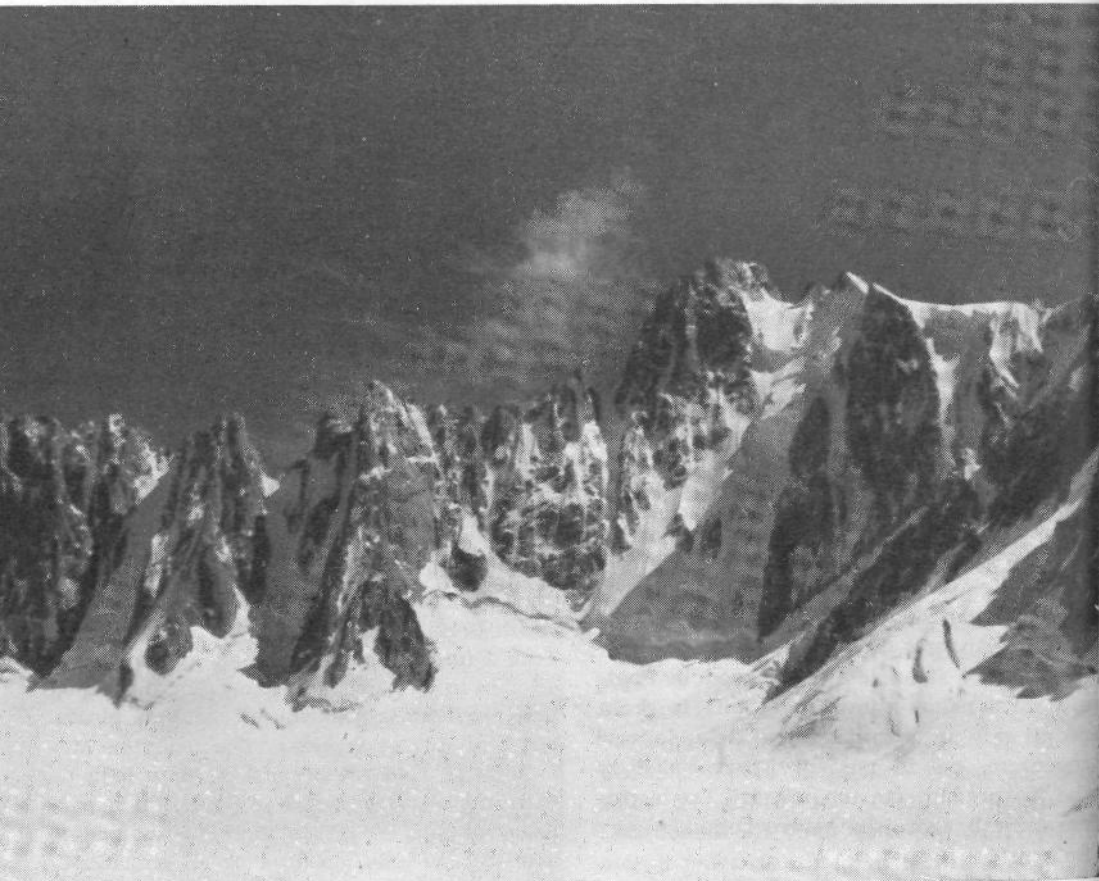
»Kot lani v Walkerju.«

Lani v Walkerju ... Dve je ura, ko je vpet zadnji klin v Rebuffatovi poči. Lahko bi bila tu že veliko prej, pa se dolgo nisva mogla otresti strahu pred steno. V spodnjem delu sva v lahkem svetu za vsak raztežaj zabila varovalni klin. Šele nad ledno prečnico se nama je »odprlo«, da sva pričela spodobno plezati. In sedaj sva na vrhu poči.

»Poglej, jugozahodnik!«, mi pokaže Metod. Ne da bi opazila kdaj, se je nebo zamrenilo. Chamoniške igle so zavite v oblake in Verte, znanilka vremena za domačine, je dobila svinčeno sivo kapo. Od zahoda plavajo kot velike ribe dolgi oblaki.

Aiguille de Triolet (3870 m) s severno steno

Foto Tone Škarja

Severna stena Grandes Jorasses (4208 m); levo Waltherjev steber (1962)

Foto Tone Skarja

Pred seboj imava nekaj raztežajev dolgo prečnico, ki jo je baje nemogoče zlesti nazaj. Celo uro sediva in čakava. Nič pametnega si ne izmisliva. Samo dvoje lahko storiva: nadaljujeva in si zapreva vrata za povratek ali pa sestopiva. Prvič sta dva Jugoslovana na tem, da preplezata najtežjega od »treh zadnjih problemov Alp«. Vse je šlo v redu, tudi tale poč, prvo od dveh mest šeste stopnje v celi smeri, nama ni delala preglavic. Kljub počasnemu plezanju dopoldne bi bila v dveh dneh na vrhu.

V lepem vremenu... Če pa pade sneg in se granitne plošče prevlečejo z ledom, nimava onstran prečnice več kaj početi. V zgornjem delu morda še, velika zajeda ter črne in sive plošče pa bi bile nemogoče. In povratek prav tako.

Oblakov je vedno več, celo Col des Hironnelles je zavil v meglo in bela koprena ovija zgornji del Walkerjevega stebra. Ko bi vstopila dan prej, bi bila že v zgornjem delu in bi naju vse to samo še podžgalo, tako pa... »Če nadaljujeva, je konec problematičen, če

se spustiva, lahko prihodnje leto spet poskusiva.«

Tako rad bi šel naprej, toda razum in strah hočeta nazaj. Megla, ki mrzlo dahne v naju, pospeši odločitev. Spust!

Na koncu ledene prečnice naju dohiti noč. Bivakirava pod vrečo, pa slabo spiva. V takih primerih vedno veliko žrtvuješ, pa naj se odločiš kakorkoli.

Zjutraj na nebu ni oblaka. Sram naju je, žal nama je, pa nič ne pomaga. Hrane in časa je premalo, da bi začela znova, pa tudi volje ne moreš vsak dan sproti poljubno oblikovati v stenah, kot je severna stena Grandes Jorasses.

Sestopava... Kaj pomaga sestop brez varovanja po skalah, kjer sva včeraj zabijala kline! Poražena sva, poražena kot še nikdar v gorah. Sestop pri nebu brez oblaka in mišicah, ki se niso imele priložnosti niti enkrat utruditi. Kot vojaka v ujetništvu sva, ki so ju ujeli, še preden sta izstrelila prvi naboj.

Pri vstopni škrbinici srečava nemško navezo, takoj za njo pa francosko. In dve dolžini vrvi niže se pri krajni poči navezujejo trije Švicarji. Midva pa se spuščava. To nista Tone in Metod, to sta dva Jugoslovana, prva, ki sta imela priložnost preplezati Walkerjev steber, pa sta zagrešila veliko pomoto. Zaradi tega Jugoslavija še nima Walkerja v žepu, čeprav bi ga lahko imela.

Toda včerajšnje vreme...! Lahko rečeva, kar hočeva, lahko je bilo edino pametno, da sva pobegnila, lahko bi bila mrtva, če bi vztrajala in bi se vreme držalo svojih obljub... Toda danes sije sonce in vsaj še nekaj dni bo sijalo. Stena kot da se posmehuje.

Metod pobere čelado, ki mu je padla z bivaka v razpoko, in sklonjenih glav se napotiva proti Leschauxu. Srečujeva naveze. Vsi gredo v Walker. Tak ni bil že deset let. Čišča kopna plezarija. Poceni.

V najino smer ne gre nihče.

»Pohitiva, da ne bodo vedeli, odkod prihajava in kdo sva.«

Ne da bi se ozrla, pospešiva korak proti dolini.

(Se nadaljuje)

Kako se je gospod Franc boril z naravo

Matjaž Kmecl

1.

Gospod Franc se je v prelepem sončnem jutru pripeljal s svojim milečentom v Vrata. Sonce je oranžno osvetlilo vso zgornjo konicu Triglava in to je bilo dovolj, da je gospoda Franca navdalo praznično počutje.

»Vendar,« je naglas zaklical samemu sebi, »vendar enkrat izpolnjena davna želja! Triglav! Le kako bi kdajkoli mogel stopiti podenj, če ne bi...«

Odprl je vrata, dvignil glavo v nebo, globoko vsrkal sveži avgustovski zrak in obenem nežno pobožal sivo pločevino svojega zvestega služabnika.

»Da,« si je govoril, ko se je prestopal po rosnih travah, »to, samo še to! Gore, narava, silni spopad človeka s kamnom!« Potem je nekoliko poskakoval, ker je imel na nogah samo sandale, rosa pa je bila še precej mrzla. »Kolikokrat sem strmel sem k tebi, ti pa, glej, me sprejmeš ves s soncem obsijan, kakor da bi vabil svojega otroka k sebi: pridi v moje naročje!« Lasje so ga srbeli od same vzvišenosti in niti sam ni vedel, kdaj in kako je obstal pred rdečimi tablicami, ki so kazale na vse strani: Triglav po Bambergovi 6 ur, Kredarica čez Prag 5 ur, po Tomiškovih 4 in pol, Kriški podi čez Sovatno...

Gledal je tablice in gledal Triglav, spet tablice — v njem pa je zorel velik sklep: 4 in pol gor, še ura na vrh, pet ur dol, to je deset ur; dan je lep, ko nalašč, visokopoletni, še ponoči sije mesec, če je treba; v vojski je služil pešadijo, Slovenec je — in kdo za vraga mu more še preprečiti, da ne bi v teh sijajnih okoliščinah, kakršne se morda ponudijo vsakemu stotemu človeku le vsakih sto let, ne izpolnil te zadnje svete in velike narodne dolžnosti! Zlesti na Triglav!

»Pozdravljen!« mu je zaklical, stekel k avtomobilu, ga postavil lepo pod smreke, kjer naj bi ga počakal do večera, ko se vrne, vzel fotoaparata (na samosprožilec), brezokavnik — pod noč lahko postane mrzlo —, časopis — bogve za kaj lahko vse pride prav, bonbone tutti frutti znamke Kraš, in se odpravil.

Ko je stopil v hosto, je zavriskal. Bil je prevzet od mogočnega miru, ki ga je motilo samo šumenje vode spodaj, pa tu in tam kakšna sapa, ki se je šumeče podila po gozdovih onkraj doline. Ves čas se je oziral, stopal na prste in si dopovedoval: Krasno! — Edino, kar je morda res pogrešal na tej poti, bi bil človek, ali kar več ljudi, ki bi jim lahko sproti razlagal vse lepote, ki jih je srečaval takorekoč na vsakem koraku.

»Ali ni krasno!« bi vzklikal on naprej in bočil roko v polkrogu nad dolino.

»Da, krasno!« bi rekli vsi venglas za njim in vsem bi sijalo na obrazih svečano veličastje. On pa bi opazoval še naprej: »To sonce na teh bukvah!«

»Da, krasno!« bi zdaj tudi oni spregledali ta pojav in se ne bi mogli zadosti načuditi go-

spodu Francu, kako prefinjeno opazuje lepote narave.

»In kakšno nebo...«

»Krasno!«

»Najlepše je hoditi v gore zjutraj...«

»Da, najlepše!« bi mu pritrjevali.

— Takšnega človeka je gospod Franc v resnici pogrešal, toda vseeno: kakšen praznik se je obetal!

2.

Sonce je zlezlo že visoko in visoko je zlezl tudi že gospod Franc. Medtem je pojedel že ves tutti frutti, ker je bil lačen in žejen.

Potem je začelo daleč nekje ropotati, potegnil je veter, v trenutku se je zoblačilo, megle so ga obdale vsenaokrog in le s skrajno doslednostjo in natančnostjo je lahko še vztrajal na začrtani poti. Rdeča znamenja so bila hvalabogu toliko nagosto, da to ni bilo posebno težko. Kljub brezrokavniku ga je začelo zebsti, prava zona pa ga je obletela, ko mu je začelo treskati prav okoli glave. Kaj takega si seveda še nikoli v življenju ni niti v sanjah predstavljal. Lilo je, megle so se vlačile, veter tulil, grmelo pa tako, da se je vse podiralo. Od vse prejšnje planinske prijaznosti je ostala samo še velika votla skala; pod njo se je že zdavnaj prehlajeni, trepetajoči in šklepetajoči gospod Franc vdano ulegel, da bi si ohranil golo življenje. Časopis si je zbasal za srajco, da ga je vsaj malo grel, misli pa, kolikor jih ni požrl strah, so mu poletavale v dolino, kjer ga je pod smrekami varno spravljen čakal njegov milečento. Spomnil se je, kako ga je lepo zakital okrog šip, da ni spustil nikoli niti kapljice.

»To imaš!« je stokal, medtem ko so mu potoki deževnice, pomešani s sodro, drseli skozi tenke platnene šoferske hlačnice in si utirali pot z gora v dolino. »To imaš! Prav treba ti je bilo opravljati zadnje, najvišje narodne dolžnosti! Zdaj te lahko ubije — to je prav mogoče... pusti vruga drugič, naj drugi opravljajo takšne dolžnosti, ti pa se lepo vozi sem in tja in tako naprej... Zdaj lahko od same preklete domišljavosti navsezadnje umreš še tragične smrti!«

Mraz je čedalje bolj pritiskal. Tudi čas je tekel, a vsa ta neprijetna stvar z vremenom se ni in ni hotela poleči. Šklepetal je, pa tudi pel, ker pesem teši človeka v hudih stiskah, kakor je znano.

»Ich hab' eine Sehnsucht nach dem Kurfürstendamm...«

Nemško glasbo je zmeraj ljubil, zato mu je tudi zdaj uhajala na usta.

Ščasoma je malce otrpnil, čeprav se je bridko zavedal, da ga lahko pred zmrznenjem zavaruje samo še gibanje. Toda kaj, ko je bilo pod kamnom le toliko prostora, da je lahko od vse telovadbe migal samo s prsti na nogah. To pa je počel z neizmerno voljo do življenja in obenem oprezoval, kdaj bo dež vsaj malo ponehal.

Ko se je začelo mračiti, je končno dočakal tudi to. Vse okrog njega se je naenkrat stišalo v naglušen grozeč mir, le megla se je še bolj nagosto vlegla na zemljo.

Zlezl je iz svojega zaklonišča, zaškripal s koleni in z zobmi, se pretegnil, napravil nekaj počepov in opazil, da se mu že temni pred očmi od lakote in mraza. Časopisni papir pod srajco je bil premočen in ni bogve kaj zalegel, brezrokavnik — šele zdaj je to opazil! — je bil sicer lep, toda tenek; zato mu je bilo, ko da se sprehaja po golem, neprijaznem kamenju in po megli — nag.

»Dobro, samo da je mimo!« si je potem prisebno zamrmral. »Zdaj pa hitro v kočo! To je rešitev!«

Ozrl se je za markacijami, vendar markacije nikjer nobene. Živčno je potipal sem in tja po megli. Predaleč si ni upal, ker je megla utegnila biti tako zelo gosta prav zato, da bi s svojo gosto belino zavekomaj in brez sledu pokopala njegovo morebitno skrivnostno izginotje (dve sto metrov prepada in divji kriki, ki jih nihče ne bi slišal) — Človek se mora vendar boriti s stihijo narave! Ne sme se vdati, pa če je narava še tako zahrbtna!

Prišla je noč in z njo so se možnosti gospoda Franca, da bi našel kakšno znamenje ter z njim pot v toplo gorsko zavetišče, občutno zmanjšale. Zvečale so se edinole lakota, mraz in utrujenost.

3.

Jutro, kristalno čisto, jasno, lépo, z ugašajočimi zvezdami, je odkrilo gospoda Franca na kraju moči. Vso noč se je potikal naokrog, proti jutru pa se je naslonil na kamen, se sesedel in se vdal v usodo. Tako lačen ni bil še svoj živ dan! Naokrog je zaznaval le še čudne lise in nič več.

Ko se je prvo sonce pritipalo na gorske vrhove, pa je njegovo uho zaznalo človeške glasove.

»Rešitev!« je klicalo vse v njem. »Rešitev, rešitev!«

Res so prihajali trije glasni možakarji, očitno dobro prespani in razpoloženi.

»Na pomoč!« je gospod Franc zastokal z zadnjimi močmi.

Možje so se ustavili in najdebelejši ter očitno najpreudarnejši med njimi je rekel: »Glej ga, kljukca, kakšen gre pa tale v hribe! Še zmrznil bo!«

Stopili so bliže in ga potrepjali po ramenu. »Hej, ti,« so klicali, »ali misliš ostati kar tukaj?«

»Malo žganja mu je treba, da pride k sebi, potem bo že sam našel v kočo,« se je potem ko gospod Franc ni dal na zastavljeno vprašanje niti glasu od sebe, glasil skupni sklep. Položili so ga vodoravno, najdebelejši in najpreudarnejši je odvezal nahrbtnik, vzel veliko steklenico in mu jo začel prazniti v usta. Ko je končal, je steklenico spravil, z združenimi močmi so ga postavili pokonci, ga spet potrepjali po ramenih, naslonili na skalo in mu v zavesti samaritanskega posla, ki so ga pravkar opravili, dobrohotno priporočili:

»Tako, fant, zdaj pa kar korajžno! Koča je blizu! Pot pod noge!«

Še pozdravili so ga, mu zaželeli srečno pot in odšli.

— Niso bili še dobro za prvo skalo, že je pridobila mimo družinica: očka, mamica in dva sinčka.

»Očka!« je presenečeno zaklical najmlajši, ko je zagledal gospoda Franca tako prislonjenega, kakor so ga zapustili usmiljeni samaritani, »tu pa neki gospod kar stoje spi!« Očka je bolj bistro pogledal in otrpnil.

»To... to vendar ne spi... hitro! Marija, hitro! Ta človek je na koncu svojih moči! Hitro, žganja! Za človeka gre!«

Mamica je nervozno in v naglici razvezala nahrbtnik in izročila očku zadnjo zlato rezervo — »za primer, če bi jih dobil dež.«

»Prosim te, odpri mu usta... tako... nagni glavo... mož je videti drugače kar cel. Bogve, kje je revež preživel noč! Kaplja žganja, pa bo dober!«

Z združenimi močmi so potem izpraznili zadnjo zlato rezervo »za primer, če bi jih dobil dež« v gospoda Franca, ki je topo in v posebnem transu prenašal vse, kar so že in kar bi še utegnili storiti z njim. Ko so končali, je očka pogledal na uro in zaklical:

»Ne smemo se več obirati! Zamudili bomo vlak! Ubogemu človeku smo pomagali, zdaj bo hitro prišel k sebi, kolikor poznam te

stvari, in potem bo že sam znal do koče. Pa tudi... potem bi se še zahvaljeval in to je zmeraj zelo nerodno.« Pospravili so nahrbtnike, pokazali gospodu Francu, kam naj se obrne, ko pride k sebi, očka je zavpil: »Alo, gremo!« in družinica je oddrobila dalje.

— Potem ko je začelo prvo žganje že rahlo delovati, sta prikorakala navzdol še starejši gospod in gospa zelo ljubeznivega in uglasjenega vedenja.

Gospod Franc, po katerem se je začela vse hitreje pretakati vročina, ju je polglasno roteče povabil: »Na pomoč!«

»Klanjamse, gospod!« je odzdravila gospa, ki je vedela, da se v visoki gasilski družbi nekako tako, čeprav nekoliko čudaško pozdravljajo.

»Dober dan, mladi mož,« je s toplim očetovskim glasom rekel njen soprog. Vljudnost in omika mu nista dovoljevali, da bi šel kar tako mimo. Ustavil se je, se nasmehnil in pobaral:

»Lepo vreme, kaj, mladi mož.«

Vendar gospod Franc še ni bil v stanju, da bi znal razumno odgovarjati. Samo nekaj je zamrmral, poskušal se je vljudno zravnati, toda žganje res še ni prišlo tako daleč, da bi ga noge držale. Zato je seveda padel po vsej svoji dolžini. Padec je na ljubezniva starejša človeka napravil izreden vtis. Najprej jima je pobralo sapo, potem pa je gospa zavpila:

»Mojbog, mladi gospod umira!«

Vendar se je starejši gospod takoj znašel, kar je za moške sploh značilno; brez besed je snel svoj veliki, ohlapni nahrbtnik, pobrskal po njem in privlekel na dan steklenico pravega, pristnega brinovca.

Odločno je pogledal svojo življenjsko tovarišico in samozavestno, vendar še zmeraj preudarno dejal: »Na vsak način mu je treba pomagati!«

Potem ko je odkril v njenih očeh vso moralno podporo, je s čilim, mladostnim korakom moža, ki ve, kaj dela, stopil do gospoda Franca, ki je ležal na tleh ko pokošen snop, in ga pokrepčal z brinovcem. Pri tem ni štedil, kajti najgrše je, če je človek skop, ko je treba pomagati v stiski. — Potipal mu je puls in glavo ter v svoje veliko olajšanje ugotovil:

»Mladi mož je sicer videti zdrav. Najbrž gre samo za prehodno slabost in bo zdaj hitro dober. Takle brinovec je kot nalašč za podobne primere, midva pa tudi ne moreva ves

dan ostati tukaj. Kar smo mogli, smo storili.« Spravil je steklenico v nahrbtnik, podal ženi roko, da se je oprla, ko je spet stopila na stezo, in počasi sta odšla. Ona se je na ovinku še enkrat ozrla, zmajala z glavo in dejala: »Ubogí mož! In kako slabo je oblečen! Samo neizmerna ljubezen do hribov ga je lahko prisilila, da je v tako zelo revni obleki šel sem gor, v naročje gora. Gotovo je zelo reven.« Njun brinovec pa je bil menda zadnja odločilna spodbuda za organizem gospoda Franca. Nedolgo potem je namreč vstal, v sebi je razločno začutil pretakanje novih življenjskih moči; svet je postal veliko bolj barvit in Triglav se je približal na naravnost nekaj korakov bližine. Obšlo ga je silno veselje. Začel je postopati naokrog; resda majavo in v posebnih vijugah, toda vendarle. Tudi pel je! Kdo ne bi pel, ko bi se znova prebudil v življenje!

— Ko sta prišla potem mimo gospa Fani in njen turistični ljubimec (sicer družinski prijatelj) Vili, se jima je tam v bližini odprl tale prizor: zelo bleđ, razmršen, premočen in shujšan možakar je krožil in se spotikal okrog skal, kolcal in prepeval:

»Ich hab' eine Sehnsucht nach dem Kurfürstendamm...«

»Fej!« je rekla gospa Fani, ko si ga je pozorno ogledala. »Do sem smrdi po žganju! Samo pit še hodi ta živina v hribe!«

»Da,« je pritrđil njen mladi turistični ljubimec Vili, »stari planinski duh peša. Ljudje hodijo v hribe zadovoljevat samo še svoje najbolj nizkotne potrebe.« — Spomnil se je pretekle noči z gospo Fani in je ob tem začutil posebno zadovoljstvo.

Gospa Fani se je ponovno obrnila natančno v smer okajenega možakarja, za hip postala, zelo ogorčeno pogledala in zavpila: »Fej!« Potem sta šla.

— Ko je prišel kakšne pol ure kasneje po poti navzdol izlet gojencev srednje kovinske šole (seveda samo tistih, ki se počutijo dovolj močne), je gospod Franc pravkar pel s posebnim poudarkom:

»... und Sie heisst Eeeriika!«

Gojence je pogled nanj zelo razvedril. Ko so šli mimo, so zato vsevprek vpili:

»Aufbiks! Čreva na plot!«

— Še nekaj nadaljnjih družb se je v skladu s svojo vzgojo zgražalo in veselilo nad veselim razpoloženjem gospoda Franca. Toda vsaka stvar ima svoje meje in tako je tudi samaritanško žganje polagoma izgubilo svojo moč.

Gospod Franc se je čedalje bolj majal, čedalje slabotneje prepeval, končno pa se je brez glasu ponovno sesedel na pot. Zapadel je v stanje, ki je bilo še nekoliko bolj brezupno, kakor tisto pred pomočjo, ki je je bil deležen.

Ko so prišli po poti prvi jutranji planinci iz doline, je bil pogled nanj že spet tako klavrn, da bi ga moglo rešiti res samo še žganje. — Samo žganje ima namreč to edinstveno moč, da v sorazmerno kratkem času spet mobilizira človekovo zavest in njegove rezervne moči. — Tako je rekel profesor, ki je vodil neko manjšo skupino — ker je edini že nekoč bil na Triglavu — in potem s težkim srcem pokrepčal gospoda Franca s kakšnim deci svojega encijana.

Nekaj delavcev, ki so se namenili letni dopust preživeti v planinah in ki so prišli za prvo skupino, je bilo bolj velikodušnih. Ker so opazili, da gospod Franc ni voljan žvečiti klobas s kruhom, ki so mu jih ponujali, so klobase pač nadomestili z obilnejšo merico slivovke, ki jo je požrl brez odpora. V njihovo veliko zadoščenje ga je slivovka sčasoma spet spravila na noge. Opletal je naokrog in prepeval.

Možje so se režali in ga vabili s seboj. Vendar jih gospod Franc očitno ni hotel poslušati, kar naprej se je motovilil okrog skal in momljal svoje pesmi. — Zamahnili so z roko in dejali:

»Dobro, se bo že streznil, pa pride za nami.« Še kasneje, ko je gospod Franc spet omagal, se je ponovno našlo nekaj pravih človekoljubov, ki so ga pokrepčali z žganjem in tako je vsa stvar tekla do večera prihodnjega dne, kajti vreme je bilo lepo in samaritanov ni zlepa zmanjkalo. Prihajali so vedno novi in novi. Gospod Franc ni mogel ne naprej ne nazaj; ko so ga spravili k sebi, je v hipu zgubil smisel za razločevanje strani neba in trezno presojo, ko pa je čudotvorna moč žganja ponehala, mu je zmanjkovalo moči celo za ležanje. Njegov tako lepo zastavljeni svečani in iz narodnostnih pobud zasnovani pohod na Triglav je grozil, da se konča v notoričnem pijanstvu najbolj čudne vrste.

Končno je pod mrak prišel tam mimo močan odred gorske straže. Bistro so opazovali naokrog, ali ne krađe kakšna brezobzirna tatinška roka cvetja po gorah. To opazovanje je rodilo končno obilen sad, kajti gospod Franc se je prav takrat vneto prekopicaval po skalah gor in dol in se drl.

Fantje od gorske straže so se ustavili, vodja pa je zaklical:

»Tovariš, kaj pa delate?«

Ko ni dobil odgovora, kajti gospod Franc niti sam ni vedel, kaj dela, je vprašal dalje:

»Tovariš, zakaj kalite planinski mir?«

Gospod Franc je bil seveda tudi daleč od tega, da bi razmišljal o tem, zakaj kali planinski mir. Bil je pač suženj človekoljubnega alkohola, alkohol pa — kakor je znano — vrača veselje do življenja in krepi telo, nikakor pa ne prispeva bistveno k razsodnosti. Tako gorska straža niti sedaj ni prejela zadovoljivega odgovora. Vprašanje je ponovila: »Tovariš, zakaj kalite planinski mir, vprašamo!«

Namesto odgovora je gospod Franc padel, kolikor je bil dolg in širok v neko jamo, od koder je bilo slišati:

»... und Sie heist Eeeriika!«

Gorska straža je v tistem trenutku spoznala, da ima opraviti z zakrknjenim alkoholikom, z enim izmed tistih brezobzirnih pijancev, ki morajo svoje umazanije početi še v gorah. Ni jim dovolj, da posvinjajo vse gostilne blizu in daleč po dolini, marveč pridejo počenjat svoje orgije še sem gor. Proti takšnim pa se gorska straža brezobzirno bori. Padlo je povelje, pobasali so gospoda Franca in ga — za kazen, dokler se ne iztrezni — odnesli v prvo planinsko kočo. Če že kriči, naj kriči v koči. Planinci, ki bodo želeli spati, ga bodo že ukrotili.

V koči je bil po naključju tudi zdravnik. Ko si je pijanca ogledal, je zmajal z glavo in dejal:

»Ta človek je pravi vol. Kdo drugi bi se že zdavnaj izpihnil. Zadnji hip ste ga rešili.«

EPILOG

Ko se je razvedelo, kako živinsko se je gospod Franc v hribih zapil (skoraj do mrtvega), so rekli znanci, ki so ga poznali.

»Poglej, poglej, človek bi dal roko v ogenj, da ga vrže že duh po žganju na zadnjico, pa ti takole gre in se ga daleč v hribih naskrivaj nacedi! Saj, saj!«

Kolikor pa je bilo pijancev v domačem kraju, so ga začeli imeti za svojega. Namesto da bi zaslovel kot izkušen planinec, ki je že bil na Triglavu (dajal bi pretehtane nasvete: »Poleti nikar preveč prtljage s seboj, bos! lahko pridete, še žal vam bo!«), ga je javno mnenje čedalje huje žigosalo kot nemoralnega alko-

holika. In to ga je najbolj peklilo. Njega, ki ni nikoli poskusil niti kapljice in ki se je odpravil tja gor z najbolj vzvišenimi in svečanimi nameni!

Ena izkušnja pa mu je le ostala: S svojimi narodnostnimi dolžnostmi mora biti človek previden (še posebej, če ima avtomobil); ne sme kar tako podleči čustvom in licemersko vabeči naravi, kajti v hribih preži nanj sto nevarnosti: dež, megla, mraz, sodra, veter, prepadi, nevihte — in ne nazadnje tudi človekoljubje, ki premore zmeraj kakšno kapljo žganja.

Šhelda

Ante Mahkota

*Veter je h gori kakor volk priklenjen.
Na nebu ni nikoli najmanjše meglice.
Vendar se zdi, da zmeraj letijo sence
oblakov čez pobočja in pečine.*

(Gregor Strniša)

Mesečina je prelomila ledenik. Kot da bi bil led pregrnjen s črno in belo plahto. Samo ponoči so sence tako ostre...

Prestopili smo mejo. Iz mraka v noč. Sedaj so naši koraki brez senc. Stena pred nami je segla čez luno in na snežiščih pod njo je noč. Prižgemo svetilke. S seboj nosimo dovolj luči, da si upamo v temo. Ni nam treba čakati na sonce.

Štirje gremo — četvorno upanje, dve vrvi imamo — dve navezi, in eno željo — en vrh. Štirje smo. Včeraj nas je bilo šest.

Med nami in njima so ostali nepodrti sneženi mostovi nad razpokami.

Na svetlem bregu ledenika sta ostala Boris in Kolja. Peščena ploščad pod granitno streho — Nemški bivak, kjer smo bili skupaj prespali — je preširoka za dva.

Kuhalnik, na katerem smo si bili skuhalo polnočni zajtrk, še vedno brni. Sedaj vre limonada, ki jo je Kolja pristavil za bolnega tovariša.

»Ven iz mesečine so! Svetilke so prižgali. Ponoči plezajo, mudi se jim!«
 »Včeraj bi ne smel piti snežnice. Preveč sem bil razgret.«
 »Ko se vrnejo, boš že zdrav.«
 »Kakšna škoda, da ne moreš z njimi. Moraš me várovati, namesto da bi plezal.«
 »Na, pij! Pomagalo bo.«
 »Oni mislijo sedaj samo še na vrh. Sama sva.«
 »Jutri, pojutrišnjem se vrnejo.«
 »In še včeraj nas je bilo šest!«

Šest težkih nahrbtnikov. Šest ur smo hodili iz »alplagerja« navzgor po Šheldinskem ledeniku. Do bivaka.

In kako smo hodili! Kot da bi bile dirke. Obelisk Pika Ščurovskega je bil za vodnika. Podirajoči se led v slapu, ki vodi na Užbinski plato, za spremljevalca. Zid Šheldinih vrhov za senco.

»Že spet se nismo mogli spraviti iz taborišča. Sedaj drvim kot norci!«

»Se vsaj ne zarineš v led, ko je nahrbtnik tako težak!«

Vso opremo za čez noč smo tovorili s seboj. Kline za led in skalo, dereze, hrane za štiri dni. Stekleni kozarci z marmelado in kompotom pa deset jajc v čeladi so na videz vitke nahrbtnike napravili zelo »goste«.

Nenadoma nas je bilo na ledeniku samo še pet in en nahrbtnik — zagozden v globoko ledeniško razpoko. Na naramnicah je visel Peter. Lojz in Kolja sta ga divjaško popadla za roke in ga potegnili na sonce.

Zvečer je bila na bivaku požrtija. Zvezde so preplavile nebo in upanje lepega vremena nas je vzpodbujalo, naj kar najbolj zmanjšamo težo nahrbtnikov.

»Odprimo še mojo marmelado. Jaz je že ne bom nosil čez steno.«

»Pustite me. Ne morem več. Ja pop, njet ženščina...« se je režal Lojz.

Vojaški vic iz Odese je pospešil prebavo.

»Za dva dni sem se najedel. Skuhaj čaja!« Z veseljem smo tehtali nahrbtnike. Lažji ko bodo, hitreje bomo plezali.

Nad kavkaškimi vrhovi nismo videli »najmanjše meglice«. Toda iz Alp smo prinesli strah, slutnjo oblakov, ki »zmeraj letijo čez pobočja in pečine«. Zato nam čudovito vreme ne more vsiliti sovjetske taktike: dolgotrajne ture, kjer se jemljejo bivaki v zakup.

Nismo še hoteli izreči na glas, toda želeli smo si, da bi jutri steno vzhodne Šelde preplezali v enem samem dnevu. Ne tako, kot na-

Dva prizora s kavkaških gora

Foto A. Mahkota

poveduje vodnik: »Prvi bivač v sedlu, drugi na vrhu...«

Nočemo se zaplesti v kavkaški zmotni krog: Težji kot je nahrbtnik, bolj si počasen. Če si počasen, potrebuješ več hrane, težji nahrbtnik.

Pri svečah smo razdeljevali opremo. Jutri bomo plezali tako kot v domačih gorah. Po dva in dva. Naveza za navezo.

»Na Kavkazu smo navajeni drugače«, je dejal Kolja. »V težko steno mora najmanj šest ljudi. Šestorna naveza.«

Če so v steni samo štirje alpinisti, potem je predpisano, da morata čakati pod steno dva opazovalca. Dvojna naveza je izjema. Solo vzpon prepovedan.

»Boš že jutri videl, Kolja, koliko manj čakanja je, če so naveze ločene.«

»Spat! Ob eni vstanemo!«

Zbudili smo se brez budilke.

Samo Boris ne. Vso noč ga je bila kuhala vročina. Pokril se je čez glavo in ni odgovarjal.

»Pojdite! Jaz ostanem pri njem,« se je odločil Kolja...

»Alpinist je človek, ki išče težav, pa je vesel, če jih ne najde!«

»Koljeve besede za slovo, ti ne gredo iz glave.«

»Otožen fant! In smehljaj se je, pa bi tako rad šel z nami.«

»Poglej, še vedno imata prižgan kühnlík!«

Iščemo težave, pa bomo veseli, če jih ne bomo našli!

Stožec svetlobe tipa v noč. Čez trhle mostove nad ogromnimi razpokami. Muđi se nam.

Nad gorami na vzhodu se rožnato obarva nebo. Sivo monotonost noči bodo zamenjale barve. Nov dan. Še preden bomo ugasnili svetilke, ki radi ven izpod visečega ledenika. Stran od padajočega ledu, ki bo oznanil, da se je prvi sončni žarek povzpел na vrh Šhelde.

Vzpenjamo se po ledenem stožcu, ki je razrit od plazov. Vrvi so še vedno v nahrbtniku in vsak si išče svojo pot. Kot da bi brusil nože, žagajo dereze zmrznjeni sneg.

Ozebniki nad nami še spe. Kadar zaropota, ne stisnemo glav med ramena. Vemo, da ni pri nas. Da se led podira v Slapu, ki vodi pod Užo. Še ponoči se ni umiril. Kot prazgodovinska žival se zdi, ki se počasi, a vztrajno, dan in noč, plazi v dolino. Kadar

pride na skalnati rob, se veliki kosi ledu trgajo do celote.

Medtem ko se vzpenjamo proti skalam, raste dan. Najbolj spodnjemu delu stebra se plezalna smer izogne po ledu, sedaj pa nas široke razpoke obračajo v granit.

Robna zev. Med ledom in skalami je prepad tako globok, da ne moremo čez. Po spodnjem sneženem robu, nad kloketajočo vodo v globini ledenika, tipamo navzgor. Dani se.

»Za tistole razpoke je kuloar, ki ga napoveduje opis!«

»Samo snega ni v njem.«

Po žlebu je naplazilo kamenja in snega, da je robna zev zasuta. Prehod na steber.

Kamenje prožimo, ko se po ozebniku podimo navzgor. Dosežemo turnc na stebru.

»Čas bo, da se navežemo!«

Skalna stopnja pred nami je tako strma, da že zaradi morale potrebujemo vrvi.

Snamemo nahrbtnike. Prostora je toliko, da gre lahko vsak za svojo skalo postaviti možica. Vrv se je zavozlala in Peter jo potrpežljivo razvija. Spravim se nad »kontrolnij tur«, razdiram velikega možica. V pločevinasti škatli na dnu najdem listek s podatki sovjetskih alpinistov, ki so bili tukaj pred letom. Za njimi in med nami se granitnih skal v stebru ni dotaknila plezalčeva roka.

Pripravim formular — več so mi jih dali na pot v taborišču — in svinčnik. Prižgem svetilko, da bom videl pisati.

»Boris, ali spiš?«

»Ne, samo vroče mi je.«

»Pri kontrolnem stolpu so. Luč sem videl.«

»Da le ne bodo pozabili vzeti zapiska.«

»Saj sem jim včeraj razložil, da morajo prinesiti vse listke. Šele, ko jih bodo predložili v taboru, bo fantom iz Burjevstnika priznan vzpon.«

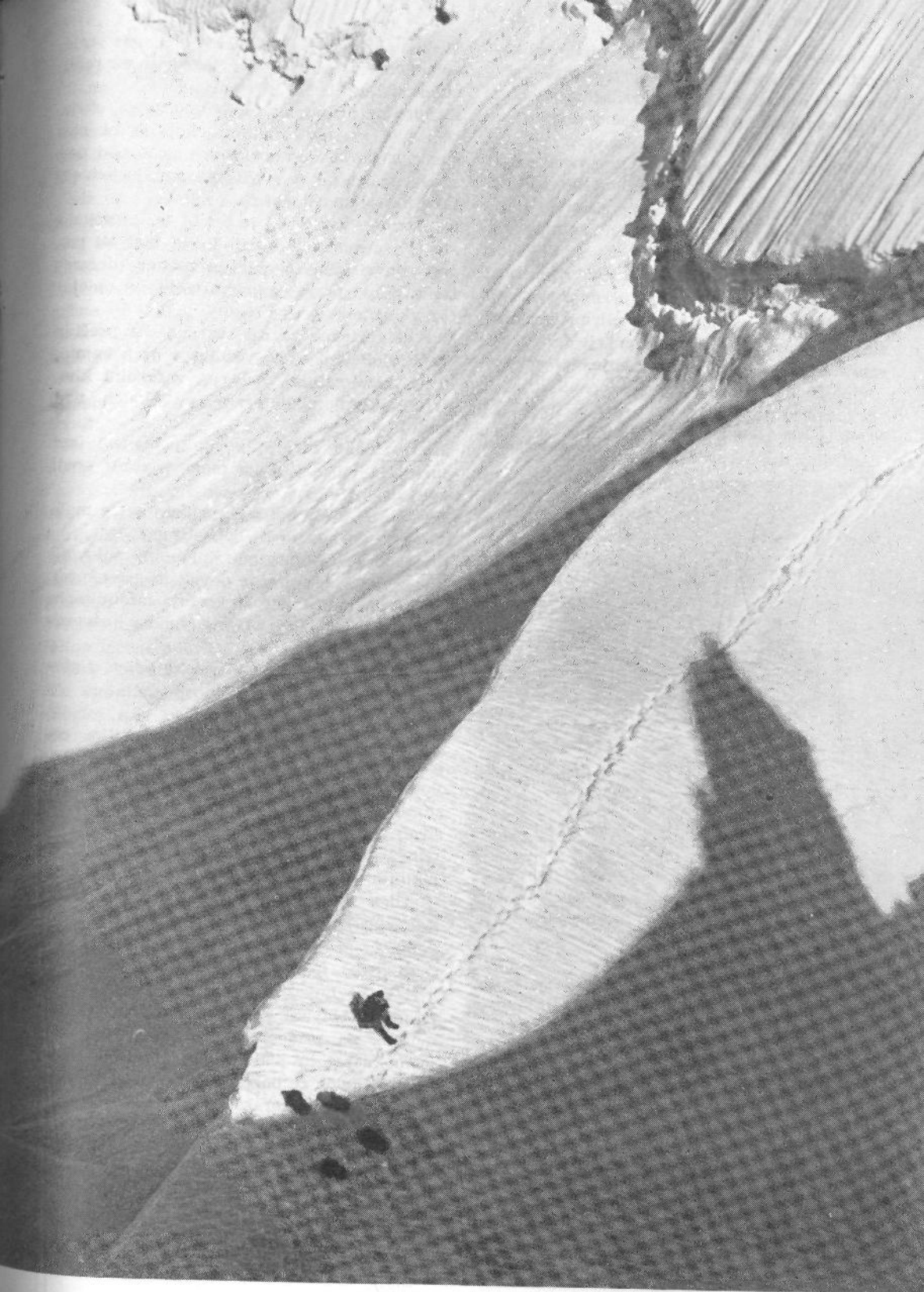
»Rekli so, da v Alpah ni takšne kontrole. Pravijo: Zakaj bi se lagal, ko pa te nihče ne sili, da plezaš...«

Natiskani listek je razdeljen v rubrike. »Alplager Elbrus« piše na prvi strani.

Pišem: Rubrika »alpinisti«: Lojz Šteblaj, Ljubo Juvan, Peter Ščetinin, Ante Mahkota. »Čas« — 16. avgusta ob 6.30. »Vzeli zapisek:« — Alpinisti iz »Burjevstnika«, julija 1962.

Na grebenu nad Svobodno Spanijo

Foto A. Mahkota

»Opomba« — Jugoslovanski alpinisti. »Rukovoditelj« — podpišem.

Medtem ko pišem, je Ljubo že zlezel čez strmi odstavek. Lojz gre za osemdesetmetrsko vrvjo.

S Petrom se naveževa. Zvijeva vsak svojo polovico vrvi v zanke in plezava oba hkrati. Dohitiva tovariša. Prevzameva vodstvo.

»Že vidim bele plati, čez katere moramo na desno!«

»Misliš, da bi ne bilo lažje po snegu?«

V ozebnik moramo. Toda še preden ga dosežemo, je jutro postalo dan. Strmi granitni zid, nekaj sto metrov nad nami, je že zlat od sonca. Po žlebu se usuje kamenje.

Nikoli ne bomo pozabili, teh gora...

Foto A. Mahkota

Stiskamo glave ob skale. Potem se raje umaknemo v težje, a varnejše skale na robu kuloarja.

Kazalec na višinomeru se veselo dviga, stena beži pod nogami. Plezamo, kot da bi nas stena priganjala. Puhovke pripnemo pod pokrove nahrbtnikov, celo pulover je odveč, tako nas je stena segrela.

Čez strmo snežišče, ki je čez in čez presekalosteber, začnemo varovati. Divja jaga se počasi umiri. Na čevlje privežemo dereze; cepin, ki je preje na pomožni vrvici opletal čez nahrbtnik, gre v roko.

Vrv se raztegne za cel raztežaj, ko prečiva snežišča. Potem se zagvozdiva v ozek kamin, ki je nadaljna pot. Zabijem varovalni klin, Peter praska z derezami po skalah nad menoj.

Tako udobno zavetje je, da potegnem izza puloverja kamero. Lojz mora pozirati sredi snežišča.

»Perfektna slika bo! Daj, pritisni se še malo ob sneg, da bo videti, bolj strmo.«

Prestopa se na derezah. Kako naj zadovolji fotografa? Potem mu je dovolj in gre naprej. Pri prvih skalah s široko kretnjo zažene cepin čez nahrbtnik. Saj ga ima vendar privezane na vrvici...

Zanka se sname in cepin v loku odleti v globino.

»Hudičeva...«

Takšen je pogrebni govor za padlim cepinom.

Potem Lojz zahteva, da ga za celo vrv spustimo po snežišču. Cepin ga ne počaka na strmi polici...

»Ko se vrnemo, ga grem iskat pod steno,« se zaklinja.

»Skrben fant. Še bolje bo, če kar zakličesh Kolji,« ga zafrkujemo.

Peter že pleza skozi ozki kamin. Varuje na zobu. Pred nami so poledenele skale, svet, kjer se bo Lojzu otepal izgubljeni cepin.

Granitni bolvani so vsajeni v led. Kopati moram, da pridem do oprimkov. Ne snamemo derez in jekleni zobje škrtajo. Sedaj se nas Šhelda že bolj odločno otepa. Treba je pretehtati vsak korak.

Dosežemo sonce. Dno velikega ozebnika. Veseli smo luči, ki nam daje moč. Strm, leden greben drži do sneženega žleba. Peter varuje tako, da je razkoračen na meji svetlobe in sence. Kot harlekin: polovico je bel, pol črn. Po sončni strani gazim v sneg. Razmehčan je in raje se umaknem v skale. Pa se lahke

plošče izrode v previse in prečiti moramo nazaj v sneg. Na robu med skalami in ozebnikom se peham navzgor. Iščem zavetja previsov, senco. Tam je sneg ostal trd.

Hitimo. Ne smemo stran s snega. Skale bi nas preveč zamudile.

Na koncu sneženega žleba je velika ploščad. Voda se v potokih cedi čezno.

Počitek!

»Pij cocacolo, shlajeno na ledu...«

Potem pomešamo sladkor s čokolado, ga zalijemo s snežnico. Kakšna žeja! In kako mogočna je Užba, ki se utrne izza grebena. Brez primere.

Še čudno, da vode ne zmanjka, ko toliko pijemo. Pa se izkaže, da je snežišče nad nami, ki napaja naš vodovod, veliko za dva raztežaja.

Čezenj smo.

Sedaj je treba glavo že močno nagniti nazaj, da vidiš vrh. Steber je postal zid. Klini, ki so vso pot opletali na vrveh okrog pasu, opravičijo svojo navzočnost. Preselijo se v skale, za varovanje. Od stojišča na stojišče. Opis pripoveduje, da moramo v škrbino na grebenu.

Više ko smo, več je ledu in snega.

Mimo ledene opasti so prekobalim v škrbino. Najdem prostor za počitek.

»Že vidim na drugo stran!« vpijem z vrha. »Poglej raje za klini,« odgovarjajo. »Moraš jih najti, saj si na prečenju Šhelde.«

Napenjam oči. Preiskujem skale nad seboj. Opazim jekleno uho in zanko za spust, ki je privezana vanj.

»Pridi, Peter!«

Skupaj smo. Peter se smeji skozi očala, Ljubo varuje Lojza.

Pred nami je greben.

»Kakšni zobje in kako prepadno izpodjedeni stolpi. Sedaj razumem, da je prečenje tako visoko ocenjena tura.«

»Pet dni, pravijo, ti ne uide.«

»Poglej raje, koliko je ura?«

»Šele pol dvanajstih.«

»Dobri smo! Tukaj naj bi po normiranem času prvokrat spali.«

Ne dovolimo si počitka. Hočemo na vrh.

Samo trenutek še! Pogledam navzdol čez sedemstometrski steber, ki je ostal za nami; čez ledenik do Nemškega bivaka. Predaleč je, da bi videl Borisa in Koljo.

Kolja je hudožnik. Poet. Poleti je instruktor v alpinističnem taborišču, pozimi dela za donbaške rudarske časopise.

Tudi gore doživlja kot pesnik. Pesnik na bivakih, si pravi sam.

Ko smo se bili pred dnevi vrnili z Nakrataua, sta nas čakala v šotoru pod steno. Iz žepa je privlekel listke. Pesmi.

Vsako noč ena pesem.

»Te zanima?«

»Davaj, preberi!«

Na pol s papirja, napol na pamet je pel o umrlem alpinistu Mišljajevu. Odšel je v gore. Ona mu je nabrala rož. V vazi na mizi so ga čakale. Ni ga bilo nazaj. Čakale so zaman. Ovenelev.

»Pust trohnjet!«

Naj ovenejo. Drugo leto, ko bo prišla nova pomlad, bodo spet vzcvetele. Novi alpinisti bodo odšli v gore. Spet jih bodo pričakovali z rožami. Samo on se ne bo vrnil nikoli.

Ali spet piše pesmi? Tokrat še bolj žalostne? Predaleč je, da bi slišal glas. Samo misel seže čez prepade.

Zadnjih dve sto metrov gore ne dovoli, da bi jih predirkali.

Na grebenu je mrzaz in vsak oprimek, droben stop, je posut s pršičem ali požleden. Plezanje je postalo resno. Zabijem klin, da si upam naprej. Potem še enega in še. Varujem Petra.

Pleza naprej in se umakne na sonce. Doseže vrh stolpa.

Spustimo se na drugo stran in zadnji stolp — Vzhodna Šhelda — nam zapre sapo.

»Saj to bo zeksar!«

Iz nahrbtnikov potegnemo rezervno železje. Pripravljeni smo.

Prečim snežišče. Prepad na obe strani. Za veliko lusko vržem zanko in počakam. Peter me prehití, noge izginejo čez previs. Vrv poteka mnogo hitreje, kot sem pričakoval. Še preden je pri meni Ljubo, moram za vrvo. Nismo sneli derez. Sežem čez previs, moram razkopati pršič, da najdem oprimek. Zabijem klin, da še bolj brez skrbi potegnem. Težko je, a laže, kot smo pričakovali. Vesel sem starega klina, ki mi poda roko. Potem zabijem nove. Zmanjka vrvi.

Še enkrat se zamenjava v vodstvu. Peter se drzno loti zajede. Našla je mladega mojstra, ki jo vzame na silo, brez prigovarjanja.

Prestopiva v južno steno. Na sonce. Trideset metrov je še do vrha. Planeva nanj.

Čez pol ure smo na vrhu vsi štirje. Pol dveh je ura, po moskovskem času.

»Sedaj je doma šele poldne...«

Pred nami je samo še sestop.

Stena je postala zelo strma...

Foto A. Mahkota

In hrepenenje na obzorju. Dva vrhova, ki sta vse naše želje. Užba. Lepotica med gorami. Stena brez primere. Morda še lepša, ker je prepovedana, »zakryta«.

Mišljajeva smrt je med goro in nami...

Na vrhu Šhelde je osem konserv in možic s podpisi. Eden od štirih alpinistov, ki so si bili po lažji poti prinesli hrane na vrh, da bi pri nameravanem prečenju Šhelde manj tovorili, je konserve nosil za druge. Pri sestopu se mu je bil odlomil rogelj, za katerega je obesil vrv in se spustil.

Na vrhu je tako toplo, da obsedimo.

»Ali mislite bivakirati?« priganja Ljubo. »Pojdimo!«

Po grebenu iščemo pot v dolino. Tisoč metrov pod nami je ledenik pod zahodno steno Užbe, kamor sestopamo. Plezamo navzdol. Potem postane stena prestrma. Razvežemo se in pripravimo dvojno vrv. Zabijemo klin. Zanke vrvi se odvijajo v zraku. Ali je konec segel na polico?

»Kdo bi preskusil klin?« se smejimo.

Že drsim ob vrveh. Čez previse. Dosežem polico. Še preden smo vsi skupaj, je že zabit nov klin.

»Danes nam pa gre, kaj!« smo zadovoljni. Spust za spustom. Ob petih smo v sedlcu za »Petelinom«. Po sneženem kuloarju sestopimo.

Iščemo prehodov. Dve sto metrov nad ledenikom nas ujame noč. Na rami v grebenu, kjer se zdi, da bomo varni pred zapadnim kamenjem, izravnamo ploščad. Za posteljo razpletemo vrvi.

Prijatelji so že oblekli vestone in slonove noge. Ostanem na mrazu, sem za kuharja. Mumijam v vrečah za bivakiranje ponudim: »Juha je gotova, gospodje!«

Potem štejem. Vsak deset žlic in potem še tri. Rezanci niso maksimirani.

Nova juha. Spet se oblizujemo.

Pristavim sneg za čaj. Potem ležem. Kuhalnik mi brni ob glavi, uspava tovariše.

V krop stresem čaj in skozi dišeči oblak se oziram k prepadnemu vrhu, ki se dviga do zvezd. Obred? Kadilo?

Vrh izginja v meglah spomina. Vesel sem, da smo bili kos težavam. Sedaj bi bilo vseeno, ko bi bilo tudi teže. Iskali smo težave, pa bili veseli, če jih nismo našli!

Tako trdno spijo, da jih ne zbudim. Sam popijem ves čaj.

Potem ko smo se po ledeniku povzpeli na Užbinski plato, se mimogrede oglasili še na Piku Ščurovskega in se po ledenem slapu spustili do Nemškega bivaka, nas je bilo spet šest.

»Boste kompot, čaj, kruha?« nas sprejme Kolja.

Boris: »Ob eni sem videl prva dva na vrhu. Samo dve drobni, črni piki. Tako majhni, majhni...«

»Mi vaju nismo videli.«

»Seveda, ko se nisva naslanjala na nebo!« Na kavkaškem nebu ni nikoli najmanjše meglice.

Zares?

Morda je samo tako daleč, da se zdi tako lep!

Malo za šalo malo za res

Miran Marussig

POLETNA

»Če se bom oženil, se bom v gozdarjih,« sem dejal nevesti Joži.

»Četudi bos,« je rekla Joža, »samo pohiti, saj veš, da se mudi.«

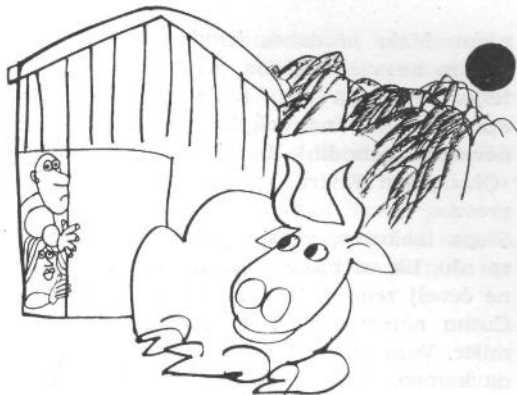
»In to v hribih!« sem pribil. »Najina poročna noč bo na senu.«

»Ojej,« je rekla Joža, »že sedaj me je strah.« Izza široke peči je vzšla velika luna. Ležim v seniku na Rajskih livadah in poleg mene moja (čisto nova) žena. Ne spim, ker je poročna noč, najbolj pa me jezi, ker tudi Joža ne spi. Široko odprtih oči gleda v sleme in se trese ob vsakem šumu.

Š-š-š-š zaveje burja z grebenov v zatrep. Joža plane:

»Kaj je to?«

»Veter,« pravim in tudi sam pristrizem ušesa. Nekaj škrebља po tramu, potem skoči v seno.

»Miš je, miš je, miš je...« zastoka Joža.

»Ni miš, to je polh!« Odgovorim razdražen. Tedaj pa: tap, tap, tap, in — bum — ob senik. Potem neko čudno mlackanje, drgnjenje ob tram, šumenje in spet — tok — ko s kladivom ob les. V trenutku sedem. Tudi Joža sedi in se me čvrsto oklepa. Vse, kar zmore, je trepetajoč šepet:

»Nekaj — je!«

Na čelo stopi pot, usta so suha, ampak zberem korajžo.

»Daj nož!« zašepetam. Vstaneva, zdrsneva po senu, drug za drugim, po prstih, brez šuma, brez diha. Za prst odpahnem vrata. Poškilim na plano. Nič. Samo smreke, srebrno nebo, ogromna luna, zelen mrak. Stopiva ven, tedaj pa Joža krične:

»Tu je!« Od strahu klecnem in skoraj padem na lepo rejeno kravo. »Kkkrava,« izšklepeta skozi zobe. »Saj sem vedel, da ni nič,« pravim Joži in se umirim.

Noč je topla, poletna, z veliko luno, s tisoč zvezdami. Ne greva več na senik. Pogrneva odejo na travo in čakava prve zarje. Čakava rojstva najinega prvega skupnega dne.

JESENSKA

Že od sedme ure naprej rosi.

»Kaj pravite, bo sonce?« vpraša gospodična Elvira, ko pogleda skozi okno proti vrhu Grintovca.

»Seveda,« pravim in priklimam kakor star vremenoslovec. »Bo vreme, bo!« »Torej bi šli vseeno na vrh?« vpraša in si popravi svoj črn, tesno oprijet jopič.

»Ampak seveda!« Primem nahrbtnik in privlečem na dan pelerino. »Rezerva,« pravim, »rezerva za vsak primer. To spada k izkuš-

njam. Malo je danes izkušenih, veste. Jaz mislim na vse, tudi na neopremljene prijatelje. Pelerina je moja spremljevalka. Spremljevalka na dolgih pohodih. Tudi na nevarnih pohodih! Za vas — gospodična.«

»Oh,« pravi Elvira, »prijazni ste. Torej kar greva.«

Stopa lahko, včasih prestrašeno. Stopam za njo, tik za njo. Stopam moško! Kjer ugrizne čevljev zemljo, tam ostane sled podplatov. Čutim napenjanje mišic, mojih prekaljenih mišic. Vidim njen negotovi korak, kako stopi na kamen, kako se kamen zamaje, kako Elvira omahne — toda ne pade. Omahne v moje roke in potan obraz izraža strah. Samo trenutni strah, kajti jaz sem tu; rešitelj na mestu.

»Elvira!« pravim. »Pazite!«

»Ojej,« je rekla, »saj pazim. Kdo pa je vedel, da ste tik za menoj.« »Na mestu, vedno na mestu!« pravim in se prikupno nasmehnem. Dež preneha in megla se gosti. Prava jesenska zoprna megla. Moram nastran. Vsakdo čuti to potrebo. Morda ni pravi trenutek zanj, ampak ni izbire.

»Elvira, pogledam za gamsi. Počakajte.«

»Za gamsi?« vpraša.

»Za gamsi,« pravim. »Tu so ob vsakem letnem času.« Odidem za skalo. Preblizu je. Hočem večjo, tam! Ni primerna, ta je preozka. Malo naprej je lepša, tudi udobnejša. Potem se vrnem. Elvira ni. »Oho, Elvira u-u.« Nič, samo veter in megla. »Elvira, u-hu-hu.« Zopet nič. Naenkrat glas, šibak ženski glas. Tam, tam je, najdena, rešena! Zanos mi napolni prsi.

»Elvira, tu ste, živi, živi!« Sklonim se, hočem jo poljubiti. Ona se brani. (Vsaka se brani).

Osvajam, hočem jo osvojiti, kakor goro, kakor neprehodno skalno steno.

»Tu!« sikne in mi pritisne zaušnico. Čutim njeno moko dlan, polno najbolj goste jesenske megle.

»Osel,« si pravim, »jesen ni čas osvajanj. Jeseni je najbolj pametno ostati v naslanjaču, z nogami naprej in s pelerino v omari!«

ZIMSKA

Nebo je sivo, temnosivo in iz oblakov naleta sneg. Planinsko polje je belo jezero. Ob robu so nametane ledene plošče, pol zasnežene, pol odkrite ko ogromne luske neke crknjene ribe. Gozd je zasnežen in poti so zasnežene. Samo sledi zajcev in srn in napestost v globoko upognjenih vejah daje slutiti življenje. Gazim svež suh pršič in sopem. Z vrhov visokih smrek padajo bele zastave in drobni kristali silijo v pljuča.

Rob podora je kraj, kjer padejo tla strmo navzdol. Pred menoj je žrelo — ogromna modrosiva odprtina. In gost slap snežink lebdi pred očmi kakor zastor iz umetne tkanine. Prekoračim skale in sem v jami.

Spodaj je poln kaos. Voda je ob upadanju zmrzovala in ostale so za dlan debele ledene plošče. Dvignem eno izmed njih in jo prevalem. Zvenket in strahovit ropot napolni dvorano in tisoč razbitih drobcev pljuska in drsi po gladkih površinah v razpoke. Led je prozoren, čist ko mineral, krhek kakor steklo. Ropot je zamenjal mir. Niti šelestenja snežink ni več. Pošasten, oglušujoč mir. Ker me grabi malodušje, primem novo ploščo in jo zviška treščim po pobočju.

Zgoraj za skalno stopnjo so kapniki. Ne kamniti, pač pa ledeni. Veliki, majhni —

gozdnič kapnikov. In na stropu kristali sreža, ki pobliskuje v snopu karbidne luči.

Sedem in opazujem zaviti stalagmit. Na vrhu okrogla buča, spodaj zvižugan vrat. Premišljujem, kako je počasi rasel navzgor, hip na hip, kaplja za kapljo, kristal za kristalom. Kako je zakon teže in zmrzovanja ustvarjal to tvorbo dan za dnem, mesec za mesecem. In nato iztegnem roko, zgrabim pecelj in vržem kapnik ob tla. Buča se razleti, tla prekrije prah in drobci, meni pa napolni usta grenka slina razočaranja. Obstanem prazen in zdi se mi, da je sneg z debelo plastjo zasul moje srce.

V poljskih Visokih Tatrah

Ing. Pavel Šegula

*In kamor se oko ozre,
povsod se mu nov svet odpre.*

1. Giewont in sosedje

Za nami je bila prva noč v planinskem zavetišču, hotelu Kalatowky nad Kužnicami, odkoder teče žičnica na Kasprowy Wierch.

Po deževnem prvem dnevu, ko smo se udomačili v dveh lepo urejenih turističnih sobah s kuhinjo, nam je toplo sonce z modrega neba obetalo lep dan. Na programu je bilo razvedovanje po vrhovih Zahodnih Tater, ki so iz doline zelo podobne našim Karavankam. Vzpenjajo se iz gostih smrekovih gozdov, ki višje gori prehajajo v borovje in travnata pobočja, dokler ne dosežejo ostro rezanih grebenov, ki se na obeh pobočjih strmo spuščajo v dolino.

Vsem na čelu se je zagrizel v strmino Suhega Žleba žilavi Ježek. Stezica se vije sem in tja po gosti travi ter mimo zapuščene kočice kmalu doseže sedelce Wrotka.

Malo višje smo se v borovju na začetku skalnatega grebena, ki vodi na Giewont nekoliko

odpočili. Če meri svoje moči kar petnajst kozlov hkrati, mora priti do hiperprodukcije mlečne kisline v mišicah in do zasoplih mehov. Prav to se je zgodilo nam, kljub vsemu pa smo bili kmalu nared za nadaljevanje poti.

Stezica nam je ostala zvesta, hkrati pa se je skromno stisnila v visoko travo in se zajedla v silno strmo severno pobočje, ki pod njo prepadno pada v dolino.

Po dežju in snegu preteklih dni ta pot ni bila nič kaj mikavna, niti varna, zato se je družbica prebijala dalje večinoma po skalnatem grebenu in srečno prispela na vrh Giewonta.

Kot strm, koničast čok se pne v nebo in nudi posebno lep videz, če ga gledamo iz Zakopanov, ali iz gondole žičnice, ko se vzpenja na Kasprowy Wierch.

Z vrha je lep razgled na nižavja na severu. Pogled proti jugu pa zastira greben Zahodnih Tater, kamor smo namenjeni.

V dolini na levi vidimo planinske pašnike z drobnico; na desni se spuščajo v ravnino zelene, gozdnate doline z bistrimi potočki.

Zjutraj lepo vreme ne obeta več kaj prida. Vse južno obzorje je zastrto s sivino, kljub majhni višini se prileže vetrovka.

Ob takih priložnostih se ni bilo kaj obotavljati. Kratek sestop do sedla Kondratova przelenz, pod katerim je studenček z odlično vodo, nas popelje v nasprotno pobočje.

Pot se vije sem in tja med šopi trave, oddaleč opazujemo velike skupine turistov, ki se pomikajo proti izrazitejšim vrhom. Greben poteka točno po poljsko-češki meji, ki je turistom odprta brez kakršnihkoli formalnosti. Trenutno jo zapira strah, da bi Poljaki zanesli v ČSSR črne kože, ki pomalem straše v (dokaj oddaljenem) Wroclavu.

Kmalu smo na vrhu. Tik pod nami je Tycha Dolina. Vsepovsod se prepletajo porasli, obli grebeni, vijejo se potočki v katerih se ne manjka postrvi. V gozdovih je celo nekaj medvedov. Srnam, jelenom, v višjih predelih pa še gamsom je dolina nadvse dobrodošlo zavetje, ki ga ščitijo zakoni. Vse to področje je narodni park.

Smu 2005 m visoko na Kopi Kondratski in slabo vreme nas sili, da se ne obotavljamo. V obraz bijejo že prve kaplje ledenomrzlega dežja; vpijemo proti sedlu in kličemo zaostale tovariše.

Ni videti, da bi jih naši klici kaj prida ganili. V megli in dežju je turizma hitro kraj, po-

sežno če v prijetni družini srebaš limonado in obenem pomežikuješ lepim dekletom, ki trumoma lezejo proti vrhu Giewonta.

Mi pa tačas rinemo v meglo; malo navzdol, pa spet navzgor na poljske pismenke Małolacznia, 2096 m visoko.

Od vrha nimamo nič, razen potnih obrazov in velikega apetita. Pokrijemo se s ponjavami, zavijamo se v dežne plašče, Dolfe iz Mojstrane in ljubljanski Petrač nas krmita s kalorijami.

Vse kaže, da bo pričelo snežiti. Poti ne kaže nadaljevati. Obrnemo se proti domu, pa nas je skoro sram.

Srečamo dva parčka. Plavi so od mraza, eden izmed junakov je celo bos. Zagodemo si v pozdrav in si mislimo vsak svoje. Kot člani GRS si na tihem mislimo, če nemara čez nekaj časa ne bo treba na pomoč.

Naše zaščitnice na sedlu ni več. Fantje so odrinili proti koči na planini Hala Kondratowa. Na povratku nismo sami, začuda pa

srečujemo pretežno zastopnice ženskega spola, večinoma kar v vsakdanjih oblekah. Skoro vse so brez pokrivala, glavobola jim na stara leta gotovo ne bo manjkalo.

Koča na planini je zasedena do kraja, komaj si priborimo čaj. Zunaj razpletamo pomenke na levo in desno in občudujemo pastirja v narodni noši. Ob čredi ovac mu mineva čas, moča ga očitvidno ne moti.

Zgodaj popoldne smo doma in se veselimo razkošne kopeli pod toplimi prhami. Kje si, udobje, v slovenskih gorah?

Od Swinice k Morskemu očesu.

Po sprehodu na grebenu Zahodnih Tater nas je čakal dan neprostovoljnega počitka. Nebo se je kujalo in cmerilo, da smo imeli čas pripravljati načrte za naslednje lepe dni, ki naj bi sledili mokri nevšečnosti.

Pri tem opravilu nam je bila v pomoč članica Kluba Wysokogorskega, nekdanja smu-

Wielki in Przedni Staw

Foto ing. P. Šegula

čarska reprezentantka Jašika, ki je tudi v gorah kaj okretna in urna.

Sobotno jutro nam je bilo milostno. Sijalo je sonce, v višavah so se podili le redki oblaki.

Čas smo prelishčili za dve uri in se z žičnico povzpeli na Kasprowy Wierch. S svojimi 1988 m ni posebno visok; je pa znan kot smučarska točka in zavoljo meteorološke opazovalnice.

Nas pa je bolj vlekel cilj, Swinica in vrhovi na jugovzhodu. Boki grebena strmo padajo. V Zadnje Tiho Dolino proti jugu, proti severu pa v skokih in grapah izginjajo v Dolino Gasienicowih stawow (jezer).

V tipično visokogorskem svetu nas popadejo dvomi. Navajeni smo hvaliti naše doline, stene, samotna pota, divjad, drzne vrhove. Ob vsaki priložnosti se razvnamemo ob vprašanjih, kateri del naše domovine je lepši, in ugibamo, kje v svetu je kaj njej enakega.

Osebo sem že davno pustil v nemar take primerjave. Tudi tod bi ne bilo pametno pričeti modrovati. Poljske gore so prelepe in na gosto posejane z jezeri. Pozna se, da je tod doma granit. Tu in tam se v soncu lesketajo mokre plošče v stenah, v dolinah uspeva bujna rast.

Vsenaokrog se dvigajo kvišku rogljati grebeni, navidezno povsem nedolžni in alpinistično nezahtevni. V resnici pa je prav obratno. Glavna lepota, teža in privlačnost za alpiniste so na Poljskem in morda v Tatrah nasploh ravno grebeni. Prijatelj iz Zakopanov mi je pripovedoval, da je za prečenje vseh grebenov rabil 21 dni in pet dni počitka. Glede na razmeroma majhne razsežnosti Tater, kar spoštovanja vreden podatek, ki mu rad verjamem, saj so tudi naši asi iz odprave ugibali enako.

V vzhodni smeri sameva piramida Koscielca, Swinica je že blizu. To je robat, razmeroma lahko dostopen vrh. Čeprav nanj drži pot, si v vrhnjem delu izberemo raje svoje stezice. Malo po robeh, malo po grapah in že smo med turisti, ki so pred nami odrinili na pot in tudi pred nami prispeli na vrh.

Na Swinici se greben razveji. En krak zleze prek škrbin, sedelc, grap, globokih sestopov in ponovnih vzponov na Zawrat in druge vrhove, ki jim ne vemo imena. Končno pristane na Malem in Velikem Kozjem vrhu. Da je greben plezalsko zelo zanimiv, smo takoj sprevideli že iz opazovanja od daleč, priročnik in pripovedovanje spremljevalke so

nam to potrdili. V stenah Zamarawe Turnie so že tudi ugasnila življenja mladih, obetajočih alpinistov.

Stvar sta si hotela pobljže ogledati zdravnik odprave dr. Zavrnik in Petrač, ki sta se grebena zadnji dan našega bivanja v Tatrah tudi lotila. Zmanjkalo jima pa je časa in sta preplezala le nekaj konic, o čemer bomo morda še čitali v posebnem sestavku.

Za Kozjim vrhom se pogled izgubi v Belanskih Tatrah na Češkem.

Proti jugu, rahlo zahodno so sami porastli, čeprav okrog 2000 m visoki grebeni in vrhovi, ki se vzpenjajo iz Tihe in Koprove Doline. To so češki vrhovi, ki se jim nad Hlinsko dolino pridružijo še razdrapani grebeni z vrhovi: Hrube (2362 m), Kratka, Ostra, Furkotski štít (2405 m), Hlinska veža, Satan (2432 m), Patria in drugi.

Na toplem soncu se krepčamo in ogledujemo pestro panoramo. Oblaki tu pa tam pomagajo kameram, da bodo posnetki bolj zanimivi. Jugovzhodno obzorje z markantnim Mieguszowieckym szczytom (2438 m) je sila obetajoče. Na ta vrh ne drži nobena pot in vsi si želimo, da bi se prihodnje dni znašli na njem.

Dolfe iz Kamnika se ne počuti najboljši, po poti ubere v Dolino petih poljskih jezer in nam napove rendez-vous pri koči ob jezeru Morskie Oko.

Nas pa pot vodi na greben Walentkowa. To je prijetna plezarija, ponekod nekoliko izpostavljena in zavoljo velikega števila sodelujočih kar nekoliko zamudna. Ježek in Vlado iz Tolmina otvezita na vrv spremljevalko, da si ji ne pripeti kaj hudega; mojstranski Dolfe si krči pot po spolzkem travnatem pobočju. Skale na njem so v kaj labilnem položaju, ponekod so celo zaledenele in trava pokrita z ivjem. Najmlajši — Marko, Janez in Ludvik se po gorenjsko obkladajo s »čuši« in drve po grebenu, da nas vse skupaj daleč prehite. Pogled v dolino proti severu je vse bolj odprt, veter kodra gladino na jezercih. Na Walentkowy Wierch (2156 m) prilazimo z vseh strani. Tisti, ki smo se podali nanj z južnega pobočja po krušljivem in travnatem ostenju in policah, na tihem obžalujemo svojo odločitev. Le prisebnost reši Romana, da s skokom obtiči na polički tik nad prepodom. Trava v stenah nikoli ni dobra, še najmanj pa v nepropustnem granitu.

Na Gladkem sedlu obrnemo v dolino. Straža na Gladkem Wierchu (2065 m) nas ne pusti

dalje po poti, ki smo si jo zamislili. Spet strah pred črnimi kozami ali pa kaka vojna tajna vzhodnjakov. Mi smo na vsak način opeharjeni in prikrajšani za lep del grebena. France iz Kranja in dohtar zabavljata čez birokrate vsega sveta, v ihti se kotalimo po stezi v dolino in privoščimo napol vojaško opravljenemu stražarju, ko mu veter odnese čepico globoko k nam v globel.

Ob izvirku pri jezeru si najdemo novo smer. Del skupine se obrne proti jezeroma Wielki staw in Przedni staw, ob katerem je prekrasna planinska kočča. Po poti pod Świstowko, ki gre čez lepe, porastle kope nad Dolino Roztoki, se končno usmerijo k današnjemu cilju.

Nekaj trmastih butic še vztraja pri prvotni želji. Če že ne bo šlo po grebenu, je morda mogoče pod njim. Res vodi na sedlo Spygłasowa prezelesz strma pot, s katere vidimo, kako po prepovedanem grebenu telovadijo cele trume Čehov. Jeza ne pomaga nič, bo najbrže že kar držalo tisto o vojni tajni. Kmalu smo na sedlu, odkoder mahnemo še na Gruby Wierch, kjer se s številnimi poljskimi turisti posvetimo občudovanju panorame.

Tik pod nami se plavijo češka Temnosmrečinska jezera, ki jih kot podkev obkroža Koprovsky greben. Na poljsko stran teče greben z vrhovi Międziane (2233 m) in Opalony Wierch (2124 m), ki smo jih pobliže spoznali čez dva dni. Greben nudi prijetno in lahko plezanje, ob kateri se razvedre misli, telo pa si fizično opomore zlasti v nižjem, zadnjem delu grebena, koder vabijo k paši sočne, sivoplave borovnice.

Mieguszowiecky szczyt z vazali je sedaj tik pred nami. Videti je, da je to lepa, ne lahko dostopna gora. Do njenega vrha drži dokaj divji greben, za katerega pa tokrat ni časa. Če bo sreča, morda kdaj drugič. Domenek s tovariši nas sili k odhodu v dolino.

Pot je podobna našim mulatieram in zato tudi ni več mikavna. Zmerno ubiramo navzdol in se spotoma seznanimo s slovitim alpinističnim ciljem. To je Mnich, ki Poljakom predstavlja nekaj podobnega kot nam Kogel ali Dedec. Smeri so ga dobesedno prepregle.

Videli smo, da visoka, skalnata konica ne sameva. Vsaj pet navez se je drenjalo v njegovih stenah, od katerih najvišja pada 150 m globoko v enem samem zamahu. Ob naši poti in v podnožju so čakale na podjetneže nji-

hove boljše polovice, nekatere z daljnogledi in v napetem pričakovanju na izid podviga. Za nekaj hipov smo se v duhu pomudili s plezalci v steni, nekaterim je bolj ugajal pogled na njihove spremljevalke. Vendar, treba je bilo iti dalje in za nami je bil kmalu še poslednji del poti. Skoro bi sami ne vedeli, kdaj smo se znašli v pisani družčini planincev, mladine, skavtov, alpinistov, kmetič in kmečkih fantičev ob nabito polni koči pri jezeru. Kot ostale planinske kočče je tudi ta grajena v strogo alpskem, za te kraje tipičnem slogu.

Tovariši, ki so si izbrali lagodnejšo pot, so nas že čakali, skupaj smo odrinili proti Zakopanim.

Nakra-Tau

Milan Valant

Veter je podil oblake po večernem nebu in le redke zvezde so utripale nad črnimi granitnimi ostenji. Mogočna soseda Donguz-Orun in Nakra-Tau sta se z grmečim glasom svojih serakov pomenkovala še dolgo v noč. O čem le? Morda sta kovala zaroto proti nam, morda proti Rusom, ki so obtičali tik pod steno, ali pa prijateljem, ki so čepeli nekje na začetku grebena.

Zasilen bivak nam je nudila ledeniška goba. Z visoke obrobne morene je proti ledeniku sopel topel veter. Sveča je trepetala, njen plamen se je nagibal z ene strani na drugo in risal dolge skrivenčene sence v temo. Na nasprotni strani ledenika se je ves čas prižigala lučka. Rusi s svojimi premočenimi čevlji niso mogli zaspati. Tudi pri nas je bilo vse živo. Zlagali smo ploščato kamenje in mislili na pravilo: »Kakor si boš postlal, tako boš ležal!« Iz nahrbtnikov smo zložili prav vse in si uredili udoben bivak. Bučanju vetra in stresanju serakov se je pridružilo prijetno brnenje kuhalnika. Pramen svetlobe je oplazil Anteja in Petra. Jaz sem se kar dobro počutil v družbi odličnih plezalcev. Zasnežena severna stena 4277 m visokega Nakra-Taua je bila videti v temi in razcepanih oblakih prav grozeča. V puhastih vestonih smo bili videti kot medvedje v brlogu. Čas je drvel hitro kakor divji potok, ki se je penil pod nami. Ljubo se je oblekel v suho perilo, ker je med potjo padel v vodo, mi pa

smo požrešno praznili konzerve, da bi čim bolj zmanjšali težo preobilnim nahrbtnikom. Kazalca na uri sta se pomaknila proti deseti in počasi nas je premagal spanec. Sveča je ugasnila in na videz mirni smo zatisnili oči. Tesno pa je bilo v naših dušah, saj smo bili daleč od domačih vrhov, prav v osrčju divjega Kavkaza.

Ante se je skoraj onemogel od silno kompliciranega iskanja plezalskega dovoljenja primajal v izhodno taborišče. »Nakra-Tau, severna stena, IVa«, je izjavil in sedel na posteljo. Srečo smo imeli, da so nam Rusi določili tako težko smer, tej sreči pa je vsekakor botrovala Mihova odločna beseda. V steno smo smeli celo brez ruskih spremljevalcev, le naša stara znanca Kolja in Boris, sta bila zadolžena, da spremljata potek plezanja iz doline. Spustili so nas pod pogojem, da vzamemo s seboj hrane za štiri dni, po dve vrvi na navezo, mnogo klinov, spalne vreče in šotor, kar pa je bilo za naše pojme le malo preveč. Seveda je Ante kot vodja naveze vse to obljubil. S seboj smo vzeli vsega le polovico, pa smo bili kljub temu prav po rusko obloženi.

Zdravnik nas je po pregledu priznal za sposobne in skupno s tovariši, ki so bili namejnjeni na Donguz-Orun, so nas naložili na tovornjak. Sofer nam je na vsak način hotel pokazati, kaj zmore s svojo »mašinko«. Obtočeni in začudeni nad zdržljivostjo vozila smo po strmeh nasipu prileteli na cesto. Kot bi nas nosil vihar, smo drveli po Baksanski dolini mimo Narzana in Itkola proti Terkolu. Sofer je kljub hitrosti pobral ubogega pešca na cesti. Poleg domačinov se nam je pridružilo še pet alpinistov, med njimi tudi ženske. Namenjeni so bili na severno steno Donguz-Orun, ki slovi po težavnosti in nevarnosti padajočega ledu.

Nekje v bližini Elbrusa je zamolklo zagrnelo. Težki oblaki, ki so že dolgo viseli po vrhovih nad Baksanom, so prinesli rahel dež. Rusov to ni prav nič motilo, mi pa smo se vznemirili, prepričani, da tam gori sneži. Nekaj kilometrov pred Terskolom smo zavili na gozdno pot in bolj prepluli kakor prevozili ogromne luže. Pot se je kmalu končala in znašli smo se pred moderno žičnico — sedežnico. Toda pot smo morali nadaljevati peš, ker žičnica verjetno obratuje le pozimi. Naša vodnika sta nas pospremila do pod grebena Donguz-Orun, kjer smo se pridružili petorici ruskih alpinistov. Pot je bila strma in spolzka. Jermena nahrbtnikov so se neusmiljeno zažrla v naše rame, kar zvlili smo se pod težo, tako da smo izgubili vsako upanje na uspeh. Dvom je podkrepil še dež. Iz gozda smo se povzpeli na položno zeleno pobočje. Za hip smo obstali. Pred nami se je razprostirala mogočna ledeniška morena, ki je bila z divjim potokom, globoko zažrtim v svojo strugo, ločena od nas. Ni bil divji samo potok, divje so bile tudi stene, ki so le včasih pokukale iz megle. Tudi Rusi pred nami so se nam zdeli divji, globoko zaverovani v svoje hribe so s skromno opremo pogumno stopali težavam

naproti. S poti smo se po strmi travi začeli spuščati proti potoku. Na bregu smo začudeni obstali. Naši znanci so potok enostavno prebredli, prav nič jih ni motila mrzla voda, ne mokra obutev in obleka, celo to ne, da bodo morda že naslednjo noč prebili v sneženih višinah izpostavljeni najhujšemu mrazu. Ko so opazili, kako neumno zijamo njihovo početje, so nas povabili. Toda z brega se nismo ganili. »Zdravstvujte«, so nam zavpili v pozdrav in kmalu so se izgubili med ogromnimi bloki na moreni. Večerni mrak je že stezal svoje tipalke po dolini, veter je pričel česati mokro travo, ostali smo sami. Pohiteli smo ob potoku navzgor in v upanju, da odkrijemo dober prehod, smo se znašli pri velikem jezeru. Prehoda nismo našli in s cepini smo začeli meriti globino vode, da bi jo navsezadnje le prebredli. Kljub resnemu položaju se že dolgo nisem tako nasmejal. Prizor me je spomnil na izgubljene pustolovce, ki se s težavo prebijajo iz zagat. Prav tak pustolovec se mi je zdel Peter, ki je s čevlji obešenimi prek ramen zabredel v vodo, vlekel hlače, da se ne bi zmočile, popravljajl naočnike in lovil ravnotežje. Po nekaj neuspešnih poskusih se je vdal. Ljubo in Ante sta med tem našla šibko točko potoka; v potoku sta bili dve skali, oddaljeni največ dva metra. Med njima se je penila deroča voda v majhnem slapu. Inicijativo je prevzel Ljubo. Odložil je nahrbtnik, se navezal na vrvi, se pognal preko in cmoknil v vodo. Še hitreje, kot je padel v vodo, je zlezal ven. Popolnoma moker je nekaj časa stal na bregu in zlival vodo iz čevljev, nato pa je pritrčil vrvi. Ante mu je sledil varovan z obeh bregov. Imel je srečo. Takoj zatem smo napravili žičnico in prepeljali vse nahrbtnike, nazadnje pa sva še s Petrom skočila čez. Mrak je bil že gost, ko smo pričeli iskati prenočišče.

Ante se je zbudil že ob treh in v polsnu sem zvedel, da je oblačno. Hitro smo pospravili in štiri čelne svetilke so pričele tipati pot do stene. Imeli smo srečo, da nismo zabredli v labirint ledenih razpok. Na vzhodu je pričelo rdeti, sprva le prav rahlo, nato vse bolj in bolj, da je mogočna kupola Elbrusa jasno zažarela na obzorju.

Pričel je Ante. Tudi midva z Ljubom sva se navezala. Globoka robna poč je delila steno od ledenika. Še v polmraku je Ante iskal za oprimki, ovirala ga je tudi voda, ki je curljala s snega nad navpičnim odstavkom. Sledil mu je Peter, kaj kmalu sta se nama izgubila izpred oči. Z Ljubom sva na moč hitela. Porajalo se je jasno jutro, torej bogovi na vrhovih so nam bili naklonjeni. Gora je prav zares oživela. S pojočim glasom je pričelo padati kamenje mimo nas v globino. Edini prehod v tej steni so nudili štirje skalni otoki, na obeh straneh pa so zijali v globino ogromni ledeni odlomi kakor pošasti, ki so pripravljene vsak čas napasti. Zelo smo hiteli, da smo prišli na prvi otok. Ramena so se privadila težkim bremenom, toda tudi strah nam je pomagal, da smo hitreje prišli v desni žleb pod odlomom. Zemlja se vrtila

PLANINSKI MUZEJ SLOVENIJE

enakomerno, večno in sonce vsak dan znova požene kri po njenih žilah, prav tako kakor se vsak dan zrušijo gore ledu iz ledenih odlomov in razbite na koščke tečejo po žlebu in končajo svojo pot na ledeniku. Tudi mi bi končali na ledeniku, če bi čakali sonca. Hiteli smo više in više do vrha. Ante si je letos nabral kondicijo in je ubral prav blazen tempo. Rusi plezajo to smer dva dni, mi pa smo bili na četrtni že v jutranjih urah. Iz kuloarja smo zavili v steno in večino po desni strani drugega otoka priplezali do polovice stene. Tu pa tam so se skale postavile malo bolj pokonci, toda to nas ni oviralo. Presenečeni smo bili, saj so nam Rusi prikazali smer tehnično težko. Po policah smo že našli prve sledove ruskih navez, s kamnjenjem obložene »plaščadke«, kamor postavijo svoje »palatke« in bivakirajo. Nekaj dolžin više smo po policah in žlebovih našli prvi sneg, znak, da smo že precej visoko. Šele sedaj smo utegnili pogledati na obzorje. Snežni kupoli Elbrusa sta se svetili v soncu kot dva kristala, okoliški vrhovi pa so bili še vedno višji in zdelo se nam je, bolj ko se vzpenjamo, bolj kipe kvišku. Navezali smo dereze, jih spet odvezali, naša začetna hitrost je le malo pošla in težko sva z Ljubom dohajala Petra in Anteja. Granit je bil krušljiv in kamenje je pričelo žvižgati okoli mene. Pomaknil sem se više, se prilepil ob steno, na prejšnje mesto pa je udaril kamen in se raztreščil na koščke. Slo je za čas, seveda. Končno se je vrv napela in sledil sem jim z vso naglico. Ozrl sem se navzdol in zagledal lepo rdečo rokavico, ki je ležala na skali. Nič ne de, za spomin jo bom pustil, saj danes tako ne bomo bivakirali. Sneg je postal led, skale mrzle, derez se nam in ljubilo snemati. Antejev višinom je kazal številko štiri. Torej štiri tisoč.

Snežene strmine in skale so se menjavale. Le počasi smo napredovali. Posedali smo in zrl velikansko opast nad nami, ki je pomenila vrh. Po lahkem skalovju smo dosegli zelo strmo snežno vesino. Ante je pričel, nekajkrat zamahnil s cepinom in se potegnil preko. Ostali smo sledili, in po kratkem grebenčku dosegli vrh. Navdušeni smo bili nad uspehom in lepoto, ki nas je obdajala. Zjutraj smo pobrali svoje stvari in se kot nomadi odselili spet naprej po dolini čez sedlo Donguz-Orun (3169 m) nazaj v Bak-sansko dolino, kjer sta nas naša varuha Kolja in Boris težko pričakovala.

Oskrbnika (2 osebi) za planinsko kočo na Vogarju (500 m nad Bohinjskim jezerom) potrebuje od 15. 4. 1964 naprej za vse leto **Planinsko društvo Železnica**, Ljubljana, Ulica Moše Pijade 39. Pismenim ponudbam priložite svoj življenjepis in vaše pogoje.

Svet za kulturo SR Slovenije je dne 13. I. 1964 v Klubu poslancev sklical posvetovanje o slovenskem planinskem muzeju. Posvetovanja so se udeležili predsednik Sveta za šolstvo prof. Ludvik Gabrovšek, sekretar Sveta za kulturo tov. Miloš Poljanšek, predsednik PZS tov. Fedor Košir, načelnik GRS tov. dr. Miha Potočnik, načelnik Sveta za kulturo SRS tov. Tomše, direktor Zavoda za spomeniško varstvo SR Slovenije prof. M. Černigojeva, referent za muzeje pri Svetu za kulturo tov. Menašejeva, za Jesenice podpredsednik občine tov. Gašperlin, tov. Konobelj — Slovenko, Uroš Zupančič in predsednik PD Jesenice tov. M. Dimnik, direktor Narodnega muzeja dr. Jože Kastelic in dr. Anton Polenc ter načelnik prop. komisije PZS tov. Orel.

Do razgovora je prišlo zato, ker se je k prizadevanju PZS pridružila še konkretna pobuda občine Jesenice, da se ustanovi slovenski planinski muzej na Jesenicah. Propagandna komisija PZS je sicer dala v svoj delovni program za 1. 1963 ustanovitev planinskega muzeja, vendar do formalnega akta ni prišlo, ker smo v razgovorih z dr. J. Kastelicem prišli do tega, naj bi se muzej odprl le kot oddelek Narodnega muzeja. Na razpis za honorarnega kustosa sta se javila dva interesenta, vendar pa se je namestitev odložila, ker je vmes prišel jeseniški predlog. PZS je na seji predsedstva konec 1963 zavzela stališče, da se je treba o predlogu pogovoriti: Če so pri roki sredstva in ljudje, zakaj ne bi mogla taka ustanova, o kateri že toliko časa govorimo, zaživeti v tem železarskem in planinskem središču. V razgovoru so navzoči odprli celo vrsto vprašanj, ki so v zvezi s slovenskim muzejstvom. Po dveh urah je sekretar. tov. Miloš Poljanšek povzel naslednje zaključke:

Predlog za ustanovitev planinskega muzeja je treba natančneje izdelati, posebno glede njegove specifične tematike, njegove vsebinske omejitve;

gre sicer za centralno slovensko ustanovo, vendar utegnejo biti Jesenice zanjo primeren kraj; zato naj bo ustanovitelj poleg občine Jesenice še PZS, republiški svet za kulturo pa bi pomagal muzej vzdrževati preko centralne planinske organizacije;

strokovno sodelovanje Narodnega muzeja je nujno;

materialni pogoji morajo biti bolj določeni. Ni nujno, da se na Jesenicah ustanovi takoj še tretji muzej, smotrna bi bila postopnost v razvoju ustanove že zaradi ekonomičnosti in zaradi kadrovskih zadev;

ustanovitev muzeja naj pride v sedemletni plan, v statutu pa naj bo zagarantirano njegovo vzdrževanje;

za začetek naj bi muzej zaživel v sklopu obstoječe muzejske ustanove na Jesenicah, izvrši naj se registracija fonda eksponatov, da bomo vedeli, s čim razpolagamo in na čem bo muzej razvijal svojo dinamiko.

Končno je važno tudi, da zaupamo začetno delo človeku, ki je na to stvar čustveno navezan.

Navzoči so zaključke sprejeli. Imeli smo vtis, da se je končno ta »voz« vendarle premaknil.

17. I. 1963 je predsednik PZS tov. Košir sklical drugo posvetovanje, ki so se ga udeležili za Jesenice tov. F. Konobelj in U. Župančič, za PZS pa poleg predsednika tov. R. Lavrič in tov. T. Orel. Zaključek tega posvetovanja je izzvenel v smislu jeseniške pobude: Planinski muzej naj se ustanovi, ker iz organizacijskih razlogov ne bi bilo smotno, da bi se začasno vezal na že obstoječi železarski muzej. Muzej bi po adaptaciji tk. im. Kosove graščine (nekoč last belopeških graščakov) dobil tu svoje upravne in razstavne prostore. Bil bi republiška ustanova, geografsko pa bi zajel vse slovensko nacionalno ozemlje. Deloval bi kot samostojni kulturno prosvetni zavod, ustanovitelji naj bi bili Skupščina SR Slovenije, Občinska skupščina Jesenice in PZS, na njegov delovni program pa bi poleg ustanoviteljev vplival tudi Narodni muzej. Svoje dohodke bi muzej prejemal iz republiškega in občinskega sklada za pospeševanje kulture, medtem ko bi se PZS pri obstoječih svojih dohodkih finansiranja udeležila kvečjemu s simboličnim prispevkom.

Na tem posvetovanju se je propagandna komisija PZS obvezala, da bo s pomočjo znanih planinskih publicistov izdelala elaborat o delovnem programu muzeja, njegovi tematični specializaciji in skušala z njim usmeriti delovanje ustanove, o kateri že toliko časa govorimo, da jo kliče na dan potreba, nismo pa doslej ničesar primernega ukrenili. Muzejski svet, ki bo kasneje nad delom tega muzeja bdel, bo pa moral biti skrbno izbran: z delom bo treba hiteti, ker smo pri zbiranju gradiva že precej zamudili.

T. O.

SPD GORICA

V nedeljo 16. novembra 1963 je Slovensko planinsko društvo Gorica vabilo na martinovanje ne onstran meje, ampak v Lokve, 26 km nad Novo Gorico, kjer je pod Poldanovcem v višini 930 m prijazno gostišče sredi prelepe hribovite krajine, ki jo z naše strani radi obiskujejo Vipavci in Ajdovci, pogosti so pa tudi gosti iz Trsta, Gorice in Furlanije.

Martinovanje je uvedel s prisrčno besedo lanski predsednik tov. Bernard Bratovž na-

Tajnica SPD Gorica — Jožica Smehova

mesto odsotnega sedanjega predsednika tov. Karla Kumerja. Hotelska dvorana je bila nabitno polna razpoloženih gostov, izključno članov SPD Gorica (imajo jih 250), njihov odbor pa je poskrbel za prijeten okvir prireditve. Skrbna in agilna tajnica je med samo prireditvijo poskrbela za vpis novih članov, tov. Marinčič od »Primorskega dnevnika« je bil na mestu z novinarsko beležnico in kamerom, dobrodušni gospodar Peter Čermelj, »Einstein« primorskega planinstva, je izžareval ljubezen do hribov in vneto do planinstva, za vedri ambient je s planinskimi karikaturami poskrbel tudi akademski slikar scenograf Leban. Domačijsko vzdruže je zvenelo iz narodne pesmi pevskega društva »Kras« iz Poljan, podprle so jo še domače poskočne viže izvrstnega zabavnega orkestra iz Podgore, dovolj, da je šla »duša na špancir« po svetlih in vedrih stezah.

Bila pa je vmes tudi tombola z dobitki, ki jih z radodarno roko deli jesenski lov, in takim, ki pridejo prav ob zimskih večerih (kolkor je pri televiziji in radiu še časa za lepo branje). Martinov večer na Lokvah je bil več kot prisrčno snidenje ljudi, ki radi hodijo v hribe, ob njem je zaživel ves bogati čustveni svet, ki veže naše ljudstvo na prelepi primorski svet, in na vse, kar živi in vre iz njega.

T. O.

PLANINSKO DRUŠTVO OLJKA IN NJEGOV DOM NA GORI OLJKI

V nedeljo 22. XII. 1963 ob 9. uri je bil sklican na Polzeli v kino-dvorani občni zbor PD Oljka. Ker se je do 9.45 zbralo komaj četvero članov, med temi sta bila dva odbornika, se seveda občni zbor ni vršil. PD Oljka, stremiljiv in živahen planinski trop, edini med Celjem in Mozirjem, je zašlo v stisko in zagato, najbrž res zaradi tistega, s čimer si je hotelo izkrčiti pot do še večjega razmaha, zaradi Doma na Gori Oljki.

Dom na Oljki ima svojo zgodovino. L. 1954 je tu za nekaj časa odprlo planinsko postojanko PD Celje in jo kmalu opustilo, ker ni moglo urediti lastninskih vprašanj z lastnikom starega župnišča, lavantinsko škofijo. Pet let nato je to poskusilo mlado planinsko društvo, ki je nastalo v Tovarni nogavic Polzela, uspelo in začelo z adaptacijo zastarelega župniškega gostišča, ki je imelo zelo staro gostilniško tradicijo.

Kakor je razvidno iz poročila društvenega predsednika, se adaptacija ni vršila po natančnem načrtu in predračunu niti ni bilo povsem jasno, kdo je investitor ali po domače — gospodar gradnje. Ker je adaptacijo zajela zima, preden so bila vložena okna, je zimski piš odnesel južno polovico strehe in naredil za 350 000 din škode. Pri nadaljnjih delih je bilo značilno, da je bilo več gospodarjev, in izkazala se je menda stara resnica, da je bolje, če je na enem gruntu en sam slab gospodar kakor pa dva dobra. Vendar je zidava kljub temu vidno napredovala. Gora Oljka je v l. 1961 dobila novo silhueto in novo veduto, v katero so bila vložena zajetna sredstva tovarne nogavic, »Garanta«, združne hranilnice in posojilnice, občine Žalec in okraja Celje. Pa še niso bila kos veliki zamisli in polzelansko planinsko društvo s 140 člani je moralo najeti 7 milijonov din posojila. Tako se je obremenilo s preveliko hipoteko, čeprav ta znaša le majhen delež pri celotnih investicijskih sredstvih za postojanko in cesto od Juga do vrha gore.

Otvoritev doma je služila proslavi občinskega praznika. O njej smo poročali, bila je taka, kakršnih pri planinskih kočah in domovih nismo bili navajeni. Računi zanjo še niso poravnani, bremene pa doslej še vedno društveno blagajno.

Komaj je bil dom odprt, se je že pokazalo, da je postal breme ne samo za društvo, ampak tudi za vse glavne investitorje, ki so zbrali večino sredstev in ki so od reprezentativne postojanke upravičeno tudi nekaj pričakovali. Predvsem seveda dobro upravljanje in oskrbovanje, zanesljivo in kulturno potrežno in morda zraven še nekaj tiste domačnosti, ki bi morala greti naša planinska ognjišča. Pa ni bilo od vsega tega nič, namesto tega pa ena sama skrb, očitek, graja in iskanje krivca: Zakaj ne gre, zakaj ne nese, zakaj ljudje ne dero z vseh strani, odkoder se ponosna postojanka vidi?

Predsednik v svojem neprebranem poročilu pravi, da so se lotili adaptacije na Oljki zato, da ožive postojanko in to v skromnem obsegu: skupno ležišče, dve sobi in nov inventar v gostinskih prostorih. Sprva skromen cilj je nenadoma postal velik, čeprav ni bilo tedaj nobenih razprav o planinsko-turistični valorizaciji Gore Oljke, kar je pri takih investicijah nujno in nedvomno spada v gospodarski abecednik. Lep razgled, ki ga omenja predsednik v poročilu, je pri turistični valorizaciji pokrajine en sam in že zelo zastarel kriterij, ki izgublja vso svojo vrednost, če nima ob sebi nobenih drugih bistvenih »valeurjev«.

Turistična valorizacija severozapadne polovice celjske pokrajine je jasna. Če smo jo na Gori Oljki prezrli, je hudo. Ker pa postojanka stoji, ji je pač treba seči pod pazduho. Ampak prav tu se težave zdaj prično. Planinsko društvo Oljka s svojo investicijsko participacijo 7 milijonov din ne bo zmoglo anuitete niti za ta mali delež, kaj šele, da bi prevzemalo moralno in materialno odgovornost za vsa vložena sredstva. To bi bilo težko izvedljivo, tudi če bi oskrbo in upravo postojanke prevzel gostilniški strokovnjak — čudodelec. Mislimo, da je izhod en sam: Planinsko društvo Oljka je zrastle v tovarni. Tu naj vrši svoje poslanstvo, tu naj se vključuje v rekreativno dejavnost in skrbi, da bo sklad skupne porabe in sklad za rekreacijo čim koristnejše naložen tudi za aktiven oddih, ki ga nudi prav planinstvo. Dom pa naj ostane, čigaver v resnici je, to je, tistih investitorjev, ki so dali večino sredstev in v znamenju katerih se je dom sredi poletja 1963 tudi odpiral. Nima smisla iskati grešnega kozla! Na slovenski zemlji imamo nekaj planinskih koč, ki so last gospodarskih organizacij, so odprtega tipa — za vse planince — in jim ni kaj reči v pogledu uprave in oskrbe. Personal odgovarja vodstvu tovarne, je od nje nameščen. Ni s tem rečeno, da že odpadejo težave, na naših planinskih postojankah že skoraj običajne. Nesmiselno pa bi bilo pričakovati od planinske uprave, ki ne zmore vsakodnevne kontrole in evidence, da bo preustvarjala običajne ljudi v pridne, sposobne in poštene oskrbnike z vsemi tremi atributi v eni sami osebi.

Problem PD Oljka in »njegovega« velikega, prevelikega doma na Gori Oljki torej ni samo lokalnega značaja. Ob njem se lahko marsikaj naučimo.

T. O.

MARIJAN DRČAR

Pozno se v našem glasilu poslavljamo od vnetega delavca v mladinskem odseku PD Gornji Grad. A ne prepozno — saj se bomo ob spominu nanj ustavili, kot da bi bil njegov prezgodnji grob še svež.

Učitelj Marijan Drčar se je rodil l. 1929 v Ljubljani. Šest službenih let je posvetil gorogranski mladini kot vzoren šolnik živahnega nastopa in vedno vedrega obraza. Bil je

aktiven član družbenih organizacij, s posebnim veseljem pa je delal v Svobodi kot igralec in režiser. »Neutrudno je rinil voz boginje Talije v Gornjem Gradu«, piše o njem dolgoletni predsednik PD Gornji Grad, dedič Kocbekovega izročila, Jože Tratnik. Sam sem ga imel priložnost videti v »Samorastnikih«. Koliko dela, koliko truda, ustvarjalne vročice in poguma je treba za to!

Poleg vseh drugih funkcij je opravljal tudi tajništvo PD, udeležil se je vseh posvetov koordinacijskega planinskega odbora od l. 1957

Marijan
Drčar

in se na njih izkazal kot izredno prizadeven in iznajdljiv funkcionar. Ljudje so ga imeli radi, staro in mlado. Razdajal se je kar preveč, hlastno in naglo, kakor da bi bil slutil prezgodnji konec.

Poiskala ga je strela, ko je bil na službeni poti v Mozirje. Neurje z meninske strani, ki ji je posvetil toliko potov z mladinskim odsekom, poleti in pozimi na smučarske tečaje in orientacijske pohode, ga je vzelo društvu, odseku in Gornjemu gradu, ki ga je vzljubil kot rodno Ljubljano.

Naj ostane Marijan Drčar med nami s svojim poletom, pridnostjo, navdušenjem in ljubeznijo do lepote in do gora!

T. O.

PISMO UREDNIŠTVU IZPOD NANOSA

Naročili so mi, naj vam v imenu cele družbe voščim tako sončno novo leto, kot je bil začetek našega.

Vse se je lesketalo in človek bi samo gledal in gledal: levo vse pod snegom, desno pa zeleno — rekel bi — skoraj spomladansko. Mislim sem, da je to nekaj enkratnega, pa pravijo, da je tam vedno tako.

Ze veste kje? Na Nanosu!

Sonce in morje, čudovit razgled na vse naše prelepe alpske vrhove, na Karavanke, tja čez Avstrijo in za italijanske obalo na Dolomite

in po celi Istri na Učko. Vem, da vam nisem nič novega povedal. To tudi ni moj namen. Toda verjemite, prav ta slikovita presenečenja so zahtevala, da vam pišemo. Tu šele spoznaš, kaj se spleča videti. Drage moje Savinjske, kako lepe ste od tod! Svojestven pa je pogled z Nanosa na njegovo vznožje in proti Ljubljani, ki se je za novo leto skrivala v tako debeli megli, da še Šmarne gore ni bilo videti iz nje.

Saj veste: od Razdrtega ni daleč do vrha — uro pa pol, čisto počasi. Nanos je znan po svoji bogati flori. Tokrat smo si nabrali za pod jelko nekaj teloha. Spreten vozač lahko pride poleti do Vojkove kočice z avtom. Imajo nad 30 ležišč — to ni malo. Postojanko oskrbujejo Postojnčani prav dobro, postreči znajo in dragi niso.

Nanosa se ni mogoče naveličati. Če nekdo hoče videti v krogu skoraj čez vso Slovenijo in na vse vrhe, mora na Nanos. Čezenj gre tudi transverzala, pa ob poti na morje je.

Naročili so mi še, naj vas prosim, da bi kaj napisali o tem mogočnejšu nad Vipavsko dolino. O njem pa naj bi zvedeli nekaj več tudi tisti, ki ga še niso obiskali, saj ima rad vesele ljudi in rad čuje vriskanje iz polnih prs. Zato je s svojimi lepotami nesebičen.

Upam, da boste ustregli prošnji zvestih novoletnih obiskovalcev Nanosa in poslali k njemu na intervju koga, ki ga bo »dal« v Planinski Vestnik.

J. Rozman

občni zbori

V letniku 1963 manjkajo nekatera poročila o občnih zbiorih, ki so se normalno izvršili, zapisnike pa je pisarna PZS dobila šele v letu 1964. Zaradi popolnosti naše kronike občnih zbiorov izvlečke iz teh zapisnikov priobčujemo, čeprav je njihova aktualnost bolj ali manj že mimo. Op. ur.

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO TRST.

Vsa društvena dejavnost se je vršila že več let sem v dveh glavnih smereh: prvič delo proti posledicam motorizacije t. j. proti individualistični atomizaciji družbe, ki se veča z drobljenjem v male skupinice okrog poedinega motornega vozila, da se izgublajo na lastna pota in največkrat izgubljajo planine iz obsega lastnega zanimanja. Drugič pa je tu vredno prizadevanje za pridobivanje mladine, kar uspeva le do neke mere. To je v tzv. »svobodnem svetu« zelo težka naloga, ker se mora vršiti le zunaj šole, kjer je učiteljsko-profesorski zbor deljen na vse mogoče smeri, ki seveda vplivajo tudi na zasebno dijaško orientacijo, po moči pozicije, ki jo imajo na šolskem področju, t. j. predvsem uradnem. In to tudi na področjih, ki nimajo

posla z idejnimi orientacijami. Šola torej ne pride v poštev, da bi kaj pripomogla k zanimanju za naravo.

Vendar je uspelo ob raznih priložnostih oz. pobudah pritegniti manjše skupinice. Kakor vedno je bilo pritegnjeno več mladine v osrednji odbor — s samostojnimi mladinskimi odseki in odbori ni šlo nikamor. Bolj uspešne so bile iniciative, kot so bili sedaj že tri leta obnovljeni tzv. planinski pohodi po Tržaškem Krasu, kar nekako ustreza orientacijskim pohodom, po ekipah dveh ali treh planincev oz. planink. Zadnja leta se je to vršilo v okvirju športnega tedna Športne zveze »Bor«, v pomladnih mesecih. Predlanskim je šla pot od Stadionu I. maja pri sv. Ivanu skozi Glinščico nad Borštom v Bazovico in odtod na Stadion. Leto prej pa je šla pot od spomenika bazoviškemu junakom preko Bazovice k Banom oz. Frlugom, s povratkom v Barkovlje. Letos pa je šla zapadneje preko Opčin in Proseka k morju. Poleg ekip planinskega društva so sodelovali taborniki Modrega vala. S. Z. Bor in nekatera prosvetna društva.

Večkratni poskusi plezalnega tečaja v Glinščici niso mogli preko začetnih poskusov. S smučarskimi pa so težave predvsem zaradi oddaljenosti smučišč, zaradi stroškov. Vendar je več planinskih izletov tudi s smučarskimi tekmovanji lepo uspelo, ob raznih družabnih priložnostih, kot je bilo npr. silvestrovanje na Vojskem, na Nanosu, ki se jih je udeležila izključno mladina.

V glavnem se je društvena dejavnost vzdržala ali se za spoznanje izboljšala nasproti prejšnjim poslovnim dobam, z vso odborovo prizadevnostjo (v tej poslovni dobi dveh let na 104 sejah). Glavna dejavnost so bili prejkoslejši skupinski izleti z najetimi avtobusi. Drugače namreč ne gre zaradi oddaljenosti do planin. Vedno do izhodiščnih krajev, od koder so mogle poedine skupine v planine. Na splošno je seveda opazno upadanje zanimanja za čiste planinske izlete. Seveda je mladina nezadovoljna, vendar pa sama ne uspe vsakih par tednov napolniti avtobus s čistimi planinci, in se torej mora omejevati na krajše izlete od izhodiščne točke. Vendar je za to imela skoro vedno priložnost, kot je razvidno iz pregleda dvajsetih izletov v tej dobi: v Idrijo na Vojsko (smučat), na Lokve (smučat), na Livek (smučat), v Poljansko dolino, v Rakovo kotlino, v Trento in na Krn, v Bohinj in na Črno prst, na Jezersko, na Mangrt, na Vojsko, na Pohorje, na Nanos (silvestrovat), v Planico, v Trento, v Tolmin, v Kamniško Bistrico, v Tamar-Planico, na Višarje — k Lovcu, na Snežnik, na Dolenjsko-Posavje.

Pri planinski propagandi manjka predvsem ona individualna, od osebe do osebe, za to posebno mladina nima nikakega smisla. Morda so še najuspešnejša planinska predavanja z diapozitivi s precejno mladinsko udeležbo, povprečno mesečno v zimski dobi, v polni Gregorčičevi dvorani. V tej dobi npr. prof. M. Kambiča, Rada Kočevarja, dr. Loj-

zeta Dolharja, prof. Blažaja, Sandija Blažine, Humarja, o Triglavski ledeni jami, dr. Dorčeta Sardoča (ki je izredno zanimivo pripovedoval svoje življenjske planinske izkušnje, gledane iz zornega kota zdravnika), prof. Krišlja, ki je seveda posebno zamikalo zaradi opreme z diapozitivi in glasbo. Pred kratkim pa je Mahkotovo predavanje o slovenski odpravi na Kavkaz vabilo najbrž še bolj kot pred nekaj leti ono o slovenski himalajski odpravi. Kolikor je bilo mogoče, je društvo ta predavanja posredovalo tudi bratskemu SPD v Gorici.

Bolj je šepala propaganda v publicistiki. Razen par izjem se mladina ni udeleževala niti v krajevnem tisku, še slabše je morda s starejšimi planinci ali celo časnikarji. Širjenje Planinskega Vestnika je obtičalo vedno na isti ravni, da ne govorimo o drugi literaturi. Marsikak odborov poskus s kako novo iniciativo ali v naznačeni smeri ni uspel.

Društvo je vzdrževalo stike s krajevnimi taborniki in športno organizacijo, posebno še z našo planinsko matico, s PZS in PD-matico, kjer je vedno našlo razumevanje in oporo, pa seveda tudi z drugimi planinskimi društvi, posebno z bližnjimi. Sredi preteklega poletja smo napravili skupinski izlet na Višarje — k Lovcu, na pobudo poživljenega SPD v Celovcu, kjer so se navezali stiki z bratskim, zamejskim planinskim društvom, ki naj bi rodili še nadaljnje sodelovanje. Periodični sestanki, dvakrat letno s primorskimi planinskimi društvi so bili vedno plodni, tudi zaradi stalne poučenosti o možnostih sodelovanja in novih planinskih pobud, posebno v obmejni coni, ki je vedno v razvoju. Društvo je v tej dobi pridobilo 39 novih članov, in doseglo število 260, medtem ko je odbor v glavnem ostal stari, novi so le mladinski člani: Jelinčič, predsednik, dr. Sonja Mašera, podpredsednica, Lučka Grmek (mladinka), tajnica, Lojze Bucik, blagajnik, Ivan Višnjavec, gospodar, Joško Rudež, Lavrenčič Neva, Valenčič Lidija, Jagodic Žarko (mladinci).

ZJ

JUBILEJNI OBČNI ZBOR PD CELJE. Društvo je polagalo obračun svojega dela dne 28. 2. 1963 v dvorani hotela Evropa v Celju v znamenju visokega jubileja — 70-letnice svojega obstoja.

Iz nadvse zanimive uvodne besede dolgoletnega društvenega predsednika tov. Tineta Orla smo slišali, da se je društvo ustanovilo že 20. 8. 1893 in sicer kot savinjska podružnica Slovenskega planinskega društva s sedežem v Mozirju. Vsebinsa zapisnika ustanovnega občnega zbora te podružnice dokazuje, da je to društvo nastajalo iz narodno-predbudnih in narodno obrambnih razlogov. Ob njeni zibelki je stal tudi pesnik Anton Aškerc in ji dal na prvem zboru slovansko perspektivo, ki je takrat bila poseben izraz naše volje do nacionalnega življenja, volje po svobodi in osvoboditvi. Zapisnik, ki ga je pisal predsednik društva Kocbek sam, govori

najprej o dotedanjem delu, ki kliče k življenju nove podružnice SPD, nato o markiranju potov, o novi poti od slapa Rinke na Okrešelj, o slovenskih kažipotih in spominskih knjigah, o dopisovanju z dr. J. Frischaufom, o imenu nove podružnice, nato pa za beleži Aškerčev predlog, da se anonšira v slovenskih časopisih. Komaj 11 mesecev po ustanovnem občnem zboru 29. julija 1894 je bil v gostilni Goričar v Mozirju ob navzočnosti 30 članov že I. občni zbor, ki se ga je udeležil tudi dr. J. Frischauf. Na tem zboru je spet nastopil pesnik Anton Aškerc in pozival odbor, naj bodo napisali samo slovenski, naj slovenska domovina tudi na zunaj kaže svoje slovensko lice. Dve leti nato so se v celjski čitalnici 17. maja 1896 v Narodnem domu zbrali vsi vidnejši tedanji predstavniki Slovencev in na pobudo dr. J. Frischaufa sklenili ustanoviti registrirano zadrugo »Rinko«, ki naj bi položila temeljne kamne turistične eksploatacije GSD. Dr. Frischauf je tedaj — po Kocbekovem zapisniku — opisoval lepote GSD in potrebo po izgradnji modernega hotela v Logarski dolini, takega, ki »bo ustrezal vsem zahtevam današnjih turistov in se bo zaradi njega pomnožilo število turistov v Logarski dolini, kakor se je to zgodilo drugod po Alpah.« Glavnico za hotel so določili na 25 000 goldinarjev, v današnjem razmerju okrog 150 milijonov dinarjev. Samo to premislimo in se pomaknimo za 67 let nazaj, ko so to sklenili, pa bomo videli, kako počasna je pot turističnega razvoja GSD in to v primeri z ostalim slovenskim alpskim področjem, kaj pa šele z Alpami sploh. Miniti je moralo skoraj 60 let, da je nastal v Logarski dolini hotel, ki bi danes stal približno tako vsoto, o kakršni so govorili leta 1896. Pa se še danes najdejo ljudje, ki se jim zde turistični načrti za GSD odveč, oziroma se jim zde nerealni in pa nepotrebni, za usodo in napredek te slovenske obmejne krajine nevažni.

Toliko kot kronisti o rojstvu enega naših najstarejših društev.

Društvo se je nadalje razvijalo in oralo trdo ledino, največje uspehe pa je doseglo v letih po osvoboditvi. Vodstvo društva je tedaj prevzel direktor gimnazije v Celju tov. Tine Orel, ki je s pomočjo svojih marljivih sodelavcev na področju planinstva in turizma storil izredno veliko. PD Celje je po vojni izpolnilo obljubo, ki jo je dalo družbi: obnovilo je vse postojanke in občutno povečalo gospodarsko bazo društva, hkrati pa je nazkazalo konkretno gospodarsko perspektivo za nadaljnjih 10 do 15 let. Pozidalo je Mozirsko kočo, eno najstarejših planinskih postojank iz leta 1896. Samo tu je po vojni postavilo 4 planinske objekte in kočo elektrificiralo ter se s tem bistveno vključilo v gospodarstvo mozirske komunne. Samo tu je 140 planinskih ležišč, torej 5-krat več ko pred vojno. Žal je koča že nekaj časa v krizi, iz katere ni znalo najti izhoda. Povečalo in obnovilo je Frischaufov dom na Okrešlju in mu dalo perspektivo za množično izletništvo spričo turistične

eksploatacije Logarske doline. Tudi tu je zdaj dvakrat toliko ležišč ko pred vojno, novi Okrešelj spada med naše najlepše planinske kočice. Obnovo so obljubili leta 1947, izvršili pa leta 1962. Obnova Okrešlja je stala preko 20 milijonov dinarjev, ki jih je društvo v glavnem prejelo preko Odbora za turistično izgradnjo GSD. S tem finansiranjem je Okrešelj gospodarsko vključilo v turistično eksploatacijo GSD v skladu z republiškim sklepom iz leta 1949. Dalje je opremilo Kocbekov dom na Korošici s tekočo vodo, WC in pralnico ter nabavilo zanj mnogo nove opreme. Postavilo je na noge največji planinsko-turistični objekt v savinjskem področju Planinski dom v Logarski dolini, ki razpolaga s 139 ležišči. Samo tu se je planinska gospodarska baza v primeru s predvojno povečala za trikrat. V Logarsko dolino je društvo vložilo leta 1953 samo 14 000 000 din družbenega denarja, s temi sredstvi pa zgradilo objekt, ki bi danes z depandanso vred in cinkarniškim domom terjal svojih 150 000 000 din. Domu je dalo društvo perspektivo bodočega razvoja na 450 ležišč, v izdelavi pa je tudi že projekt, ki bo dal Plestju najmodernjši turistični objekt. Gradi se vodovod, gradilo se bo še to in ono. Vse to pa se ne bi moglo graditi, če leta 1958 Logarska ne bi dobila daljnovoda, za katerega se je več let intenzivno zavzemalo tudi PD Celje, saj je planinski dom s svojo lastno elektrarno takoj prvi dve leti dokazoval, da modernega turizma brez daljnovoda ne more biti. Končno je PD Celje obnovilo kočo na Loki pod Raduho, nekaj tudi last savinjske podružnice SPD in jo kasneje izročilo PD Luče, vzpostavilo je planinsko gostišče na Gori Oljki, ki ga je sedaj prevzelo in moderniziralo PD Oljka Polzela ter poskrbelo za obratovanje Celjske kočice, ko ta v sklopu občinskega gostinstva ni mogla več obstati. Tu se s sanacijo sicer ni intenzivno ukvarjalo, ni je pa tudi zanemarjalo ter je z veseljem pozdravilo lansko namero mestne občine, da se Celjska koča modernizira, saj ima zdaj cesto in je takorekoč postala mestni rekreacijski objekt. Z vsem tem je PD Celje nedvomno prispevalo k razvoju planinstva in mozirske občine, s svojim delovanjem pa neprenehoma skozi 18 let po vojni budilo to misel na turistično eksploatacijo prelepe savinjske dežele. Po letu 1952 pa se je društvo z vsem svojim materialnim in moralnim potencialom vključilo v akcijo CTZ in vseh drugih činiteljev, ki so videli v planinstvu in turizmu ne samo bilance gostinskih podjetij, marveč motor kompleksnega gospodarskega napredka vse doline. S tem načinom vodstva PD Celje je to društvo vendarle toliko prispevalo k temu, da danes GSD z večjim optimizmom gleda v bodočnost. Tu je daljnovid, tu je investicijski program za žičnico na Okrešelj, tu nova cesta v Logarski, tu gozdne ceste, ki se z razumevanjem GG vključujejo v turistično izgradnjo, tu asfalt do Rečice in v letu 1963 do Radmirja, tu končno vendarle ureditveni načrt Logarske, tu jasna perspek-

tiva, kje naj ostane prvobitnost prirode ohranjena in kje naj se priroda eksploatira za dobro njenega gospodarja — človeka, predvsem pa za dobro človeka, ki je v tej dolini doma in je nanjo navezan s srčno krvijo.

S to ugotovitvijo je končal svojo uvodno besedo na občnem zboru PD Celje njegov predsednik tov. Tine Orel, ki je zaradi prevzema novega službenega mesta v Ljubljani in odhoda iz Celja odložil predsedstvo tega društva. Vendar se je pa tov. Orel odpovedal le vodstvu društva, ne pa tudi svojemu nadaljnjemu delu za napredek te doline. Saj sam v poročilu pravi, da ga na to pokrajino veže 25 let življenja in dela ter da mu je ta pokrajina dala ob vsem tem toliko lepih doživetij, da se delu za njen napredek ne more odreči. Društvo pa je dosegalo vidne uspehe tudi na ostalih delovnih področjih. Pridobilo je precej novega članstva tako, da šteje v celoti že 2197 članov. Posebej razveseljiv je dotok mladine in naraščanje števila članov po delovnih kolektivih. Nekatere tovarniške skupine imajo že vse pogoje za formiranje lastnih društev, vsaj v obeh največjih, TEP in Cinkarni. Ustanovitev takih društev bi pomenila za celjsko planinstvo dokajšen napredek, vsaj v organizacijskem smislu. Tudi obisk njihovih postojank je ostal na dosednji višini, po nekaterih pa so tudi zabeležili porast. Če gledamo na Celje kot na tretje slovensko mestno središče, je društvo sorazmerno izpolnilo svoje dolžnosti in s svojim številom članstva ostaja na tretjem mestu v Sloveniji za Ljubljano in Mariborom.

Mladinski odsek se je okreplil številčno in po kvaliteti svojih akcij ter uspeh. Požrtvovalno delo starejših vodnikov in poverjenikov, ki drže roko nad skupinami po šolah in tov. Zofke Petkove je rodilo lepe uspehe. Dejstvo je, da je po nekaj letih vzpodbujanja pod Goričanovim vodstvom mladinski odsek oživel, pod vodstvom tov. Petkove pa res lepo razvil.

Društvo je v zadnjih letih vendarle uspelo popraviti zares žalostno stanje svojega alpinističnega odseka. Ni še tako, kot bi moralo biti, vendar je odsek na pravi poti. Društvo je uspelo v 15 letih ustvariti v Celju tako bazo za razvoj alpinizma, da je ne bo več možno spodmakniti. Če namreč pogledamo na 70 let zgodovine društva, vidimo, da se je alpinizem v Celju le počasi razvijal, med obema vojnama pognal nekaj brsti, med vojno zamrl, po vojni pa ob načrtni materialni pomoči in s pomočjo tečajev zrasel pred 10 leti do take višine, da je stal na republiški višini. Proračun alpinističnega odseka je znašal za preteklo leto nič manj kot 700 000 din. Kako gleda društvo na alpinizem, pa sledi tudi iz tega, da je že dvakrat votiralo po 200 000 din za republiški himalajski fond, z enim edinim namenom, da s tem aktom opozori na važnost inozemskih ekspedicij in vzpodbudi himalajski odbor k večji aktivnosti. V spomin smrtno ponesrečenim alpinistom bo društvo vzdalo na bivaku pod

Ojstrico spominsko ploščo. Nekateri od njih, predvsem Vladko Fajgelj, Reya, Blaznik, so se pri delu za ta priljubljeni bivak osebno angažirali, tam je tudi ostalo delo njihovih rok.

Markacijski odsek že več kot desetletje vodi tov. Keagu s svojim markacijskim teamom, ki spada med najbolj delavne v vsej Sloveniji. Zato je tudi po vsej pravici prejel Knafelčovo diplomu kot odlikovanje PZS.

Propagandni odsek je priredil nekaj kvalitetnih predavanj in več skupinskih izletov, sicer pa je planinska propaganda še precej šibka, značilnost, ki je ne najdemo samo pri planinstvu.

Gospodarski odsek ima na skrbi pet planinskih postojank, pohvali pa se lahko pravzaprav samo s planinskim domom v Logarski dolini, ki ga zelo dobro vodi že več let upravnik tov. Javornik. Nesrečno roko je imel z oskrbniki na Celjski koči, kjer je v letu 1962 moral dva oskrbnika zaradi malverzacij prijaviti notranji upravi.

Za požrtvovalno delo na področju planinstva je Planinska zveza Jugoslavije odlikovala dva njihova člana z zlatim častnim znakom in sicer tov. Staneta Hudnika in Staneta Veniška. Za izredne dosežene uspehe je občni zbor dosedanjega dolgoletnega društvenega predsednika tov. T. Orla izvolil za častnega člana Planinskega društva Celje.

Za novega društvenega predsednika je bil izvoljen tov. Dušan Gradišnik.

J. G.

iz planinske literature

DRAGO MEZE, SAMOTNE KMETIJE NA SOLČAVSKEM, Geografski zbornik, Acta geographica VIII, uredil Anton Melik 1963. Mezetova razprava, ki je izšla v lanski publikaciji Slovenske akademije znanosti in umetnosti, nima vrednosti samo zaradi znanstveno preiskanega in razčlenjenega gradiva, marveč ima tudi svojo aplikativno, uporabno vrednost v smislu, za katerega se že nekaj let zavzema tudi naše glasilo, kadar se dotakne kočljivega vprašanja našega hribovskega kmetijstva. Razprava se s svojimi zaključki vključuje v današnjo evropsko geografsko znanost, ki se prav zaradi izrednega napredka turističnega gospodarstva zavzema za ohranitev hribovskih kmetij kot nepogrešljivega elementa v turistični valorizaciji hribovske pokrajine. »Samotne kmetije« dajejo tej pokrajini osnovni pečat kot prevladujoča naselitvega oblika na Solčavskem. Kljub depopulaciji, kljub velikim višinam (najvišjega kmeta Bukovnika ima Slovenija tu v višini 1325 m) in neugodnemu gospodarskemu položaju govori za ohranitev teh kmetij tudi ekonomski moment, treba bi se bilo le bolj orien-

tirati na živinorejo, ki je v zadnjem času propadala, dodaten vir dohodka pa naj bi dotekal iz turizma. Avtor je na zaključku omenil tudi nacionalni moment, ki smo ga začeli pravzaprav prepozno poudarjati pri svojem delu za Gornjo Savinjsko dolino, čeprav se nam je ponujal. »Te kmetije so že stoletja na občutljivem mejnem in narodnostnem območju. Zato bi morali še toliko bolj težiti za tem, da se v današnjem obsegu ohranijo.« To ni sentimentalnost, ampak realen pogled na naše narodno vprašanje, ki ga mi ne moremo dati iz dnevnega reda, dokler je utrjevanje tujih nacionalnih meja na ozemlju, naseljenem s Slovenci, tako krvavo aktualno kljub državni pogodbi z Avstrijo.

Razprava ni čitljiva samo za zvedenega človeka, naj bi jo bral vsakdo, ki se rad srečuje s hribovskim človekom na svojih planinskih potih. Meze mu bo odkril prirodne osnove hribovskih samin, njihove zemljiške kategorije od l. 1825 naprej, dosedanje in današnje gospodarjenje, agrarno reformo, gibanje prebivalstva in opuščanje kmetij v zadnjem času. Osmo poglavje ima naslov »Zaključne misli«, deveto pa je »Izvlaček«, tako da je razprava tudi metodično in »didaktično« kar se da praktično garnirana v skrbi, da bralec ne bi zgrešil poti v skrbno zbranem obširnem gradivu. V marsičem se avtor sklicuje na že objavljene svoje razprave v Celjskem zborniku 1960—1962.

T. O.

Isti avtor je v istem zvezku Geografskega zbornika priobčil še razpravo »H GEOMORFOLOGIJI VOGLAJNSKE POKRAJINE IN ZGORNJEGA SOTELSKEGA«. Kakor z razpravo o Solčavskem je tudi s to posegel v tisti del slovenskega ozemlja, ki ga je centralna Slovenija do nedavno zelo slabo poznala. Ima pa najmikavnejši relief in toliko lepote, da bo tudi ta razprava, čeprav piše o stvarih, ki so vsaj na prvi pogled daleč od aktualnosti, za ljubitelja prirode, predvsem pa za človeka, ki se hoče spoznati z domoznanstvom, zanimivo branje. Sicer pa ekonomska in agrarna geografija morata graditi na geomorfološki analizi pokrajine.

T. O.

MILAN NATEK, PODKOREN, prispevek k geografiji Zgornje Savske doline. Razprava mladega geografa je izšla v istem zborniku kakor obe Mezetovi. V tem pregledu jo z veseljem zabeležimo kot tehten donesek k znanstvenemu obravnavanju naše gorate pokrajine. Planinske organizacije povsod po svetu a še posebej v Evropi so v zadnjih desetletjih mladim geografom obnemem z drugimi odločilnimi činitelji omogočale in olajševale tako znanstveno raziskovanje, obnemem pa ga vzpodbujale z znanstvenimi ekspedicijami v visoka gorstva drugih kontinentov. Komisija PZS, ki je vzpodbudo za tako znanstveno delovanje sprejela v svoj program, bo morala s komisijo za odprave v tuja gorstva poskrbeti kmalu tudi za realizacijo naše znan-

stvene ekspedicije, kombinirane z alpinistično. Za ugled naše države in naše znanosti bi to prav toliko pomenilo kot dobro opravljena alpinistična odprava. Pričujoča Natkova razprava obravnava najprej prirodne osnove gospodarske dejavnosti v Podkorenu, poselitev, kmetijstvo, promet, turizem, prebivalstvo ter naselje samo in njegovo sožitje s tržnimi in industrijskimi naselji. Ugotavlja, da so naselja Zgornje Doline izgubila kmečki karakter, ne toliko v zunanjih spremembah naselij kot deruralizaciji prebivalstva. Ta razvoj ni šel mimo Podkorena, ki je zanimiv tudi še zaradi arhitektonske zgradbe. Stara podoba je zdaj sicer načeta, vendar so priče korenske materialne in duhovne kulture zdaj zaščitene kot zanimiv in študija vreden dokument preteklosti. Tudi to razpravo spremlja bogato gradivo, na njem temelje zaključki, pomembni in neobhodno potrebni za vrednotenje pokrajine in njeno — predvsem turistično — izgradnjo in gospodarjenje z njo in na njej.

T. O.

KLIC GORA, *glasilo mladinskega odseka PD Kranj*, 1963. Redakcija je prejela zajeten zvezek agilnih mladih kranjskih planincev s pestro vsebino. Močivnik poroča o delu MO, Ekar o alpinizmu, Zarnikova o gorski straži, Kuharjeva o Storžiču, Baudek o Triglavu, Štularjeva o Crn grobu, Murijeva o Češki koči, Ponikvarjeva je prispevala sestavek »Gore so lepe v vsakem vremenu«, Brem »Trojico v navezi«. Slede še kratki zapiski iz raznih šolskih izletov in nepodpisani sestavki s prav tako ali organizacijsko tematiko. Vmes je tudi nekaj pesniških poskusov, spretno verzificiranih.

»Klic gora« je razveseljiva manifestacija delovnega mladinskega odseka PD Kranj. Naj bi jo posnemali drugi mladinski odseki, uredniki pa naj najboljšje prispevke predlagajo našemu glasilu v objavo.

ZE SLOVANSKÝCH HOR, Praha 1907. Vydal Český odbor slovinského alpského družstva. Publikacija spada globoko v zgodovino našega planinstva in ozkih bratskih stikov med Čehi in nami pred prvo svetovno vojno. Ker pa sem jo dobil iz ČSSR pred kratkim, naj jo zabeležim tu v opombo naših prvih povojnih stikov s češkimi in poljskimi alpinisti v l. 1963. So znamenja, ki obetajo, da bo prišlo vsaj do turistične obnove teh stikov, če ne tudi do obnove kulturnih, ki so pred pol stoletjem pomenili vsaj toliko kot organizacijski. V pričujočem almanahu, ki ga naši starejši planinci gotovo poznajo in se je o njem pri nas že pisalo, so sodelovali znani češki alpinisti J. Čermak, dr. Bohuslav Franta, dr. Viktor Dvorský, prof. dr. K. Chodounský, dr. Stan Prachenský in dr. Vladislav Ružička. Almanah krasi barvne priloge umetniških slik Marije Chodounské z motivi iz naših gora. Barvne priloge se kar lahko kosajo z našimi današnjimi.

T. O.

NARAVNE KATASTROFE v gorah se pripete, vendar jih čas in razdalja zagrne s prizanesljivim plaščem pozabe. Pred katastrofo v Longaronu so poročali o velikanskem zemeljskem plazu blizu sedla Tanusin v sovjetskem Daghestanu (turško »gorata pokrajina«) med Kavkazom in Kaspiškim morjem. 200 milijonov m³ zemlje se je v 6 dneh premaknilo 2 km daleč z vsem kar raste na tamkajšnji grudi. Reka Močoh se je zajezila in 7. okt. je bilo že 44 ha jezera, globina 70 m. Pravijo, da zaradi dežja, kdo bi to vedel!

POLJAKI so tudi l. 1963 poslali ekspedicijo v Hindukuš, je Chwaszinski že l. 1960 požel lepe uspehe obenem z Japonci. Kljub Wysokogorski je l. 1962 spet organiziral ekspedicijo v dveh grupah Poznanj — Krakow. Obe grupi sta imeli lepe uspehe. Prvo je vodil Zierhofer, drugo Biel, Poljaki so se l. 1962 uveljavili tudi kot geografi. Tretja poljska ekspedicija v Hindukuš l. 1963 je imela smolo, njen pratež je prepozno dospel v Afganistan.

MEJA MED PAKISTANOM IN KITAJSKO še pred kratkim ni bila določena. To je bilo upoštevanja vredno dejstvo za vse ekspedicije, ki bi bile rade v tem mejnem predelu nastopile. Zdaj so se spričo trenja med Indijo in Kitajsko le zmenili za naslednjo mejno črto: glavna razvodnica v Karakorumu med Indusom in Tarimom, vzhodno sedlo Muztagh, vrh K₂, Broad Peak, Gašerbrum II, sedlo Indirakola, vrh Teram Kangri na sedlo Karakorum.

NANGA — PARBAT je imel v letu 1963 spet nemške goste. Bili so Kinshofer, Scheck, Haller, dr. Karl Herrligkoffer. Slednji je prišel za svojimi z letalom. Ogledovali so 1500 m visoko južno steno Nanga Parbata, najvišjo steno na zemlji, doslej še nepreiskano in nereknoscirano. Zadnjo Herrligkofferjevo ekspedicijo preko severozapadnega pobočja imenujejo Nemci začetek direktissime v Himalaji. Tudi južno steno so si šli ogledovat z namenom, da najdejo prehod. Ogledniška akcija je stala 28 000 mark, vsak udeleženec je moral prispevati po 2000 mark. Prišli so do višine 5000 m in to po takem svetu, ki ga plazovine ogrožajo. Kako bo smer dalje potekala, niso mogli ugotoviti. Stopiti bo treba še na Rupal Peak (5971 m), ki stoji nasproti južne stene Nanga Parbata. Herrligkoffer je že začel pripravljati ekspedicijo za l. 1965, največjo v zgodovini Nanga Parbata. Cilj ekspedicije ne bo samo južna stena, ampak tudi vzpon na vrh po južni strani, sestop pa v vzhodnem grebenu. Sestopajočim bo prišla v pomoč druga grupa, ki bo pripravila

višinske tabore, nato pa bosta obe grupi sestopili v bazo, ki bo v Rupalu (3600 m). Na Srebrno planoto pod vrhom Nanga Parbata bodo opremo za višinske tabore odvrgli iz letala. Pravi, da to ne bo težko in da bo k uspešni izvedbi tega velikega načrta mnogo doprineslo.

Nanga Parbat (8125 m) pomeni »golo goro« ali tudi »kralj gora«, Nemci pa ga radi imenujejo »usodno nemško goro«. L. 1953 je prvi sam prišel na vrh Nanga Parbata Hermann Buhl, enkratno dejanje v zgodovini alpinizma in himalaizma.

ŠPANJA je pred nekaj leti začela za ekspedicijami v Južno Ameriko. Morda so kot bled odsev nekdanjih conquistadorjev, vsaj od rok jim je do zdaj na ekspedicijah šlo. Drugo je vodil spet José Anglada, bila je čisto alpinistična, imenovala pa se je Expedicion »Barcelona« a los Andes del Perú 1963. Organizirali so jo privatniki.

VAUCHER, zelo renomirani plezalec iz Ženeve, ki je bil l. 1960 na 8222 m visokem Dhaulagiriju, se je oženil z zelo sposobno plezalko Yvette Pillard — Attinger. Vaucher je z njo zmožel najtežje smeri v Vzhodnih in Zapadnih Alpah, l. 1962 pa je z Loulou Boulaz in Michelom Darbellayem poskusil preplezati severno steno Eigerja. Moral pa je obrniti na »rámpi«, ki je že v zgornjem delu stene.

VILEM HECKEL je ime češkega alpinista — fotografa, ki se že nekaj časa pojavlja v najboljših evropskih alpinističnih revijah s svojimi dovršenimi posnetki, ki jih štejejo med najboljše v današnjem času. Fotografiral je na Kavkazu, Visoki Tatri, Elbsandsgebirge in v Alpah. Njegov vodilni motiv je: Človek v gorah. In vedno ga perfektno zrežira. V Pragi je imel lani razstavo. V treh tednih si jo je ogledalo 130 000 obiskovalcev, razstavo je prenašala tudi televizija.

ALTAJ je bil donedavna meglen geografski pojem, zadnja leta pa postaja čislana center za dopustnike pod platnenimi strehami iz vse SZ, predvsem pa iz dežel, ki so Altaju bliže. 1700 letnih taborišč sprejema poleti lovce, ribiče, alpiniste, izletnike, brodarje. 88 poldnevnik loči zapadni ruski Altaj od vzhodnega mongolskega. Južni in centralni del Altaja ima visokogorski značaj, najvišji vrh je Beluha (4540 m).

HELIKOPTERSKE NESREČE so se že pripetile v Dauphineji. Na ledeniku la Meije je helikopter reševal ponesrečeno planinko, pa ga je vrglo v skale, vsa posadka je bila mrtva. Nekaj dni nato je helikopter interveneriral na Pointe de Chamois (3317 m). Policijski helikopter je prav tako startal iz Grenoble, in spet so se smrtno ponesrečili vsi trije reševalci. Helikoptersko pristajališče 448 m pod vrhom Mt. Blanca pa je menda že dejstvo.

SAHARA ima tudi gore, vredne, da jih obiščejo ekspedicije. Od 4. marca do 25. aprila 1963 je bil v Sahari akademski alpenverein iz Münchena in DAV. Z unimogom in VW so predejali 12 000 km po puščavi. Najprej so se povzpeli na 6 vrhov v pogorju Akakus v Libiji, visokih do 1260 m. Bile so tu težavnosti do IV. stopnje. V Alžiriji so obrali 19 vrhov v pogorju Tassili n' Ajjer do višine 1360 m s težavnostjo do V. stopnje. Nato so šli še v Hoggar in Ilamane in se tu povzpeli na 2763 m, najvišji vrh v Hoggarju. Bili so v Sahari na 37 vrhovih, od tega je bilo 35 prvenstvenih vzponov.

SOVJETSKA ZVEZA je zadnja leta začela močno pospeševati turistični promet. »Bolje je enkrat videti kot stokrat slišati«, s tem geslom propagirajo obisk SZ. Predstojnik »Instituta« Vladimir Višnjakov je o potnih olajšavah izjavil naslednje: »Sovjetsko vizo danes dobiš že v petih do sedmih dneh in to zastoj. Formalnosti okoli prehoda čez mejo so se zelo poenostavile.« Ni čuda, če je l. 1962 iz 120 držav prišlo v SZ okoli 1 milijon turistov, medtem ko so jih, npr. v l. 1956 našli komaj 486 274 iz 84 dežel.

PETROLEJ slutijo geologi pod Alpami. Vzhodno alpski apnenec sega preko Dunaja proti severu in tu rastejo vrtnali stolpi. Če je nafta tu, zakaj ne bi bila še drugod v predalpskem svetu.

RADOVAN KUCHAR, češki mojster športa, je l. 1962 vodil 15 čeških alpinistov v Kavkaz. Rusi jim niso dovolili plezati 2000 m visoko severno steno vzhodnega vrha Šhare (5184 m), ki je del orjaške stene Bezengi. Po vojni so jo ruski plezalci prečili v 19 dneh. Prečenje velja še danes kot najdaljše plezalsko dejanje na Kavkazu. Studnička in Černik sta odšla v steno brez dovoljenja Rusov in brez vednosti Kuchara. Ze prvi dan ju je pokopal plaz. Kuchar, Zibrin in Kopal pa so preplezali 2000 m visoko severno steno Dych-Taua v 19 urah z enim bivakom. Ta tura spada med najtežje na Kavkazu in je l. 1954 zanjo dobil Vitelij Abalekov zlato medaljo. Drugo in tretjo ponovitev so izvršili Rusi l. 1957 in l. 1962 (Jerohinem in naveza iz Moskve, Pipin s tovariši iz Leningrada). Ko je Kuchar prišel iz Dych-Taua, so mu za l. 1962 prepovedali nadaljnje udejstvovanje v Kavkazu, ko pa je prišel domov, je bil za dve leti izključen iz vodilnega moštva češke alpinistike. Vzrok: premalo je pazil na člane svojega moštva.

Iz Kavkaza še to: 107-letni Čoka Zalihanov se je lani povzpел na 5629 m visoki Elbrus. Grupo je vodil njegov sin. V višini 3900 so bivakirali. Zalihanov je vse zlahka prebil kakor ostalih 200 udeležencev ture. 107-letni starec je bil na Elbrusu 208-krat.

NORSKAY TENSING, svetovnoznani sirdar šerp iz Darjeelinga je bil po sestanku himalajcev, ki spadajo med veterane Everesta,

gost »Inter Naciones« v Bonnu in v neki kasarni v Mittenwaldu, kjer so mu pokazali najmodernejšo reševalne priprave nemške vojske. S helikopterjem so ga odpeljali v Wetterstein, da je bil priča reševanja iz stene. Tensing v Darjeelingu šola šerpe in tudi indijsko planinsko vojsko.

RAČUN ZA REŠEVANJE pod severno steno Matterhorna pri smrtni nesreči bavarskega alpinista Lentnerja je znašal 4209 sfr. Na 8 gorskih vodnikov odpade 800, na letalo 320, na letalca Geigerja 869 sfr. itd. Lentnerja je zadel kamen, mu razbil čelado in ga močno ranil, vendar je naveza sama sestopala do vzožja stene, kjer je Lentner podlegel zaradi izgube krvi. V steno je s Haiderjem vstopil prepozno (ob 6 uri). Njegov plezalski dnevnik vsebuje mnogo najvidnejših tur, posebno v Dolomitih.

ROYAL ARMY MEDICAL COLLEGE v Milbanku (vojni medicinski zavod) v Južni Dakoti je priredil posvetovanje 200 znanih alpinistov in vojaških zdravnikov. M. P. Ward iz londonske klinike je povzel, da morajo v visokih gorah ekspedicije računati za naslednjimi boleznimi: akutna gorska bolezen, akutni pljučni edem, trombotična stanja, ozeblina, infekcije v dihalnih in prebavnih organih. Šerpe je pa — za povrh — treba upoštevati kot vir vseh mogočih infekcij.

MATTHIAS REBITSCH je bil l. 1963 na daljši predavateljski turneji po Poljski. Rebitsch je bil pred vojno znan po svojih vzponih v Laliderer, po vojni pa zaradi andiniističnega delovanja v Puna de Atacama.

NOETOVO BARKO na Araratu še vedno išče Amerikanec John Libi, rojen v Bolgariji. Ararat se dviga na sovjetsko-turški meji 5165 m visoko. Ze car Nikolaj II je ne dolgo pred Oktobrsko revolucijo finansiral veliko akcijo in so objavili, da z uspehom. Kaže, da je Libi manično zagledan v to biblično zadevo, ko se je s četrte ekspedicije vrnil brez uspeha (24 mož, 5 milijonov din stroškov), je izjavil: Zame je to moje poslanstvo. Strokovnjaki pa pravijo, da gora Ararat s podatki o Noetovi ladji v bibliji nima nobene zveze.

KANALIZACIJO so zaradi tifusne epidemije v Zermattu začeli urejevati. Bilo je 400 bolnih, trije so umrli. Stroški za kanalizacijo so preračunani na 5 milij. sfr., kar je čedna vsota.

AVSTRIJSKO-SOVJETSKO DRUŠTVO je avgusta 1963 imelo v gostih 15 sovjetskih alpinistov, med njimi tudi alpinistko Lidijo Romanov. Ostali so bili zelo vidni zaslužni mojstri športa: Jakob Arkin, Borovikov in Kiril Kuzmin. Borovikov je predsednik Federacije alpinizma ZSSR, dolgoletni tovariš v navezi V. Abalakova. Kuzmin je bil na petih sedemtisočakah, med drugimi na Pik Komunizma v Pamiru. Poleg njih so bili v

Avstriji še trije mojstri športa. Dajbog, Kanunov in Tur. Razen slednjega so bili vsi starejših letnikov. V SZ je 36 zaslužnih mojstrov športa in okoli 300 mojstrov športa. Imajo kakih 50 000 alpinistov, ki se lahko merijo s povprečkom v nemških in avstrijskih »hochturistengruppen«. Federacija ima 1 milij. članov in je l. 1963 praznovala 40-letnico obstoja.

Posebnih tur Rusi niso naredili, ker so imeli smolo v vremenom.

Borovikov in Arkin sta izjavila, da v SZ niso podvomili v kitajski uspeh na Everestu. Wang — Fu — Čou je v Moskvi vrtel film o vzponu na Everest. Vodilni trije kitajski alpinisti da so v resnici mojstri svojega športa. Isti vir napoveduje kitajsko-pakistansko ekspedicijo na K₂. K tej »aziatski« ekspediciji je Kitajce povabil Pakistan.

L. 1961 so — po istem viru — v zapadni steni Kirpiča (= opeka) speljali nekaj podobnega, kot je saška superdrettissima v severni steni Velike Cine. 300 klinov, 200 svetrovcev, 600 m visoka stena.

Baje so to dejanje močno kritizirali.

NA NORVEŠKEM IN ŠVEDSKEM se zadnje čase tudi razvija alpinizem na domačih tleh. Junija 1963 so Norvežani preplezali 1000 m visoko steno Skarfjell (Innerdalen). Plezalca Apdal in Vigerust sta izjavila, da jo ocenjujeta s VI +, A₂ — A₃. Blizu Narvika so pozimi prišli na Stedtind, vodil je Arne Naess, ki je l. 1950 vodil ekspedicijo v Hindukuš na Tirich Mir (7700 m). Vzpon na Stedtind je terjal skrajne napore. Švedi so pozimi 1963 prišli na 1700 m visoki Tuolpagorni v masivu Kebnekaj (najvišji vrh 2123 m). Rabili so dva bivaka pri —15° C in 23 ur čistega plezanja. Turo štejejo kot začetek zimskega alpinizma na Švedskem.

SEVERNA STENA MATTERHORN je do poletne sezone 1963 zabeležila 35 vzponov. L. 1963 so bili v steni med drugimi tudi Italijani Brignolo, Castelli, Mellano in Perego. Mellano in Perego sta l. 1962 preplezala Eiger. V Matterhornu jih je ujel vihar. 11. avg. so odšli iz kočice Hörnli, 18. avgusta so stopili na vrh kot druga italijanska naveza.

KUBA se pod Castrovim vodstvom tudi uvršča med turistične dežele in pri tem postavlja na tržišče tudi svoje gore. Nad Karibskim morjem je Sierra Maestra z 2560 m visokim Pico de Turquín. Vzpon na ta vrh je častna dolžnost partijskih kandidatov kubanske socialistične stranke.

SUPERDIRETTISSIMA v Veliki Cini je poleti 1963 doživela že prvih 6 ponovitev. Naveze so bile naslednje: Baldessari — Maestri, Kuen — Haim — Zlabinger (Avstrija), Zeni — Ploner (Italija), Claude Barbier — Nosedo (Belgija, Italija), Bonafede — Dibona — Menegus. Ponavljalci so se izrazili, da je to veliko dejanje, da pa ni interesantno.

KANJAVEC ima 1500 m visoko steno. 20/21 apr. 1963 so jo preplezali Ante Mahkota, Nadja Fajdiga in Brane Pretnar v zimskih razmerah. Natančnega opisa te ture, ki jo ocenjujejo s III — V, žal še nismo prejeli.

KOZOROGI so v Visokih Turah izumrli pred 200 leti. Salzburški škofje so celo s smrtjo kaznovali divji lov na kozoroge, toda tudi to ni pomagalo, l. 1776 je padel zadnji kozorog v Floitengrundu v Zillertalskih Alpah. Tudi v Švici je kmalu izumrl, obdržal pa se je v Aostii, v italijanskem nacionalnem parku, kjer so imeli lovsko pravico samo italijanski kralji. Od tu so jih dobili Švicarji, ki se jim je končno posrečilo zbrati kakih 700 kozorogov okoli Pontresine. Tudi v avstrijske Alpe so prenašali družine kozorogov, vendar ne sistematično in ne s posebnim uspehom. L. 1963 pa so s pomočjo vojske, ki je imela v Visokih Turah manevre, prepeljali iz Pontresine 4 kozoroge in jih spustili v prostost. Pravijo, da krmiljenje ne pride v poštev, ker prej škodi kot koristi. Nabavili bodo še en par, to bo dovolj, da se bodo kozorogi razplodili tudi na tem področju Alp v skupini Venedigerja. Pobudo za to je dal ÖAV, nakup je podprlo tudi društvo za zaščito narave v Münchenu. V Salzburškem arhivu hranijo listino o lovu na kozoroge iz l. 1200.

SEZNAM EIGERJEVCEV je bil izpopolnjen — kot 17. ponovitev so vpisali Roberta Stiegerja in Hansa Grünleitnerja, ki jima je T. Hiebeler spodbijal vzpon zaradi Grünleitnerjevih posnetkov. Dr. Max Oechslin se je za korekturo odločil po korespondenci s Stiegerjem. Seznam, ki smo ga po »Les Alpes« zabeležili tudi mi, je zaključil prvih 30 vzponov in oznanil Eiger kot goro, ki je knjižena med popolnoma odkrite. 36. vzpon sta zabeležila od 2. do 6. 9. 1962 brata Fredi in Edi Brunner.

ZAPADNE JULIJSKE ALPE se od vzhodnih močno razlikujejo, pravi neznana švicarska planinka v »Nos montagnes« konec l. 1963. V Vzhodnih Julijskih, da je vse »odprto«, vse na obeh, dobro vzdrževano, kočice napol hoteli, komfortne in močno obiskane, tujski promet cvete, živa je sedanost. V Zapadnih pa se sprehajajo po preteklosti. Tu predstavljajo sedanost le bele ceste, zasekane v črne lesove. Po cestah drve avtomobili, 100 m od ceste pa je že samota. Bili so v Zapadnih Julijskih en teden, pa niso srečali niti enega popotnika z nahrbtnikom. Iz Trbiža so si ogledali najprej Kanalsko dolino in Belopeška jezera. Pri prvem jih je odbilo letoviško življenje, pri drugem pa je bilo živčava že manj, poldrugo uro višje ležečo kočico Zappi pa že malo kdo obišče. Avtorica ve povedati, da je zavarovana pot od Velike Ponce preko Vevnice na Mangrt iz l. 1921 danes večji del neuporabna. (Škoda, če je, je gotovo ena najlepših poti v našem gorskem svetu!)

Bili so tudi na Predelu, pri Rabeljskem jezeru, na sedlu Neveja. Tu so bili manevri in »alpine« so ležali na soncu kot mrtve muhe,

za nič se niso brigali, stregli so le 'bratu — telesu', utrujeni po nočnem maršu.« Pot na Rif. Corsi so komaj našli, tako malo je uhojena. Švicarke je bil izredno všeč razgled z Višarij, imele pa so vtis, da so predvsem nemška božja pot, danes dosegljive z dveh strani po vzpenjači, z Ovčje vasi in iz Trbiža. Z Višarij so šle peš v Zajzero, odtod pa na Rif. Pellarini in Attilio Grego, kjer so bile edine gostje. Velik vtis so nanje naredili ostanki utrdb iz prve svetovne vojne, še večjega »usodno težke« stene Poliškega Špika in Viša. In Božje police — Kugyjeve — daleč od Olimpa in njegovega božanskega špetirca. Tu je bil Zevs zares brez skrbi, kadar je bežal pred jezikavo Hero, pravi pisateljica. Švicarke so obiskale nato tudi Ojstrnik in Zahomško planino, vse v l. 1963. O slovenskem življu in slovenskih krajevnih imenih nista našli sledu.

Bolj se je v zgodovino Kanalske doline poglobil R. Hoesch iz Dunaja, čigar opis ture v Zpadne Julijce je v ŌAZ izšel nekako v istem času, sredi nov. 1963. Kakor drugi Avstrijci tudi njega bode omtvelost planinstva v tej alpski skupini. Pravi, da se v 30 letih za planinstvo ni nič naredilo.

ČEMU SFAC, zakaj neki je treba Švici imeti ženski planinski klub, je vprašanje, na katerega morajo funkcionarke SFAC večkrat odgovarjati. Na proslavi 100 letnice SAC v Interlakenu se je predsednica Egli ob izročanju darila predsedniku SAC odrezala na gornje vprašanje takole: SAC je moški klub, v Švici pa je mnogo žensk, ki so navdušene za gore. Sicer pa si SFAC in SAC ne konkurirata, pač pa se dopolnjujeta, med drugim tudi tako, da marsikaka članica SFAC postane življenjska in planinska družica članu SAC, saj v SFAC niso same sufražetke, v SAC pa tudi ne sami »mizogini«, zagrizeni odljudni samci. Tudi možje, ki so dejali imena goram, niso bili sovražniki žensk. Saj bi potem v Švici ne imeli vrha z imenom »Devica« (Jungfrau).

SANGAKU je naslov glasilu JCA (Japanese Alpine Club). Izhaja 58. leto. Za Sangaku je značilno, da se mu pri objavljanju japonskih pogostih in velikih dosežkov v himalaizmu in andinizmu nikamor ne mudi. Zato Japoncem uide marsikako priznanje. Nosilci japonskega planinstva so profesorji in študentje. Kadar kaka univerza praznuje jubilej, ga gotovo proslave z odpravo v Himalajo, Hinduksi ali v Ande, na vse kontinente. Glasilo izhaja v japonščini brez povzetkov v kakem svetovnem jeziku.

VEČNI LED v džungli južnega morja opisuje Slovincem dobro znani Heinrich Harrer, predvojni trener naše smučarske reprezentance na Krvavcu. O njegovi ekspediciji na Novo Gvinejo smo poročali. O njej je zdaj Harrer napisal knjigo, ki ji je pripravljala pot široka publiciteta v tisku, radiu in televiziji. Pri vzponu na najvišji vrh v Tihem

Oceanu Carstenz-Pyramide (5000 m) je za ekspedicijo več tednov izginila vsaka sled. Harrerja je odnesla voda in padel je v slapu 20 m globoko. Cilj ekspedicije pa je bilo prečenje otoka po kartografsko neobdelani pokrajini, raziskovati planinske vrhove in običaje Papuancev, ki so še danes na kulturni stopnji kamene dobe. Zato je Harrer svoji knjigi dal naslov »Prihajam iz kamene dobe«. Carstenz-Pyramide se zdi Harrerju najlepša gora na svetu (najlepših na svetu je cela truma, pa nič ne de, tem bolj!). Pri vzponu je bila ena izmed težav in nadlog neprestano deževje. Dalje ogromna prodišča in končno dokaj strm sneg in led, a končno je bila avstrijska zastava vendarle zasajena tudi na tem koncu planeta.

ZNANSTVENI PLEN nemških in avstrijskih znanstvenikov, ki se že več let mude v Nepalski Himalaji kot štipendisti ustanove Fritz-Thyssen, je kar zajeten. Lološka zbirka, ki so jo lani prinesli v München, obsega 350 sesalcev, 1700 ptičev, 50 000 insektov, 800 fanerogamov in 1500 kriptogamov. Tako Indija kot Nepal sta dovolila, da nemški znanstveniki nadaljujejo z raziskovanji v Himalaji: meteorologi, botaniki, entomologi, zoologi, geologi, fiziki in drugi. S seboj imajo tudi najmodernejši merilne priprave za merjenje žarčenja. S pomočjo 31 šerp so opravljali kartografska merjenja celo v višini 6700 m nedvomno najvišje »delovišče« na trdnih tleh doslej. Kartografi so imeli na razpolago tudi letalo Pilatus-Porter in tako imamo zdaj 6 prvovrstnih kart za področje od Čo-Oju do Makaluja v merilu 1:25 000 oz. 1:50 000. Zanimivo je to, da so v te fotogrametrične studije vključili tudi Mt. Kenio v Afriki, da bi primerjali usihanje subtropskih himalajskih ledenikov z regresijo tropskih ledenikov v Afriki. Izdelali so za Mt. Kenio karto 1:5000 in za ledenik Lewis 1:2000.

V Himalajo je l. 1963 prišla že sedma grupa avstrijskih znanstvenikov. Limnolog Löffler iz Dunaja je tu primerjal limnološke izsledke na Keniji in v Andih z limnološkimi raziskavami v Himalaji. Kakšne dimenzije! V prostorskem diapazonu vsaj!

Zanimive so bile tudi mikrometeorološke raziskave na ledeniku Khumbu. Štirje avstrijski znanstveniki so imeli s seboj 8 šerp in 117 nosačev, delali pa so v višini 4800 m.

Avstrijci in Nemci so se pod Everestom sešli tudi z uspešno ameriško ekspedicijo pod vodstvom Normana Dyhrenfurtha in s Hillaryjevo »Himalayan Schoolhouse Expedition«. O obeh ekspedicijah smo že poročali. Uživali so tudi gostoljubje Švicarjev, ki imajo v dolini Rolwaling v Jiri svojo »Swiss Association for Technical Assistance«, o kateri smo tudi v zadnjih letih večkrat poročali.

Ustanova Fritz-Thyssen bo dala tudi denar za objavo vsega tega delovanja, pri roki pa so tudi že sredstva za nove raziskovalne grupe. Poleg ustanove so znanstvenike podprle tudi razne firme, tako športna hiša

Schuster v Münchenu, Maggi, celo firma Schweissfurth iz Dachaua s herta — klobasami je na seznamu mecenov, in seveda vrsta drugih znanih.

DAV ima 200 000 članov. V l. 1963 je izdal 1 milijon DM za kože in pota. En sam industrialec je lani poklonil 50 000 DM nemški planinski organizaciji. V proslavo skupščine DAV 1963 so v Ravensburgu, kjer so zborovali, priredili gledališko predstavo v stilu Abrahama a Santa Clara, Sailerjevo »Schöpfungsgeschichte«, baročno dramsko pesnitev, polno švabskega »genius loci«.

VARSTVO PRIRODE na znamkah naj bi opozarjalo široke množice na to pomembno dolžnost sodobnega človeštva. Lani je češko-slovaška pošta izdala več takih znamk, ki so prikazovale razne prirodne redkosti in posebnosti iz zoologije, botanike, planinstva in jamarstva.

HINDUKUŠ je nenadoma postal dnevno geslo ekspedicionizma. O tem smo že poročali, zabeležimo še, da so šli v Afganistan tudi alpenvereinovci iz Salzburga in jih je vodil znani Marcus Schmuck, dalje Štajerci iz Leobna, ki so se tam zadržali kar tri mesece, in še Švicarji, Nemci, Italijani itd.

60 000 ZVEZKOV je imela predvojna planinska knjižnica v Münchenu. Bila je pridružena planinskemu muzeju in je njen pomen segal daleč preko nemških mej. Sredi l. 1963 je umrl dr. Bühler, dolgoletni planinski bibliotekar in bibliograf, ki se je po drugi svetovni vojni trudil za vzpostavitev zbombardiranega planinskega muzeja in knjižnice. Kot bibliograf se je uveljavil z bibliografijo Himalaje od 1801—1933.

PUSCANTURPA je južni del Huayhuaša v perujskih Andih. Junija in julija tu skoro ni padavin in tako so Švicarji, ki so l. 1963 odšli v to stran, dosegli lepe uspehe. Vrhove Puscanturpa je dr. Kinzl že kotiral, imen pa večji del še nimajo. Švicarji so prišli kot prvi na šest šestisočakov (Jarou, Kocha Cuyorayu, Cutatambo, Suerayu itd.). Ekspedicijo je vodil Hauser, med udeleženci ni bilo nobenih znanih imen. Švicarji so po vzponih potovali po Peruju, v domovino pa so leteli preko Rio de Janeira in Dakarja.

Da ne pozabimo

18. marca 1944 je izkroavela na Lubniku Danila Kumar-Andreja, narodni heroj.

20. marca 1954 je bilo ustanovljeno PD Dol pri Hrastniku.

22. marca 1954 je umrl dr. Josip Tominešek (82 let), dolgoletni urednik Plan. vestnika, duhovit kritik in jezikoslovec, planinstvu zapisan že od detinstva. Naši planinski reviji je znal pridobiti širok krog dobrih in zvestih sotrudnikov in jo tako povzdignil na zavidljivo višino. Bil je mož izredne zmogljivosti, razgledan duh, ki se je bogato razdajal še na mnogih drugih področjih slovenske kulture. Najboljši delež pa je dobilo naše planinstvo, ki mu je ostal zvest do zadnjega diha.

HRIBOVSKJE DOMAČIJE se umikajo v dolino po vsem alpskem področju, ne samo v Švici. Tako piše švicarska revija za planšarsko gospodarstvo konec l. 1963. Članekar pravi, da je to logično iz čisto ekonomskega gledišča, ni pa tako z demografskega in državno-političnega stališča. Ali lahko pogozdene površine, kjer je nekoč živel gorski kmet, res nadomeste tvornost kmečkih družin? To je jedro vprašanja o hribovskem kmetu. V Angliji so pred 100 leti rekli, da so »ovce pojedle kmetek«, po izkušnjah prve in druge svetovne vojne pa danes korigirajo svojo agrarno politiko. Zanimivo je, da članekar ne priteguje turizma kot osnovo za ekonomsko in kulturno sanacijo hribovskega kmeta, ampak gradi svoje zaključke na zvestobi do rodne grude in družinskega izročila. To seveda še ni dovolj, vendar nikjer ni rečeno, da je ta miselnost »la quantité négligeable« pri presojanju hribovskega kmetijstva in kmetstva.

LOUIS SEYLAZ, profesor, častni član CAS in sekcije Diablerets, nekdanji urednik »Les Alpes«, znameniti planinski pisatelj, se je v gorah smrtno ponesrečil 27. okt. 1963 na Lexu v Pare aux Feyes (1866 m) nad Corbeyrierom. Vodil je svojo tradicionalno turo »Stran od uhojenih steza«, z njim je bilo 78 članov njegove sekcije. Ko so prišli do Lexa, je popeljal skupino še na vrh po ne-težki plezalni poti. Pri sestopu je nekdo sprožil kamen, ki je prof. Seylaza udaril v tilnik in ga pri priči ubil. Mrtvi Seylaz se je nato valil po žlebu še kakih 200 m niže. O njegovem delu bomo še poročali.

GRAND PILIER D'ANGLE v MtBlanški skupini ima steno visoko 1500 m. 11. in 12. okt. 1963 jo je preplezal Walter Bonatti s Cosinom Zappellijem, svojim tovarišem v zadnjih letih. Najprej sta premagala 400 m ledu, ki se grezi v ozebni pod col Peuterey, nato 600 m pečine, ki tvori vzhodno južno steno Grand Piliera, za tem ledom greben z vrha Grand Pilier na Mt. Blanc de Courmayeur. Bivakirala sta v višini 3700 m. L. 1920 se je iz srede te stene odtrgal ogromen podor, ki je spremenil videz ledenika Brenva vse do Entrèvesa. V steno sta Italijana zabila 60 klinov, 7 jih je ostalo v steni, težavnost pa ni preselga V. stopnje. Bonatti je imel v Grand Pilieru že dve smeri, v severovzhodni steni z Gobbijem, z Zappellijem še severno.